

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Mari Silvennoinen

Kettu Repolainen ja kadonneet ystävät - Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen toimintaindeksioita varhaiskasvatukseen

Tiivistelmä

Mari Silvennoinen

Kettu Repolainen ja kadonneet ystävät – Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen toimintaideoita varhaiskasvatukseen, 37 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi

Opinnäytetyö 2017

Ohjaaja: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tässä opinnäytetyössä käsitellään ympäristökasvatusta ja kestävää kehitystä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa toiminnallinen materiaali, jossa huomioidaan ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen näkökulma varhaiskasvatuksessa. Materiaalin on tarkoitus täydentää varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittelemiä varhaiskasvatuksen sisältöjä.

Opinnäytetyössä valmistunut toiminnallinen materiaali toteutettiin seikkailuleirin muodossa keväällä 2015. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Saimaan Latu, jonka lapsiperheille suunniteltuna toimintana seikkailuleiri toteutettiin. Opinnäytetyö sisältää kaksi osaa. Toinen osista on kirjallisuuden pohjalta kerättyä tietoa ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä. Toinen osista puolestaan käsittelee toimintamateriaalin suunnittelua, leirin toteuttamista ja materiaalin suunnittelua, toteuttamista ja kehittämistä. Seikkailuleirillä kerättiin osallistuneilta lapsilta ja heidän vanhemmiltaan haastattelulla palautetta toteutetusta toiminnasta.

Lopullinen toiminnallinen materiaali kehitettiin ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen teorian tiedon, varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä lasten ja vanhempien haastattelujen pohjalta. Materiaalissa on hyödynnetty lapsen oppimiskäsitystä, laaja-alaisen osaamisen tavoitteita sekä oppimisen osa-alueita varhaiskasvatuksessa. Haastattelujen tuloksista ilmenee, että lapset pitivät toiminnan monipuolisuudesta ja vaihtelevista tehtävistä. Vanhemmat kommentoivat myös lastensa tietojen ja taitojen kehittyneen seikkailuleirin aikana sekä sen jälkeisenä aikana mukaan saadun materiaalin avulla. Kehitysideana voidaan pitää toimintamateriaalin kehittämistä myös luvuille lapsille perusopetuksessa.

Asiasanat: ympäristökasvatus, kestävä kehitys, varhaiskasvatus, ryhmän ohjaus

Abstract

Mari Silvennoinen

The fox called Repolainen and his lost friends – activity ideas for early childhood education, 37 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor's Thesis 2017

Instructor: Senior Lecturer Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

This bachelor's thesis dealt with the environmental education and the actions of sustainable development directed to early childhood education and preschool education. The purpose of this thesis was to produce a functional material about environmental education and sustainable development to be used by early childhood education, preschool education and for organizations and associations.

The implementation of the thesis was possible because of the started cooperation between the association Saimaan Latu and Saimaa University of Applied Sciences. The thesis was divided into two parts. There is a part of reporting and a part of functional material. The functional material includes the main contents of the adventure course at the activity camp for families organized by Saimaan Latu in spring 2015. The material takes into account the early childhood education view. When preparing the material, the child's learning concept and different ways of learning were observed. The material also observes the different ways of learning and growing up through plays, movements, exploring, art experiences and doing little tasks.

This material supports the objectives of environmental education and sustainable development according to the new law and the strategy of early childhood education. The material offers ideas how to carry out the environmental education in early childhood education. Activities can be used as an entity or by just using single activities.

Keywords: environmental education, sustainable development, early childhood education, group forming

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
3	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys	7
3.1	Erilaisia tapoja määritellä ympäristökasvatusta ja kestävää kehitystä ...	9
3.2	Ympäristökasvatuksen sisältöjä	11
3.3	Kestävän kehityksen osa-alueita	13
3.4	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa	14
3.5	Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen toteutusmenetelmiä	17
4	Toimiva ryhmä	23
4.1	Ryhmän ohjaaminen	23
4.2	Ryhmän kehittymisen vaiheet	24
4.3	Ryhmäprosessit	25
5	Suomen Latu, luontoliikunnan edistäjä	27
6	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	28
6.1	Mikä on toiminnallinen opinnäytetyö?	28
6.2	Opinnäytetyön lähtökohdat	29
6.3	Opinnäytetyön tarkoitus	31
6.4	Kehittämistehtävät	31
7	Kettu Repolaisen synty	32
7.1	Materiaalin valmistaminen	33
7.2	Leirin suunnittelu ja toteuttaminen	35
7.3	Materiaalin arviointi	37
7.4	Materiaalin täydentäminen ja kehittäminen	39
8	Pohdinta	40
	Kuvat	43
	Lähteet	44

Liitteet

Liite 1 Kettu Repolainen ja kadonneet ystävät toiminnallisia hetkiä luontoon

1 Johdanto

Tärkein syy opinnäytetyöni aiheen valintaan oli oma kiinnostukseni toteuttaa varhaiskasvatuksen toimintaa uudenaikaisessa toimintaympäristössä, metsässä. Mielestäni ympäristökasvatus ja kestävä kehitys ovat ideologia, jonka mukaan varhaiskasvattajan tulee toimia. Oma kiinnostukseni ympäristönsuojelusta ja retkeilytoiminnasta ohjasivat minut työstämään toiminnallisen ympäristökasvatuksen materiaalin. Halusin suorittaa opinnoissani lastentarhanopettajan kelpoisuuden osoittavat opinnot, joten kohderyhmän valinta toteutui näiden kriteerien perusteella alle 8-vuotiaisiin lapsiin. Tarvitaan valmiita materiaaleja, helppoja ohjeita, joiden avulla jokainen voi lähteä toteuttamaan ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen toimintaa. Sisältöäkin tärkeämpää on, että metsään lähdetään.

Saimaan Latu on Etelä-Karjalassa toimiva luontoliikuntaan perehtynyt yhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on tuottaa alueellisesti monipuolisia retkeilyyn ja ulkoliikuntaan suuntautuvia palveluita. Saimaan Latu etsi oppilaitosyhteistyökumppania keväällä 2015 toteuttamaan opiskelijalähtöistä toimintaa yhdistyksessä. Olin aikaisemmin tutustunut Saimaan Ladun toimintaan Metsämörri-toiminnan kautta. Positiiviset kokemukseni Metsämörri-toiminnasta ja oma ajatukseni toteuttaa ympäristökasvatuksen materiaali opinnäytetyönä voitiin yhdistää yhteistyöksi Saimaan Ladun kanssa. Näistä lähtökohdista alkunsa sai *Kettu Repolainen ja kadonneet ystävät - ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen toimintaideoita varhaiskasvatukseen*.

Tässä opinnäytetyössä tutustutaan uuteen varhaiskasvatuslakiin sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Opinnäytetyö käsittelee ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen käsitteet sekä tutustuttaa lukijansa myös muihin ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen toimia edistäviin materiaaleihin, kuten Suomen Ladun järjestämään Metsämörri-toimintaan.

Toimintamateriaalin tarkoitus on vastata tämän päivän varhaiskasvatuslain velvoittamaan ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ohjaamaan varhaiskasvatustarpeeseen koskien ympäristökasvatuksen toteuttamista. Lapsen oppimiskäsitys, oppimisen osa-alueet sekä laaja-alainen osaaminen huomioidaan mate-

riaalia tuottaessa. Toiminnallinen materiaali kannustaa leikin, liikkumisen, tutkimisen, ilmaisun, osallistumisen, toimimisen ja opettelun kautta uuden oppimiseen.

Ympäristökasvatus on kokonaisuus, jonka avulla lapsi kasvaa toimimaan elämässään ympäristövastuullisesti. Aikuinen, joka itse esimerkillään mallintaa lapselle ympäristövastuullisia toimia, auttaa parhaiten lasta kasvamaan ympäristöstään huolehtivaksi. Tällaisen elinikäisen oppimisprosessin myötä lapsi pystyy myös itse osallisuudellaan vaikuttamaan ympäristön tilaa edistävästi.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 508/2015). Esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Perusopetuslaki säätelee esiopetuksen toteuttamista yhdessä esiopetussuunnitelman perusteiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatuslain (508/2015) tehtävä on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, edistää elinikäistä oppimista, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, taata lapselle turvallinen kasvuympäristö, turvata pitkäkestoiset vuorovaikutussuhteet sekä tukea vanhempien kasvatustyötä (Varhaiskasvatuslaki 508/2015).

Varhaiskasvatuslaki (508/2015) yhdessä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa ohjaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelman tekoa. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä lapsen itsensä, hänen vanhempiensa ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän suunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen valmiudet, kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet sekä tavoitteet tulevalle toimintakaudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-11.)

Varhaiskasvatuksen arvoperustan luovat lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvamisen, lapsen oikeudet, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, moninaisuus, perheiden

monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Näiden arvojen ympärille rakentuu jokaisen varhaiskasvatusta toteuttavan tahon toimintakulttuuri. Toimintakulttuuri muodostuu arvojen lisäksi oppimisympäristöistä, työtavoista, yhteistyökäytännöistä, vuorovaikutuksesta, henkilöstön ammatillisesta osaamisesta sekä johtamisesta. Myös itse toiminnan organisointi, suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi nähdään toimintakulttuuriin vaikuttavina tekijöinä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18-20, 28.)

Varhaiskasvatuksessa oppimisella nähdään olevan viisi toiminta-aluetta, jotka toimivat yhdessä limittäin, mutta ne voidaan kuitenkin erotella omiksi kokonaisuuksiksi. Nämä oppimisen alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Nämä oppimisen toiminta-alueet toistuvat myös esiopetussuunnitelman perusteissa. Oppimisella pyritään laaja-alaiseen osaamiseen. Laaja-alainen osaaminen koostuu viidestä osa-alueesta. Nämä osa-alueet ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologiaosaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Laaja-alainen osaaminen kulkee läpi opintopolun ja se on yhteneväinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, esiopetussuunnitelman perusteissa sekä perusopetussuunnitelman perusteissa. 3.-6.-luokalta alkaen laaja-alaisen osaamisen taidot täydentyvät kahdella osa-alueella. Nämä osa-alueet ovat työelämätaidot ja yrittäjäyys sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Yhteiskunnassamme edellytetään monipuolista osaamista, jossa yhdistyvät erilaiset tiedot ja taidot. Tähän tietojen ja taitojen yhdistämiseen laaja-alaisella osaamisella pyritään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21-22, 39; Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 16-19; Perusopetussuunnitelman perusteet 2014, 99-101, 155-158, 281-285.)

3 Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys

Sytnikin, Cherednichekon, Sakhaevn, Lebedinskyn, Voloshin & Kolybin (1985) mukaan ympäristökasvatuksen käsite on määritelty ensikertoja 1960-luvulla, jolloin järjestettiin useita maailmanlaajuisia ympäristökonferensseja. Pacen (1996)

ja Ponniahin (1996) mukaan maailmanlaajuisilla järjestöillä, kuten EU (Euroopan Unioni) ja YK (Yhdistyneet Kansakunnat), on ollut merkittävä rooli ympäristökasvatuksen edistämisessä, kuten myös kansainvälisellä luonnonsuojeluliitolla (IUCN – International Union for Conservation of Nature), maailman luonnonsuojelusäätiöllä (WWF – World Wide Fund for Nature) sekä Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestöllä (Unesco – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (Wolff 2004, 18-19.)

Tukholman, Belgradin sekä Tbilisin ympäristökonferensseissa vuosina 1972-1977 muokattiin ympäristökasvatuksen päätavoitteita sekä tuotettiin ympäristökasvatusohjelmia. 1980-luvulla ympäristönsuojelun teemojen rinnalle liitettiin kestävän kehityksen teemat. Johannesburgin huippukokouksessa vuonna 2002 päämääränä oli edistää vuonna 1992 Rio De Janeirossa laadittujen ympäristötavoitteiden toteutumista. Kokouksessa päätettiin alkaa toteuttaa vuosituhatjulistusta, jolla oli kahdeksan päämäärää:

1. äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistaminen
2. peruskoulutuksen ulottaminen kaikille
3. sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja naisten aseman parantaminen
4. lapsikuolleisuuden vähentäminen
5. odottavien äitien terveyden parantaminen
6. HIV:n ja aidsin, malarian sekä muiden tautien vastainen taistelu
7. ympäristön kestävän kehityksen takaaminen
8. globaali kumppanuus kehityspyrkimyksissä. (Wolff 2004, 18-29.)

Tämä vuosituhatjulistus on täydentynyt uudella Agenda 2030 -ohjelmalla, joka on laadittu New Yorkissa vuonna 2015. Keskeiset päämäärät Agenda 2030 -ohjelmassa ovat äärimmäisen köyhyyden poistaminen sekä kestävä kehitys, jossa huomioidaan tasavertaisesti ympäristö, ihminen ja talous. Agenda 2030 -ohjelmalla on aiempaan vuosituhatjulistukseen verrattuna yli puolet enemmän päämääriä, joihin se pyrkii kansallisesti vaikuttamaan. (Suomen YK-Liitto 2017a.)

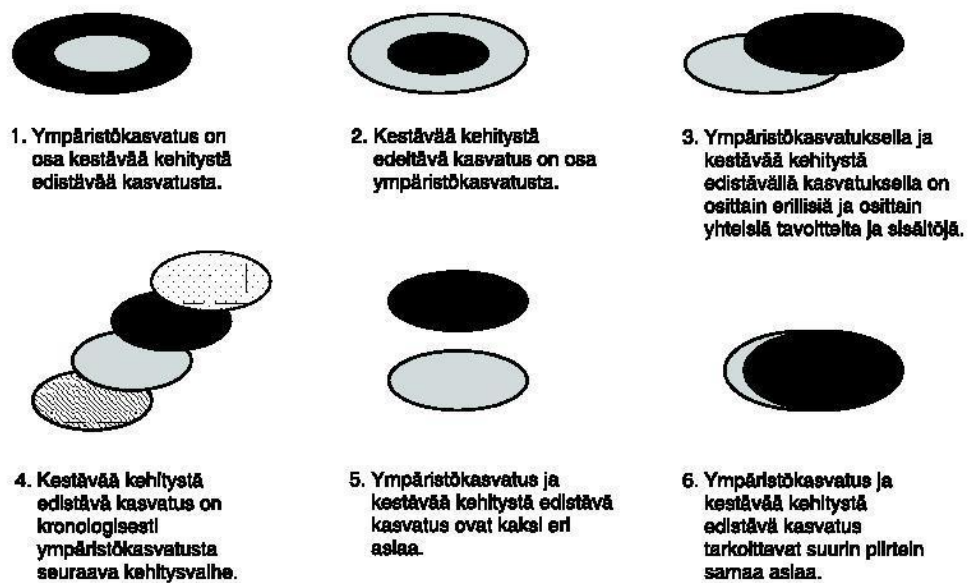
Suomessa ympäristökasvatuksen termiä alettiin käyttää 1980-luvun loppupuolella. Vuosina 1989-1992 Suomessa selvitettiin ympäristökasvatuksen tilaa Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD – Organization for Economic

Cooperation and Development) toimesta. Vuonna 1989 aloitettiin myös Itämeren suojeluhanke Unescon toimesta. Suomen ympäristökasvatuksen Seura ry (nykyään FEE Suomi) aloitti toimintansa vuonna 1991. Suomeen perustettiin kestävän kehityksen toimikunta vuonna 1993. Raportti, jonka Unescon työryhmä laati kansallisesta ympäristökasvatusstrategiasta vuonna 1992 vaikuttaa tänä päivänäkin toteutettavan ympäristökasvatuksen taustalla. (Wolff 2004, 22-23.)

3.1 Erilaisia tapoja määritellä ympäristökasvatusta ja kestävää kehitystä

Pramling Samuelssonin & Kagan (2008) mukaan ympäristökasvatus on laaja kokonaisuus, joka sisältää luontokasvatuksen ja retkien lisäksi myös kaupunkiympäristöön liittyvän tiedon sekä elämäntapaan kohdistuvat kysymykset. Palmerin (1998) mukaan ympäristökasvatuksessa on kyse kokonaisvaltaisesta ympäristövastuullisesta elämäntavasta. (Raittila 2015, 210.) Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on saada ihmiset aktiivisesti sitoutumaan ympäristöongelmien ratkaisemiseksi (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20). Ympäristökasvatus on kasvatuksellista toimintaa, joka tapahtuu elinikäisen oppimisprosessin kautta. Tässä oppimisprosessissa yhdistyvät arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat kestävän elämäntavan mukaisiksi. (FEE Suomi 2017.) Sytnik ym. (1985) mukaan ympäristökasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on saada ihmiset tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä sekä ympäristöön liittyvistä rooleista suhteessa itseensä. (Wolff 2004, 20.)

Yhteinen tulevaisuutemme -raportti (1988) määrittelee kestävän kehityksen kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää niiden omat tarpeet. Kestävän kehityksen käsitteessä huomioidaan sen kaikki ulottuvuudet, jotka ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys (Wolff 2004, 24). Kestävän kehityksen termiin nähdään sisältyvän ympäristökasvatus -termiin nähden vahvempi sosiaalinen ja yhteiskunnallinen näkökulma (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 21-22).

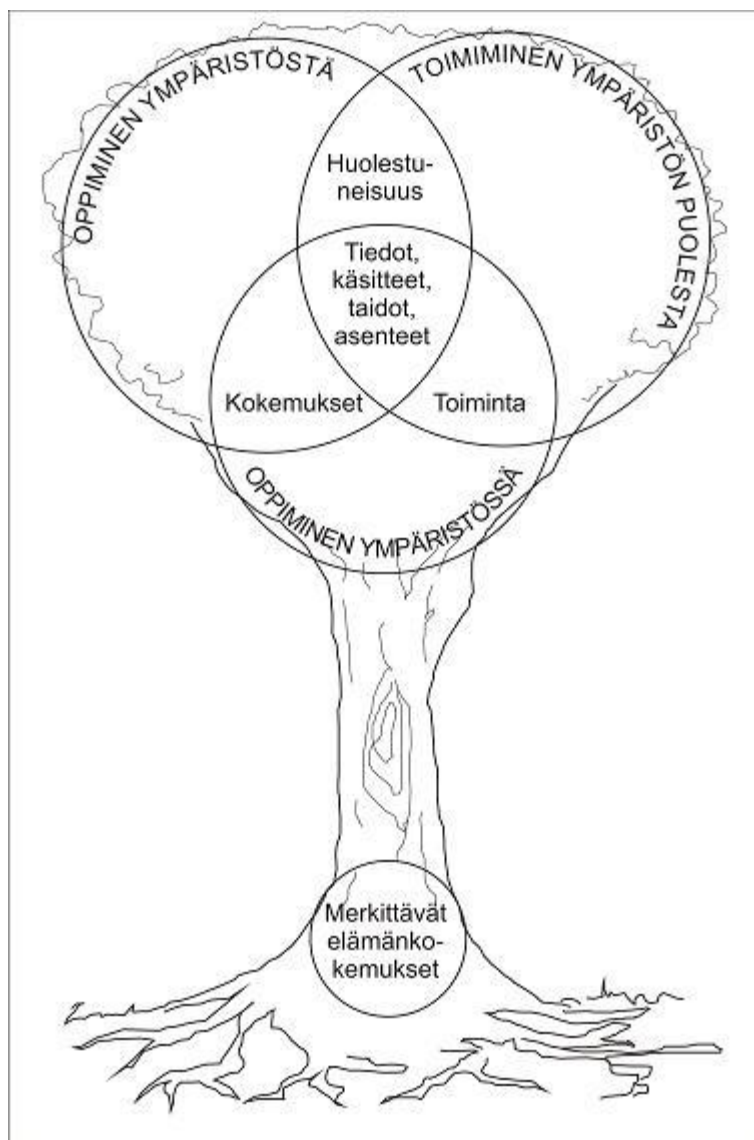
(Tani ym 2007: 201)

Kuva 1 Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen yhtäläisyydet ja erot (Ympäristökasvatus 2017.)

Tani, Cantell, Koskinen, Nordström & Wolff (2007) ovat tarkastelleet ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen käsitteen eroja ja yhtäläisyyksiä. Näiden käsitteiden välille ei voida selkeästi tehdä eroa. Kuvassa 1 näemme kuusi toisistaan eroavaa tapaa hahmottaa ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen yhtäläisyyksiä ja eroja. Hesselinkin, van Kampin & Wassin (2000) mukaan puhuttaessa vain ympäristökasvatuksesta huomioitaisiin vain kestävän kehityksen ekologinen osa-alue, jolloin taloudellinen ja sosiaalinen osa-alue jäisivät vähemmälle huomiolle. Toisaalta taas esimerkiksi Sauve (2002) ei puolusta pelkästään kestävän kehityksen kasvatuskäsitteen käyttöä, sillä se on hänen mukaansa supistettu palvelemaan pelkästään kestävän kehityksen aihealueita. (Wolff 2004, 27-28.) Suomen kielessä kuitenkin ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen käsitteet tarkoittavat lähes samoja asioita. Toiminnan tavoitteet ovat yhtenevät, mutta tiettyjä painotuksia voidaan kuitenkin tehdä. Kumpaa tahansa termiä käytetäänkään, pyritään usein samaan tavoitteeseen eli kestävän kehityksen edistämiseen. (FEE Suomi 2017.)

3.2 Ympäristökasvatuksen sisältöjä

Palmerin puu (Kuva 2) on yksi eniten viitattuja ympäristökasvatuksen malleja (Cantell & Koskinen 2004, 68). Ympäristökasvatuksen sisällöt on Palmerin mallissa jaettu kolmeen yhtä merkittävään osaan: oppimiseen ympäristössä, oppimiseen ympäristöstä ja toimimiseen ympäristön puolesta. Osa-alueet täydentävät toisiaan ja ovat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden. (Raittila 2015, 213-214.) Toiminnassa tulee huomioida oppijan aikaisempi tiedon taso, kehitysvaihe sekä merkittävät elämäkokemukset, joiden varaan ympäristökasvatus rakentuu (Cantell & Koskinen 2004, 68-69).

Kuva 2 Palmerin (1998) puumallissa korostuu ympäristökasvatuksen kolme osa-alueetta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. (Cantell 2004b, 68.)

Toiminta ympäristössä pohjautuu vahvasti lapsen mahdollisuuksiin päästä erilaisiin ympäristöihin. Lapsi oppii ympäristössä pääsääntöisesti leikin, liikkumisen ja tutkimisen avulla. Toiminnassa on tärkeää ottaa tasavertaisesti huomioon sekä rakennettu- että luonnonympäristö. (Raittila 2015, 215-216.) Kyttä (2003) näkee erilaisissa ympäristöissä toimimisen tärkeänä, koska jokainen niistä tuottaa erilaisia tarjoumia ja lapsi pääsee näin toteuttamaan erilaisia toimintoja. Erilaiset ympäristöt myös mahdollistavat erilaisten materiaalien käytön ja monipuoliset leikit. Lapsi saa erilaisissa toimintaympäristöissä monipuolisia aistikokemuksia, jotka tukevat kokonaisvaltaista kehitystä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25-26.)

Ympäristöstä oppimisessa voidaan pitää yhtä tärkeänä luonnonympäristöjä ja kaupunkiympäristöjä. Kumpikin näistä tarjoaa erilaisia näkökulmia oppimiselle. Kaupunkiympäristössä voidaan oppia liikenteestä ja ihmisen rakentamasta ympäristöstä, miksi mitäkin on rakennettu ja mitä tarvetta ne palvelevat. (Raittila 2015, 217-218.) Toisaalta luonnonympäristöissä tutkimuksen kohteina voivat olla luonnonkiertokulku, erilaiset olennot tai vaikkapa vesi. Omakohtaiset kokemukset ja tutkimukset tukevat uuden oppimista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26.)

Mallioppiminen ja lapselle läheisten aikuisten toiminnan jäljittely ovat ensiaskelia ympäristön puolesta toimimisessa. Toimintatavat, jotka aikuiset opettavat energiansäästöä, roskien lajittelusta ja luonnonsuojelusta auttavat lasta itseään kasvamaan ympäristövastuulliseksi. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 27.) Elliot & Davis (2009) pitävät elinikäisen oppimisen kannalta merkityksellisenä lapsuuden vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta toimintaan. (Raittila 2015, 219).

Chawla ja Flanders Cushing (2007) ovat täydentäneet Palmerin puumallia lisäten siihen osallisuuden, voimaantumisen ja yhteenkuuluvuuden osa-alueet. Nämä osa-alueet lisäävät ympäristökokemusten merkitysevyyttä. Laajennetun puumallin mukainen oppiminen on vahvasti toiminnallista ja kokemuksellista. Samalla, kun lapsi oppii ympäristössä, ympäristöstä ja toimii ympäristön puolesta hänen sosio-emotionaaliset sekä kognitiiviset taitonsa ja motoriset kykynsä kehittyvät. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 23-24.)

3.3 Kestävän kehityksen osa-alueita

Ympäristöministeriön hallituksen kestävän kehityksen ohjelman (1998) sanoin sosiaalinen kestävyys pyrkii säilyttämään ja siirtämään hyvinvoinnin edellytykset tulevillekin sukupolville. Kulttuuriseen kestävyYTEEN kuuluu maisemasta ja tärkeistä rakennuksista huolehtiminen. Suomessa kestävän kehityksen kulttuuriin osa-alueeseen nähdään kuuluvan myös jokamiehen oikeudet ja tätä kautta luonnossa liikkuminen. Taloudellisesti kestävän maailman edellytyksenä on, että tavarat ja palvelut tuotetaan entistä enemmän niin, että ympäristöä rasitetaan mahdollisimman vähän. Kestävässä taloudessa investoidaan koulutukseen sekä tutkimus- ja kehittämistyöhön. Taloudelliseen kestävyYTEEN on tehty erilaisia mittareita, joita yksittäinenkin henkilö voi hyödyntää. Näitä mittareita ovat esimerkiksi ekologinen selkäreppu ja ekologinen jalanjälki. Ekologisen kestävän kehityksen tarkoituksena on säilyttää erilaiset eliölajit ja elinympäristöt. Ekologisen kestävyYDEN haasteita ovat biologisen monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastomuutoksen hidastaminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö. (Wolff 2004, 24-25.)

Erityisesti eriarvoisuus, väestön kasvu ja köyhyys ovat maailmanlaajuisia sosiaalisen kestävän kehityksen haasteita. Koulutuksen ja terveydenhuollon turvaaminen ovat myös asioita, joihin sosiaalinen kestävyys keskittyy. Suomessa sosiaalisen kestävyYDEN haasteita ovat eritoten työttömyys ja syrjäytyminen. (Suomen YK-Liitto 2017b.) Sosiaalisesti kestävästä kehityksestä voidaan puhua myös, kun huolehditaan ihmisten välisestä hyvinvoinnista, mahdollistetaan osallisuus sekä toimitaan positiivisten arvojen periaatteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa hyvät tavat, yhteinen toimiminen ja yhteisöllisyys korostuvat. Kaikki perustuu lapsen turvalliseen kasvuympäristöön ja luotettaviin ja pitkäkestoisiin ihmissuhteisiin. Yhteiskuntaan liittyminen lisää kaikkea oppimista ja kasvamista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37.)

Kulttuurisessa kestävässä kehityksessä pyritään vahvistamaan erilaisten kulttuurien tuntemusta ja arvostusta. Kun arvostetaan omaa alueellista ja paikallista kulttuurimaisemaa, voidaan edistää kulttuurista kestävyYTTÄ. (Suomen YK-Liitto 2017c) Varhaiskasvatuksessa kulttuurinen kestävyys sisältää erilaisten kulttuurien yhteensovittamista huomioiden jokaisen kulttuurin omat keskeiset piirteet. Se on oman kulttuuriperimän, juhlien, tapojen ja tarinoiden vaalimista, mutta samaan

aikaan toisen kulttuurin kunnioittamista ja hyväksymistä tasa-arvoisena. Suomalaisessa kulttuurissa metsän eläimet sekä tarut metsänolentoista ovat keskeisiä kulttuuriin kuuluvia piirteitä siinä missä kokonaisuudessaan metsät ja vesistöt sekä niiden suojeleminen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 38-39.)

Talouden avulla voidaan turvata ja tuottaa ihmisten hyvinvointia. Taloudellisesti kestävä yhteiskunta ei tuota jatkuvaa velkaa. Hankintoja tehdessä huomioidaan ympäristön kyky ottaa vastaan ihmisen kulutuksesta koituvat jätteet. Kun talous on kestävä, voidaan sen avulla mahdollistaa muutkin kestävyys ulottuvuudet. (Suomen YK-Liitto 2017d) Varhaiskasvatuksessa talous huomioidaan kestävien välineiden hankintana, säästäväisyytenä, kierrättämisenä ja korjaamisena. Tässä ensisijaisen tärkeässä roolissa ovat kasvattajat ja heidän antamansa esimerkki. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 43-44.)

Ekologisen kestävä kehityksen keskeisenä päämääränä on toimia niin, että maapallo säilyy elinvoimaisena myös tuleville sukupolville. Ihmisen toiminnan tulisi siis olla sellaista, että maapallo sen kestä. Tähän pyritään säästämällä energiaa ja vähentämällä ilmansaasteita. (Suomen YK-Liitto 2017e.) Varhaiskasvatuksessa kasvattajien opettaessa lapsille kierrätyksestä pienestä pitäen osaavat lapset myös vanhempina itse kierrättää. Korjattavissa ja uusiokäytettävissä olevat materiaalit luovat perustavaa, ekologista ja kestävä kehitystä varhaiskasvatukseen. Lapset keksivät nopeasti esimerkiksi vanhoista pahvilaatikoista uusia leikkejä. Tärkeässä roolissa ekologisen kestävyys näkökulmasta pidetään myös lapsen luontosuhteen lujittamista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 44.)

3.4 Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatus- ja esiopetus-suunnitelmissa

Opetussuunnitelmissa on mainittu ympäristökasvatus jo vuonna 1985, mutta käsite on kuitenkin muuttunut ja muovautunut uusiin opetussuunnitelmiin sopivammaksi. Vuonna 1994 päämääränä oli ympäristöstä huolehtiminen ja kestävä kehityksen edistäminen. Opetussuunnitelmassa oli aluksi tarkoituksena ympäristöymmärryksen lisääminen. (Wolff 2004, 22-23.) Tänä päivänä sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) että esiopetussuunnitelman perusteissa

(2014) mainitaan epäsuorasti tai suoraan sekä ympäristökasvatuksen että kestävä kehityksen käsitteet.

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan paikkoja, tiloja, välineitä sekä käytäntöjä, jotka tukevat lapsen vuorovaikutusta, kasvua ja oppimista. Oppimisympäristöinä käytetään fyysisesti sisä- ja ulkotilojen lisäksi lähiluontoa. Oppimisympäristöjä rakennetaan edistämään lasten vuorovaikutussuhteita ja lisäämään yhteisöllisyyttä. Oppimisympäristöjen tulee olla terveellisiä ja turvallisia. Oppimisympäristö on taroituksenmukainen, kun se kannustaa lapsia aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31; Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 23-24.)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppimiskäsitys perustuu siihen, että lapsi oppii liikkuen, leikkien, taiteellisen kokemisen, ilmaisun, tutkimisen ja työtehtävien tekemisen avulla. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena kokemuksena, jossa yhdistyvät lapsen aiemmat kokemukset, osaaminen ja kiinnostus opeteltavaan asiaan. Oppimisen nähdään tapahtuvan vuorovaikutussuhteissa ympäröivän maailman ja toisten ihmisten kanssa. Lapsen oppimisessa yhdistyvät ajattelu, aistihavainnot, tunteet, kehollisuus, kokemukset sekä tiedot ja taidot. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20; Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 16.)

Tämän päivän yhteiskunta edellyttää rajat ylittävää osaamista, jossa tiedot, taidot, arvot, asenteet ja tahto yhdistyvät kokonaisuudeksi. Laaja-alainen osaaja myös tunnistaa tarvittavat tiedot ja taidot tilanteesta selviytymisen edellytyksenä. Laaja-alainen osaaminen koostuu viidestä osa-alueesta, joissa jokaisessa on yhtymäkohtia ympäristökasvatukseen ja/tai kestävään kehitykseen. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21-24; Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 16-19.)

Ajattelun ja oppimisen osa-alueessa lapsi oppii jäsentämään saamansa tietoa. Lapsi osaa nimetä ja kuvata ympäristöään. Lapsen kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja viestintä mahdollistavat vuorovaikutussuhteiden ja ilmaisutaitojen kehittämisen. Lasta tuetaan muodostamaan myönteinen suhde ympäröivän ympäristön kanssa. Kestävän elämäntavan mukainen toiminta on osa itsestä huolehtimista ja arjen taitojen oppimista. Lapsi oppii toimimaan ympäröivässä maailmassa turvallisuuden huomioiden. Lapset oppivat tutkimuksien avulla. Tutkimuksiin voidaan tuoda digitaalisia välineitä tutkimuksen tueksi. Tämän avulla monipuolinen dokumentointi mahdollistuu ja tieto- ja viestintäteknologia osaaminen kehittyvät. Mahdollistaessa lapsen oma toiminta sekä luodessa osallisuuden ja vaikutuksen malleja mahdollistetaan lapsen osaamisen alueena osallistuminen ja vaikuttaminen. Kun lasta opastetaan ja johdatellaan keksimään itse kestävän kehityksen mukaisia ratkaisuja, luodaan pohja kestävälle tulevaisuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22-24.)

Oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilökuntaa monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Oppimisen alueet jaetaan varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä esiopetussuunnitelmassa viiteen osaan:

- kielten rikas maailma
- ilmaisun monet muodot
- minä ja meidän yhteisömme
- tutkin ja toimin ympäristössäni
- kasvan, liikun ja kehityn

Erityisesti osa-alue *Tutkin ja toimin ympäristössäni* sisältää ympäristökasvatuksen näkökulman. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39-47; Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 30-38.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen luontaista uteliaisuutta tutkia ja toimia ympäristössään. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on ohjata lasta kohta kestävän elämäntavan mukaisia valintoja sekä vahvistaa lapsen luontosuhdetta. Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen nähdään sisältävän kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä

toimiminen ympäristön puolesta (kts. sivut 10-12). (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44-46.)

Esiopetuksen tehtävä on edelleen jatkaa luontosuhteen sekä luonnontuntemuksen vahvistamista. Oppiessa havainnoidaan luontoa. Lapselle tarjotaan kokemuksia luonnossa toimimisesta, sen tutkimisesta sekä siellä liikkumisesta. Opetuksessa toteutetaan tutkivaa työtapaa. (kts. sivut 20-21.) Ympäristökasvatuksen avulla tutustutaan erilaisiin kasveihin, luonnonilmiöihin ja eläimiin. Opetuksessa panostetaan myös kestävään elämäntapaan sekä ohjataan lapsia huolehtimaan ympäristöstään. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 35-37.)

3.5 Ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen toteutusmenetelmiä

Ympäristökasvatukseen on tarjolla monenlaisia materiaaleja, joista keskeisimmät olen halunnut esitellä työni lukijalle. Osa esitellyistä menetelmistä on ympäristökasvatuksen menetelmiä ja toiset puolestaan kestävään elämäntapaan opastamista. Opinnäytetyöni tuotoksena on tarkoitus tuottaa oma toiminnallinen ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen materiaali varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä erilaisten yhdistysten ja järjestöjen käyttöön.

Metsämörri

Ehkä tunnetuin luonto- ja ympäristökasvatukseen perustuva toimintamalli on alun perin Ruotsista Suomeen saapunut Skogsmulle, suomennettuna Metsämörri. Toiminta sai alkunsa Ruotsissa toimivista hiihtokouluista, jotka alkoivat sisällyttää toimintaansa myös muuta ulkoilutoimintaa. Toiminta kaipasi symbolihahmoa, jolloin hiihdonohjaustoiminnassa mukana toiminut Gösta Frohm suunnitteli Mörri Peikon. Kuitenkin ruotsalaisten sosiaaliviranomaisten mielestä nimi oli pienille lapsille liian pelottava, joten se muokattiin lopulliseen muotoonsa Metsämörriksi. Samaan aikaan syntyi Metsämörrikoulu. (Nikkinen 2001, 11-12.) Metsämörriin tavoitteena on innostaa lapsi ulkoilemaan ympärivuotisesti, leikkimään ja viihtymään luonnossa, oppimaan tuntemaan luontoa, huolehtimaan ja suojelemaan luontoa sekä kokemaan erilaisia asioita luonnossa (Suomen Latu 2015, 4-5).

Pipsa Standerholmin solmiman yhteistyösopimuksen myötä Metsämörri saapui Suomeen vuonna 1979 aluksi ruotsinkielisenä. Suomen Latu ry solmi vuonna

1992 lisenssisopimuksen suomenkielisen Metsämörritoiminnan aloittamisesta. Toimintaan jäivät samat tavoitteet kuin ruotsinkielisessä toiminnassa. (Nikkinen 2001, 13.)

Metsämörrin oppimisenäkemys jakaantuu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaiheista on löytämisvaihe. Tässä vaiheessa lapsi kiinnittää huomionsa johonkin metsässä olevaan asiaan ja hänen luontainen kiinnostuksensa herää. Aikuinen myötäelää vaihetta lapsen kanssa. Seuraavana vaiheista on tutkimisvaihe, jossa lapsi käyttää tekemiään havaintoja hyväksi tiedonsaannissa. Aikuinen osallistuu tutkimalla ja tekemällä huomioita lapsen kanssa. Viimeinen vaihe on pohtimisvaihe. Tässä vaiheessa lapsi esittää kysymyksiä, joihin vastaamiseen tarvitaan aikuisen apua. Tässä kolmevaiheisessa oppimisenäkemyksessä on erittäin tärkeää, että aikuinen ei liian varhaisessa vaiheessa anna kaikkea tietoa lapselle, vaan odottaa, että lapsi kysyy juuri häntä kiinnostavat asiat pohtimisvaiheessa. (Nikkinen 2001, 36-38.)

Metsämörri on hahmo, johon lapsi haluaa tutustua. Metsämörrillä on taito keskustella metsän eläinten kanssa ja sen vuoksi hän pystyy kertomaan lapsille tarinoita metsän elämästä. Metsämörrillä on ystävinään Tunturi-Tiina, Lohi-Valtteri sekä ulkoavaruudesta laskeutuva Nova, jotka opettavat omasta aihealueestaan lisää luonnon kunnioittamisesta ja sen suojelusta. Lapsi luo leikkien ja satujen ympärille kehitettyyn hahmoon tunnesiteen. (Nikkinen 2001, 13, 16-17.) Metsässä aistit herkistyvät, luonto koetaan kaikilla aisteilla. Lapsen tulee saada liikua riittävä määrä päivittäin, jotta lapsen lihaksisto pystyisi kehittymään. Luonto tarjoaa mitä monipuolisimman hieno- ja karkeamotoriikan harjoittamisympäristön. (Nikkinen 2001, 49-51.)

Luonnossa kotonaan -pedagogiikka

Luonnossa kotonaan -pedagogiikkaa toteuttavat päiväkodit, perhepäivähoitajat sekä iltapäiväkerhot. Toiminta perustuu luontoliikuntaan sekä luonto- ja ympäristökasvatukseen. (Suomen Latu 2016.)

Ensimmäinen luonnossa kotonaan -päiväkotitoiminta, Sotkankoto, aloitti toimintansa vuonna 1999 Helsingissä. Osa metsäryhmistä toimii kokoaikaisesti metsässä ja

he ovat rakentaneet tukikohdankin sinne. Toiset taas viettävät päiväkodin lähimetsässä noin kolme tuntia kerrallaan 2-3 kertaa viikossa. Kaikille yhteistä kuitenkin on, että lapsen luontosuhdetta pyritään lujittamaan ja mielikuvitusta rikastamaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 108-110.)

Luonnossa kotonaan -toiminnalle on asetettu laatukriteerit. Kriteereitä on kolme. Nämä kriteerit ovat ulkoilmaelämän viettäminen, toimintaympäristön ja ulkoilun määrän kohtaaminen sekä leikin ja liikunnan hyödyntäminen toiminnassa. Ulkoilmaelämässä pidetään sisä- ja ulkotilojen hyödyntämisen suhde tasapainossa ja vietetään kiireetöntä ulkoilmaelämää. Ulkoilun määrä on useita tunteja vuorokaudessa ja ulkoilu toteutuu säällä kuin säällä. Luonnon omia materiaaleja hyödynnetään leikki- ja liikuntavälineinä. Leikin ja liikkumisen ilossa huomioidaan vuodenajan vaihtelujen tuomat mahdollisuudet sekä erilaiset luonnonympäristöt leikin ja liikkumisen rikastuttamisessa. Kaikessa tekemisessä huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet ja luonnonsuojelu. (Suomen Latu 2016.)

Case Forest -pedagogiikka

Suomessa Case Forest -pedagogiikkaa on kehittänyt Joensuun yliopiston professori Jorma Enkenberg yhteistyössä Suomen Metsäyhdistyksen ja METKA-työryhmän kanssa. Peltoluhdan (2013) mukaan Case Forest -pedagogiikassa ja designsuuntautuneessa-pedagogiikassa yhtäläisyyksinä voidaan nähdä opetuksen uudistaminen laaja-alaisemmaksi sekä oppilaan itsensä vastuunkantaminen oppimisesta (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 104-107).

Case Forest -pedagogiikassa lapset kokoavat Enkenbergin (2009) mukaan tietoa tutkimusten, havaintojen ja kokeiluiden perusteella. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutteisessa vertaisryhmässä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 104-107.)

Case Forest -pedagogiikassa uskotaan, että ei ole olemassa oikeita ja vääriä vastauksia, joten tutkimusongelmaksi voidaan nostaa mikä tahansa lapsista kumpuava aihe. Aiheen viriämiseksi voidaan alle kouluikäisten kanssa käyttää apuna kuvia, uutisia ja satuja. Tämän jälkeen aikuinen toimii kirjaajana kirjoittaen lasten tunteet, ajatukset ja valmiit kysymykset muistiin. Tärkeintä on luoda tutkimusongelma, josta lasten kysymykset ovat heränneet. Case Forest -pedagogiikassa

tutkimus- ja tiedonhakuprosessi ovat yhtä tärkeässä roolissa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 104-107.)

Päätettyään tutkimusongelman lapset jakautuvat tutkimusryhmiin. Tämä on järkevintä etenkin jos lapsiryhmä on suuri. Tutkimukset toteutettuaan ja tiedot etsittyään lapset esittelevät tuloksensa toisilleen. Projektista voidaan kasata valokuvanäyttely tai muu tutkimusta havainnollistava produktio. Projektilähtöinen työskentely on yksi Case Forest -pedagogiikan avainsanoja. Se, kuinka kauan projekti kestää riippuu lapsiryhmästä, käytettävissä olevista resursseista sekä tutkimuksen aiheesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 104-107.)

Seikkailukasvatus

Priest ja Gass (2005) katsovat seikkailukasvatuksen kuuluvan ulkoilmapedagogiikan alalajiksi (Keskinen 2015, 20-21). Toisaalta seikkailukasvatus nähdään elämyspedagogiikan vastineena. Seikkailukasvatuksen ero itse seikkailuun on sen suunniteltavuudessa ja ennustettavuudessa. Seikkailua itsessään ei voida etukäteen suunnitella. Seikkailukasvatuksessa pyritään yhdessä määriteltävään tavoitteeseen seikkailullisin keinoin. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 31-32.)

Seikkailukasvatuksessa käytetään paljon perinteisen retkeilyn elementtejä. Kasvatuksessa voidaan hyödyntää erämiestaitojen opettelua sekä luontoon liittyviä urheiluaktiviteetteja. (Nordström 2004, 127-129.) Lajien tarkoituksena on tarjota ryhmälle ja yksilölle haasteita. Seikkailun määritelmän täyttymiseen tarvitaan myös tiettyä epävarmuutta toiminnan lopputuloksesta. (Keskinen 2015, 20-21.) Telemäen (1998) mukaan paras seikkailu tapahtuu osallistujalle vieraassa ympäristössä, joka jo itsessään sisältää ennalta-arvaamattomia aineksia. Cavenin (1992) mukaan seikkailussa kohdataan omat rajat ja selvittää uudesta haastavasta tilanteesta. Yksilön huippuhetki seikkailussa onkin, kun hän huomaa ylittäneensä omat rajansa ja voittaneensa itsensä annetussa haasteessa. (Nordström 2004, 127-129.)

Tutkiva oppiminen

Lapset ovat luontaisesti uteliaita, kyselevät paljon ja ihmettelevät asioita. Tämän vuoksi lasta kannustetaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45). Tutkivassa oppimisessa on kyse juuri kysymisestä, ihmettelystä, keksimisestä ja selityksien luomisesta. Tutkiva, oma-aloitteinen ja utelias ihminen pärjää monissa toimintaympäristöissä. (Lipponen 2015, 31-32.) Tutkivassa oppimisessa on kyse siitä, että oppiminen tapahtuu yhteisöllisen tutkimusprosessin avulla. Ei ole olemassa yhtä oikeaa tutkimustapaa, mutta Hakkarainen, Lonka ja Lipponen (1999; 2004) jäsentävät oppimisen kannalta olennaisiksi asioiksi tutkimisessa:

- kontekstin luomiseen
- kysymysten asettamiseen
- omien työskentelyteorioiden luomiseen
- kriittiseen arviointiin
- uuden tiedon hankkimiseen
- tarkentuvien ongelmien asettamiseen
- uusien teorioiden luomiseen
- koko prosessin jakamiseen yhteisön kesken

Yhteisöllisyyden tunne syntyy, kun jokainen jakaa omia työskentelyteorioitaan, näkemyksiään ja omaa aikaisempaa osaamistaan tutkimuksen kehittyessä. Tutkimusta tehdessä pyritään ymmärtämään tutkittava asia kokonaisuudessaan, ei pienten, irtonaisten faktojen avulla. (Lipponen 2015, 33-37.)

Tutkivaa oppimista voidaan hyödyntää esimerkiksi ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa, joissa kummassakin syntyy jatkuvasti uusia kysymyksiä. Tutkivan toiminnan tavoitteena voidaan pitää tietojen, taitojen ja asenteiden kokonaisvaltaista kehittymistä. Tutkivan oppimisen avulla kehitetään lapsen asenne- ja arvo-maailmaa suvaitsevaisemmaksi, osaavammaksi, uteliaammaksi, luovemmaks ja leikkivämmäksi. Uudet tiedonhankintataidot, välineiden käyttö- ja käsittelytaidot sekä työskentely- ja yhteistyötaidot kehittyvät tutkivan oppimisen avulla. Yksilön ja yhteisön tiedot ympäröivästä maailmasta sen luonnonmukaisista ja rakennetuista ympäristöistä kasvavat tutkivan oppimisen myötä. (Turja 2015, 194.)

Vihreä lippu

Vihreä lippu perustuu kansainväliseen Eco-Schools-järjestön toimintatapaan, joka edistää kestävästä kehitystä. FEE Suomi (ent. Suomen Ympäristökasvatuksen Seura) on kehittänyt Vihreälle lipulle suomalaiset toimintatavat. Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen, oppilaitosten sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden kestävästä kehityksen ohjelma. Lapset ja nuoret ovat itse aktiivisina toimijoina projektien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Näin lisätään osallisuutta toimintaan. Vihreä lippu pyrkii pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen työskentelyyn, jotta ympäristön tila pystyisi jatkuvasti paranemaan. Ympäristön kuormitus vähenee, kun edistetään kestävästä kehitystä ja toimitaan Vihreän lipun toimintaperiaatteiden mukaisesti. Kaikki nämä toimintaperiaatteet rakentuvat yhteistyössä ympäröivän yhteiskunnan palveluiden kanssa. (Vihreä lippu 2017.)

Vihreässä lipussa on kolme teemaa: vesi, energia ja jätteiden vähentäminen. Yhtä teemaa käsitellään kerrallaan ainakin vuosi. Vuoden aikana tehdään parannuksia organisaation toiminnassa. Tärkeää on, että toiminta on koko vuoden strategia, vaikka se voi sisältää erityisiä teemapäiviä ja -tempauksia, jotka nostavat yhteishenkeä. Vihreä lippu -tunnus myönnetään organisaatiolle, joka on sitoutunut ekoarkeen ja osallistavan ympäristökasvatuksen kehittämiseen. (Joensuu 2004, 146-148.)

Keke päiväkodissa

Keke päiväkodissa on pääkaupunkiseudun kaupunkien ja pääkaupunkiseudun Kierrätys Oy:n yhteistyössä toteuttama kestävästä kehityksen materiaali varhaiskasvatukseen. Neljä V-kirjainta on lyhenteet sanoista välitä, vaikuta, viihdy ja voi hyvin. Kestävä kehitys on jokaisen asia. Sen vuoksi on tärkeää, että jokainen pieni ja suuri vaikuttaja otetaan jo suunnittelusta alkaen mukaan toimintaan. Oppaassa on tarjottu valmis rakenne, jonka avulla päiväkotitoiminta voi suunnitella itselleen sopivan, tavoitteellisen ja toiminnallisen kestävästä kehityksen ohjelman. (Luomi, Paananen, Viberg & Virta 2010, 7.) Oppaan toimintaideat liittyvät energian ja veden säästämiseen, kierrätykseen, ruokavalintoihin, lähiympäristöön, jätteiden vähentämiseen sekä kulttuuri- ja yhteisökasvatukseen (Parikka-Nihti & Suomela

2014, 115). Oppaassa on huomioitu myös esiopetuksen näkökulma. Tämän lisäksi oppaasta on oma versionsa myös peruskouluun. (Luomi ym. 2010, 7.)

4 Toimiva ryhmä

Ryhmä muodostuu, kun kaksi tai useampi henkilö ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tiedostavat toimivansa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Ryhmään kuuluvat vaikuttavat vuorovaikutuksen avulla ryhmän toimintaan. Ryhmät muodostuvat suorittaakseen yhteistä tavoitetta tai tehtävää. Ryhmät voidaan jakaa karkeasti kahteen. Pienryhmän muodostavat alle 10 henkilöä ja suurryhmän yli 10 henkilöä. Pienryhmissä vuorovaikutus jäsenten kesken on sujuvampaa jäsenten vähäisen määrän vuoksi. Suurryhmissä kaikki jäsenet eivät voi olla vuorovaikutuksessa keskenään, joten eriäviä mielipiteitä ja ristiriitoja syntyy helpommin. (Kataja ym. 2011, 15-16.)

4.1 Ryhmän ohjaaminen

Jokaisessa ryhmässä toimii ryhmänohjaaja. Ryhmänohjaaja toimii aina omalla persoonallaan. Ohjaustapaan vaikuttavat ryhmänohjaajan omat vahvuudet ja heikkoudet. Tunnistaessaan nämä ominaisuudet itsessään, ryhmänohjaaja pysyy kehittämään omia ryhmän ohjaustaitojaan. Ryhmänohjaajan mahdollisesti tärkein tehtävä on pitää ryhmä perustehtävässään. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 58-62.) Ryhmänohjauksen taidot ovat ensisijaisesti ihmissuhdetaitoja, kuten konfliktien ratkaisutaidot ja vuorovaikutustaidot. Ryhmänohjaaja mahdollistaa ja luo parhaat mahdolliset oppimisolosuhteet ryhmälleen. (Keskinen 2015, 60.) Ohjaajalle tärkeitä ominaisuuksia ovat myös vastuuntuntoisuus, empaattisuus, pitkäjänteisyys, huumorintaju sekä ryhmän jäsenten tasapuolisuus ristiriitatilanteissa. Ryhmän ohjauksessa helpottaa, jos ohjaaja on tietoinen ryhmäprosesseista ja ryhmän kehityksen vaiheista. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 58-62.) Ohjaajan on kuitenkin syytä muistaa, että nämä kehityksen vaiheet ja prosessit ovat teoreettisia yleistyksiä ja jokainen ryhmä kehittyy yksilöllisellä ja persoonallisella tavallaan. (Kataja ym. 2011, 24.)

Hyvä ryhmänohjaaja antaa aikaa uuden ryhmän jäsenten keskinäiseen tutustumiseen ja yhteisten tavoitteiden selkiyttämiseen. Uuden ryhmän aloittaessa ohjaajan ensisijaisena tehtävänä on luoda turvallinen ilmapiiri toiminnalle. Ryhmänohjaajan tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa ryhmäharjoituksia. Ohjaajalle tärkeä taito on valita tarpeenmukaisia ja ryhmälle sopivia harjoituksia. Ohjaaja voi myös kysyä ryhmänjäseniltä ideoita harjoituksiin. Hyvä ohjaaja käy läpi harjoituksen etukäteen ja miettii siinä mahdollisesti ilmenevät haasteet. Ohjaajan tehtävänä on myös aikatauluttaa harjoituksen kesto aloituksesta lopetukseen. (Kaukila & Lehtonen 2007, 63-73.)

Ryhmänohjaus voidaan jakaa prosessikeskeiseen tai tehtäväkeskeiseen ohjaukseen. Prosessikeskeisessä ohjauksessa ohjaaja auttaa ryhmän jäseniä ratkaisun löytymisessä. Hän avustaa ongelmanratkaisussa, kuuntelee ryhmän jäsenten mielipiteitä ja tukee ryhmän jäseniä heidän omassa ratkaisumallissaan. Tässä mallissa ohjaajan suhde ryhmään on voimavarakeskeinen ja sitoutunut. Tehtäväkeskeisessä ohjauksessa ohjaaja toimii asiantuntijana. Ohjaaja määrittelee ryhmän ongelman ja ratkaisee sen. Ohjaaja on määräävä ja ryhmästä irrallinen. Ryhmäläisten suhde perustuu lähinnä suoritettavaan tehtävään ja on luonteeltaan lyhytaikainen. (Kataja ym. 2011, 27-28.)

4.2 Ryhmän kehittymisen vaiheet

Ryhmän kehitykseen nähdään usein kuuluvaksi viisi erilaista vaihetta. Ensimmäistä ryhmän kehitysvaiheista kutsutaan ryhmän muodostumisvaiheeksi. Ryhmän tavatessa ryhmä alkaa muodosta eli ryhmäytyä. (Kaukila & Lehtonen 2007, 24.) Tässä vaiheessa ryhmään kuuluvat yksilöt keskustelevaltarvittavista säännöistä. Yksilöt saattavat suhtautua toisiinsa pienellä varauksella. Jäsenet tarkkailevat myös rooleja, joita ryhmäläisille muodostuu. Ryhmänohjaajaa tarvitaan selkeyttämään ryhmän tavoitetta ja perustehtävää. Tässä vaiheessa ohjaajan tärkein tehtävä on luoda turvallinen ilmapiiri ja sopia yhteiset säännöt. (Kataja ym. 2011, 24-25.)

Ryhmän kehittymisen toista vaihetta kutsutaan kuohuntavaiheeksi. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet voivat ilmaista mielipiteitään hyvinkin voimakkaasti ja toi-

siaan vastaan. Tässä vaiheessa yhteishenki on heikentynyt ja jäsenet ovat tyytymättömiä ryhmän toimintaan. Tässä vaiheessa ryhmään muodostuu mahdollisesti erilaisia liittoutumia. Ohjaajan tärkein tehtävä on pysytellä irrallaan kuppikunnista ja pyrkiä erottamaan niitä. Kuohuntavaihetta kuitenkin tarvitaan, sillä sen aikana yksilöt oppivat tunnistamaan toistensa yksilöllisiä reagoimistapoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Kataja ym. 2011, 25.) Ristiriitojen ratketessa ja niitä yhdessä käsiteltäessä ilmapiiri puhdistuu ja ryhmän toiminta parantuu (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25).

Yhdenmukaisuuden vaiheessa toimintaa pystytään jatkamaan yhteisymmärryksessä. Erimielisyydet on saatu selvitettyä ja ryhmä pystyy jälleen noudattamaan aiemmin sovittuja sääntöjä sekä kohdistamaan toiminnan tavoitteiden mukaisiksi. Ilmapiiri on aiempaa vapautuneempi. Ohjaajan tärkein tehtävä on pitää toiminnan tavoite selkeänä ja keskittyä ohjaamaan ryhmää tavoitteen saavuttamisen suuntaan. (Kataja ym. 2011, 25-26.)

Toimivan työskentelyn vaiheessa ryhmä työskentelee tehokkaasti. Ryhmän roolit ovat tässä vaiheessa muodostuneet ja jäsenet ovat hyväksyneet ne. Ryhmän ongelmat saadaan ratkaistuksi vuorovaikutuksen keinoin. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet ottavat vastuun yhteisestä tekemisestä. (Kataja yms. 2011, 26.)

Viimeisenä ryhmän kehittymisen vaiheena on lopettamisvaihe. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenten tiet eroavat, eivätkä he enää muodosta ryhmää. Tämä vaihe on hyvin tunnepitoinen, sillä usein ryhmästä on muodostunut sen jäsenille tärkeä, eivätkä jäsenet haluaisi erota ryhmästä. (Kataja ym. 2011, 26.)

4.3 Ryhmäprosessit

Ryhmän toiminnan aikaisia ilmiöitä kutsutaan ryhmäprosesseiksi. Toimiessaan ryhmässä syntyy vuorovaikutusta, joka osaltaan muokkaa näitä prosesseja. Ryhmän tärkein tehtävä on saavuttaa sen tavoite yhdessä. Saavuttaakseen tavoitteen, ryhmä toimii erilaisin tavoin. Ryhmän jäsenten välille syntyy erilaisia suhteita ja rakenteita, joihin lukeutuvat roolit, vallankäyttö sekä normit. Ryhmäprosesseja ovat myös ryhmän kiinteys eli koheesio, yhdenmukaisuuden paine sekä mielipiteen kärjistyminen eli polarisaatio. (Kataja ym. 2011, 16.)

Jokaisella ryhmään kuuluvalla on rooli. Roolit voivat olla henkilölle annettuja tai henkilön itsensä ottamia. Erilaisia rooleja voivat olla esimerkiksi johtaja, joka kantaa vastuun tehtävien hoitamisesta, aloitteen tekijä, ideoija, rohkaisija, tarkkailija, huomion kerääjä tai pelle. Kun henkilö on ottanut tai ajautunut johonkin rooliin, odotetaan häneltä toimimista tämän roolin mukaisesti. (Kataja ym. 2011, 18.)

Vallalla tarkoitetaan yksilön kykyä vaikuttaa toisiin henkilöihin. Ryhmän jäsenet ovat aina jonkinlaisessa valtasuhteessa toisiinsa nähden. Virallinen valta tulee ryhmän muilta jäseniltä ja sitä on usein ryhmän johtajan roolissa toimivalla. Ryhmän toiminnan kannalta tärkeää olisi, että valta olisi jakaantunut mahdollisimman monelle jäsenelle. Valta itsessään ei ole ongelmallista, vaan tapa, jolla valtaansa käyttää. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmässä toimitaan yhdessä sovittujen tavoitteiden ja menettelytapojen suuntaisesti. Valta on vastavuoroista ja johtajalla se korostuu vastuunottamisena yhteistoiminnasta. (Kataja ym. 2011, 19.)

Normit ovat ryhmän käyttäytymissääntöjä. Ne osoittavat minkälainen toiminta ryhmässä on sallittua ja mikä ei. Ryhmä kohdistaa säännöt itseensä ja toisiin ryhmäläisiin. Normit voivat olla kirjoitettuja ja ääneen todettuja, mutta myös yhtä hyvin epävirallisia ja ryhmässä opittuja. Epäviralliset normit voivat olla ryhmän tottumuksia, uskomuksia ja perinteitä, joista syntyy ryhmän toimintaa ohjaavia sääntöjä. (Kataja ym. 2011, 18.)

Koheesio eli ryhmän kiinteys syntyy ryhmän tehtävän tai sosiaalisten suhteiden kautta. Tehtäväkoheesio liittyy ryhmän tehtävän suorittamiseen, kun sosiaalinen koheesio taas näyttäytyy yksilön vuorovaikutussuhteina ja tunnekokemuksina ryhmässä. Koheesiota kokiessaan ryhmän jäsenet sitoutuvat voimakkaammin ryhmän tavoitteen suorittamiseen. Koheesio voimistuu ryhmän täyttäessä yksilön ystävyyden, kiinnostavan tekemisen ja arvostuksen tarpeita. (Kataja ym. 2011, 20-21.)

Yhdenmukaisuuden paineella tarkoitetaan tukeutumista toisen mielipiteeseen. Tämä on tyypillinen ryhmäilmiö ja liittyy siihen, että yksilö uskoo enemmistön tietävän yksilöä paremmin. Yksilö pyrkii miellyttämään ryhmää, jotta hänet hyväksyttäisiin helpommin sen jäseneksi. Yksilöt kokevat sitä korkeampaa yhdenmu-

kaisuuden painetta, mitä suuremmasta ryhmästä on kyse. Naiset kokevat useammin painetta olla samaa mieltä asioista toisten ryhmän jäsenten kanssa. (Kataja ym. 2011, 20-21.)

Mielipiteen kärjistyminen eli polarisaatio tarkoittaa sitä, että ryhmän sisällä on erilisiä pieniä ryhmiä, joiden näkökulmat eriävät yleisestä mielipiteestä. Mielipiteet voivat jakaantua ja siirtyä joko maltillisempaan tai jyrkempään suuntaan. Polarisaatiossa pienryhmä painottaa yksimielisyyttä jostakin asiasta asioiden kriittisen kyseenalaistamisen sijasta. Polarisaatio voi liittyä ryhmätehtävän toteuttamistapoihin tai haluun mukautua pienryhmän mielipiteeseen. (Kataja ym. 2011, 20-21.)

5 Suomen Latu, luontoliikunnan edistäjä

Valtakunnallinen Suomen Latu on ulkoiluun ja ulkoliikuntaan keskittynyt järjestö. Yhteensä Suomen Ladussa ja sen 199 paikallisessa yhdistyksessä on jo yli 83 000 jäsentä. Suomen Ladun tehtävänä on edistää ulkoilua ja liikunnallista elämäntapaa kaikkina vuodenaikoina. Toiminnassa nähdään tärkeänä, että jokainen löytäisi itselleen mielekkään tavan nauttia luonnosta ja sitä myöten ulkoilusta. (Suomen Latu 2017.)

Viisivuotisstrategia, joka koskettaa vuosia 2016-2021, painottuu kolmeen osa-alueeseen. Nämä osa-alueet ovat ulkoile, osallistu ja vaikuta. Strategiassa on yhdeksän keskeistä päämäärää. Sen tavoitteena on kehittää ulkoilumahdollisuuksia kansan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, edistää lähiulkoilun olosuhteita ja vahvistaa järjestöstä syntyvää mielikuvaa liikunnan edistäjänä. Lisäksi strategiaan on kirjattu uusien ulkoilu- ja liikuntatapojen liittäminen toimintaan, koulutuksien lisääminen ja monipuolistaminen sekä sähköisten palveluiden lisääminen, jotta jokainen voisi löytää itselleen mieluisan ulkoilu- ja liikuntaharrastuksen. Viiden vuoden aikana vahvistetaan vapaaehtoistoimintaa, kehitetään yhdistyspalveluita ja järjestetään teemapäiviä. (Suomen Latu 2017.)

Saimaan Latu on yksi Suomen Ladun 199 paikallisesta yhdistyksestä. Saimaan Ladun kotipaikkana toimii Lappeenranta. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää luonnossa tapahtuvaa kunto- ja virkistysliikuntaa ja retkeilyä. (Suomen Latu 2017; Saimaan Latu 2016a.) Tämän tavoitteen saavuttamiseksi yhdistys järjestää

monipuolista toimintaa, joihin lukeutuvat hiihto, retkeily, vaellus, melonta, pyöräily, retkiluistelu, lentopallo ja talviuinti. Myös muiden ulkoilu- ja liikuntalajien toteuttaminen on mahdollista vapaaehtoisten taitojen mukaisesti. Saimaan Latu omistaa myös Karhusjärven majan, jota yhdistyksen jäsenet, yhtälailla kuin ulkopuolisetkin voivat vuokrata käyttöönsä. Tämän lisäksi Saimaan Ladulla on kaksi lomaosaketta, joista toinen sijaitsee Tahkolla ja toinen Ylläksellä. Tilojen vuokraaminen mahdollistuu arvontojen avulla. Jäsenet saavat vuokrata käyttöönsä myös ulkoliikuntaan tarvittavia välineitä. (Saimaan Latu 2016; Saimaan Latu 2017a; Saimaan Latu 2017b; Saimaan Latu 2017c.)

Saimaan Ladun perheliikunta koostuu erilaisista tapahtumista, retkistä ja ryhmätoiminnoista, jotka on suunniteltu lapsiperheille. Perheliikuntaa on toteutettu vuodesta 2013, jolloin se sisälsi vain muutamia yksittäisiä tapahtumia. Toiminnassa oli hyvin osallistujia ja tarve toiminnan jatkamiselle huomattiin. Vuosina 2014-2015 retkeiltiin laavuilla, pelailtiin pihapelejä sekä paistettiin tikkupullaa. Vuonna 2016 tapahtumia oli jo yli 20. Tapahtumat sisälsivät muun muassa Metsämörri-toimintaa, erilaisia retkiä sekä yli tuhat henkeä osallistavan Angry Birds Go Snow-talvitapahtuman. (Saimaan Latu 2017c.) Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus on osa Saimaan Ladun perheliikunnan toteutusta.

6 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

6.1 Mikä on toiminnallinen opinnäytetyö?

Toiminnallinen opinnäytetyö mahdollistaa vaihtoehdon ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallisuuden tarkoitus on yhdistää käytännön toiminta ja sen teoreettinen raportointi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee huomioida käytännönläheisyys, opinnäytetyöntekijän tietojen ja taitojen osoittaminen, työelämälähtöisyys sekä tutkimuksellinen työtapana. Toiminnallisuus voidaan nähdä jonkin tapahtuman, oppaan tai ohjeistuksen tuottamisena. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan jonkin käytännön toiminnan selkeyttämistä, järjestämistä tai opastamista. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9-10.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä raportin lisäksi luodaan jokin konkreettinen produktio. Tämä produktio voi olla esimerkiksi opas, cd, kuvitus, ohjekirja tai mikä

tahansa muu toteutus. Pääasia on, että se on opinnäytetyötä katsoen tarkoin valittu sekä perusteltu. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.)

Produktion tuottamisessa on otettava huomioon sen käytettävyys ja sopivuus kohderyhmään nähden. Tuotteen on myös oltava houkutteleva, tietoa sisältävä, selkeä ja johdonmukaisesti etenevä. Produktion on myös sovittava käyttöympäristöönsä. Sen on oltava uusi tai ainakin jollakin uudella tapaa asiaa tarkasteleva. (Vilkka & Airaksinen 2003, 53.)

Toimeksiantajalla on tärkeä rooli toiminnallisessa opinnäytetyössä. Tällöin produktio tuotetaan työelämlähtöisesti. Se vastuuttaa opinnäytetyöntekijää tarkempaan suunnitelmallisuuteen, tavoitteiden asetteluun, aikataulutukseen sekä tiimityön tekemiseen. Toimeksiannetussa opinnäytetyössä opinnäytetyöntekijän oma ammatillisuus, tiedot ja taidot sekä osaaminen saavuttavat työelämän. (Vilkka & Airaksinen 2003, 16-17.)

6.2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Olen aina ollut hyvin käytännönläheinen ja yhdistän mielelläni opitun teorian tiedon käytäntöön. Alusta alkaen oli selvää, että tulisin toteuttamaan toiminnallisen opinnäytetyön opinnoissani. Ensiajatukseni opinnäytetyöstäni olivat luonto ja varhaiskasvatus sekä näiden yhdistäminen mahdollisesti leirin avulla. Omalla kiinnostuksellani luontoon, ympäristöön ja kestävään kehitykseen oli iso merkitys opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa.

Korkeakoulun monet teoriaopinnot nivoutuvat opinnäytetyössäni konkreettiseksi käytännön toiminnaksi. Hyödynnän monipuolisesti opintoja esimerkiksi sosiaalialan kestävästä kehityksestä, varhaiskasvatuksesta ja ryhmänohjauksesta opinnäytetyötä suunnitellessa ja toteuttaessa. Osallisuutta edistävässä työelämäprojektissa syvennyin lisää Saimaan Latuun ja yhdistystoiminnan työkenttään. Näistä lähtökohdista lähdin työstämään opinnäytetyötäni.

Theseus opinnäytetyötietokannasta löytyi Saimaan ammattikorkeakoulussa hakusanoilla varhaiskasvatus ja ympäristökasvatus yhteensä neljä opinnäytetyötä

ja vastaavasti kestävä kehityksen ja varhaiskasvatuksen hakusanoilla löytyi yhdeksän opinnäytetystä. Alueellisesti aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä on tehty siis melko vähän.

Davisin (2009) mukaan ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen teemat ovat jääneet aivan liian suppealle huomiolle varhaiskasvatuksessa, vaikka tiedetään lapsuuden kokemusten merkitys myöhemmän ympäristösuhteen muodostukselle. Chawla (1998) on tutkinut lapsuuden merkityksellisiä kokemuksia ympäristötietoisuuden muodostumisessa. Tämä tutkimustieto lisää vahvistusta sille, että lastentarhanpedagogiikassa tärkeänä pidetyt retket ja lähiympäristössä toimiminen ovat yhä tänä päivänä keskeisessä roolissa ympäristökasvatuksessa. Lisäksi kasvattajien toimintamallit, asenteet ja arvot välittyvät lapsiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että kasvattaja näyttää esimerkillään ympäristövastuullisen tavan toimia. (Raittila 2016, 210-220.)

Tänä päivänä ei riitä, että ympäristökasvatusta toteutettaisiin vain erilaisin tempauksin ja teemapäivin. Sen tulee olla vakiintunut toimintatapa, joka liitetään eri osa-alueisiin ja ainekokonaisuuksiin opetussuunnitelmissa. (Cantell 2004a, 14.) Varhaiskasvatuslain 508/2015 ohjaama varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 sisältää useita viittauksia ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Jo varhaiskasvatuksen arvoperustassa mainitaan terveellinen ja kestävä elämäntapa yhtenä osa-alueena. Toimiessa tämän toimintaa ohjaavan arvon perusteella, huomioidaan varhaiskasvatuksessa kaikki kestävä kehityksen osa-alueet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18-20.) Yksi varhaiskasvatussuunnitelman osaamisen alue on nimetty *Tutkin ja toimin ympäristössäni*, joka liittyy vahvasti ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen nähdään sisältävän kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön hyväksi, Palmerin puumallin mukaan (kts. luku 3.2.). Lähialueen luonnonympäristöt nähdään varhaiskasvatuksen oppimisympäristöinä siinä missä pihat ja sisätilatkin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44-45.)

Yhteistyö ja moniammatillisuus tukevat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen monipuolista toteutusta sekä edistävät varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteuttamista. Yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa toimivat myös tarpeenmukaiset järjestöt ja yhdistykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 34.) Tämä näkökulma huomioiden Saimaan Latu yhteistyökumppanina ja toimeksiantajana on tärkeässä roolissa opinnäytetyöni toteutuksessa.

6.3 Opinnäytetyön tarkoitus

Tarkoituksenani on tuottaa ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen toimintamateriaali varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, järjestöjen ja yhdistysten käyttöön. Materiaalini perustuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellyyn lapsen oppimiskäsitykseen, laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin sekä oppimisen alueisiin. Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa kannustetaan leikin, liikkumisen, tutkimisen, ilmaisun, osallistumisen, toimimisen, kokemisen ja opettelun kautta uuden osaamisen syntymiseen. Materiaali sisältää toimintaa ympäristössä, tietoa ympäristöstä sekä toimimista ympäristön puolesta, johon ympäristökasvatuksen toteutuksella tulee tänä päivänä pyrkiä.

Varhaiskasvatuslaki 508/2015 yhdessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) kanssa muodostavat velvoitteen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. On tärkeää, että sen eri sisältöjä vastaavia toimintamateriaaleja on valmiiksi henkilöstön käytettävissä.

Tarkoituksenani on myös testata käytännössä materiaalin toimivuutta. Tämä tarkoitus mahdollistuu toimeksiantajan, Saimaan Ladun kanssa. Toimintamateriaali testataan lapsiperheille suunnitellulla leirillä. Saimaan Latu on eteläkarjalainen yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää ulkona liikkumista ja retkeilyä paikallisesti. Tähän tarkoitukseen ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen materiaali sopii hyvin. Materiaalin tarkoituksena on myös toimia Saimaan Ladun perheiliikunnan yhtenä tapahtumana kaudella 2016.

6.4 Kehittämistehtävät

Opinnäytetyöni kehittämistehtävät ovat:

1. Tuottaa ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen materiaali varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, järjestöjen ja yhdistyksien käyttöön,
2. Testata käytännössä materiaalin toimivuutta kohderyhmässä ja toimintaympäristössä ja
3. Kehittää ja ideoida materiaalia toiminnan toteuttamisen jälkeen.

7 Kettu Repolaisen synty

Kulttuuriseen kestävään kehitykseen kuuluvat keskeisesti kulttuuriperimä ja sen alueelliset yksilöllisyydet. Suomalaiseen kulttuuriperimään kuuluvat keskeisesti metsät sekä niiden eläimistö (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 39). Tästä näkökulmasta toimintaan haluttiin tuoda suomalaisen metsän eläimet, jotka ovat vahva osa suomalaista kulttuuria. Päähenkilöksi toimintamateriaaliin pohdittiin eri vaihtoehtoja. Aikuisina näimme luonnollisena päähenkilövalintana karhun. Karhu kuvastaa voimaa ja näyttäytyy usein metsänkuninkaana. Lasten mielipidettä kysyttäessä vaihtoehtoiksi muodostuivat kettu ja jänis. Karhu siis suljettiin vaihtoehdoista tässä vaiheessa pois. Perusteluna poissulkemiseen oli se, että lapset eivät maininneet sitä sopivana päähenkilönä. Kettu nähdään viekkaana ja ovelana, kun taas jänis hiukan arkana ja varovaisena. Mielikuva, joka toimintamateriaalista haluttiin antaa, oli enemmänkin ketun piirteitä vastaava: päättelyä ja ongelmanratkaisua.

Nykypäivänä myös kaupunkilapset näkevät kettuja, koska niiden elinpiiri on laajentunut kattamaan myös kaupunkialueen. Uskoakseni kettuun on helppo samaistua, kun siitä on valmiiksi mielikuva ja kokemus. Näistä lähtökohdista kettu valikoitui materiaaliin päähenkilöksi. Nimi ketulle keksittiin myös lasten kanssa yhteistyössä. Repolainen oli ensimmäinen ehdotus nimeksi, eikä sitä sen pidempään tarvinnut miettiä. Nimen loppuosa *kadonneet ystävät*, antaa lukijalle ajatuksen, löytämisestä. Tähän löytämiseen tarvitaan toiminnallisuutta luonnossa, liikkumista ja tehtävien tekemistä. Kokonaisuudessaan toimintamateriaali sai nimen *Kettu Repolaisen kadonneet ystävät - toiminnallisia hetkiä luontoon*.

7.1 Materiaalin valmistaminen

Yhteinen suunnittelu, ajantasainen materiaali ja ohjaajien riittävä osaaminen ovat toiminnan suunnittelussa huomioitavia asioita (Manninen & Verkka 2004, 82-83.)

Opinnäytetyön materiaali on suunniteltu varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja erilaisten yhdistysten ja järjestöjen käyttöön. Se on suunniteltu välineeksi ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen periaatteiden toteuttamiseen monipuolisilla menetelmin. Materiaalissa on huomioitu ympäristökasvatuksen kolme tasa-arvoista näkökulmaa: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Materiaali huomioi kaikki neljä kestävä kehityksen osa-aluetta. Materiaalin käyttämistä voidaan pedagogisesti perustella ympäristökasvatuksen välineenä. Materiaali on toteutettu varhaiskasvatuslaki 508/2015 huomioiden sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) ja esiopetussuunnitelman perusteiden (2014) sisältöjen mukaiseksi.

Materiaaliin valikoitui lopulta yhdeksän suomalaista metsäneläintä. Nämä eläimet ovat muurahainen, sammakko, hiiri, jänis, mäyrä, kettu, susi, hirvi ja karhu. Eläimet valikoituivat mukaan niiden tunnettavuuden perusteella. Pienetkin lapset osaavat nimetä nämä eläimet esimerkiksi valokuvista. Lapsilla on myös jonkin verran tietoa eläimistä. Lisäksi toimintamateriaalia kootessa ajattelin, että eläimen koolla voidaan viitata tehtävän haastavuuteen. Mitä pienempi eläin on kyseessä, sitä helpompi tehtävä on suorittaa. Eläinten nimet ovat lasten ideoimia, joten niihin on helppo samaistua. Eläinten valinta oli tärkeä päättää heti suunnittelun alkuvaiheessa, jotta materiaali ei paisuisi liian suureksi opinnäytetyön vaatimuksiin peilaten. Toimintamateriaalissa oli mukana kymmenes eläin, pöllö, siihen saakka, kunnes aloimme suunnitella itse tapahtumaa materiaalin ympärille. Pöllö jäi tässä vaiheessa pois materiaalistamme, koska toimintaympäristö ei sopinut sille suunniteltuun tehtävään. Tehtävä olisi vaatinut pimeää metsää, mutta tapahtuma-aika rajoitti pimeänajan toiminnan pois materiaalistamme. Pöllön mukaan ottaminen myöhempäänkin materiaaliin nähtiin turhana, sillä varhaiskasvatustyösköiden aukioloaikoina ei yleisesti ottaen ole pimeää.

Opinnäytetyössä tuotettu materiaali on sellainen, että sen pystyy mielekkäällä tavalla toteuttamaan luonnossa. Sen vuoksi eläimiin liittyvät tehtävät on suunniteltu

toimintaympäristönä metsään ja siellä lajityypillisiin toimintapaikkoihin. Tämän avulla oppiminen ympäristössä mahdollistuu.

Toimintoihin halusin luoda monipuolisia ja keskenään erilaisia tehtäviä, jotka kehittävät erilaisia taitoja ja osa-alueita lapsessa. Toiminnassa on otettu huomioon lapsen oppimiskäsitys, joka on kokonaisvaltainen perustuen keholliseen kokemukseen, aisteihin, tietoihin, taitoihin, toimintaan, tunteisiin sekä ajatteluun. Lapset oppivat ympäristöään tutkien, siellä liikkuen, itseään ilmaisten, työtehtäviä tehden sekä taiteisiin perustuvissa toiminnoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.) Toiminnoissa lapsi pääsee auttamaan eläintä sen antamassa tehtävässä. Lapselle muodostuu tunne, että hänen suorituksellaan on merkitys. Materiaalin tehtävät kehittävät lapsen hieno- ja karkeamotorisia taitoja. Lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot kehittyvät toimintoja suorittaessa. Lapsen kokemus yhteistoiminnallisuudesta ja ryhmään kuuluvuudesta vahvistuu. Toiset tehtävistä kehittävät lapsen itseilmaisua ja lapsi pääsee toteuttamaan tehtävissä itseään taiteen keinoin. Samaan aikaan tehtävät kehittävät lapsen mielikuvitusta.

Välineet, joita toimintapisteillä tarvitaan, ovat valmistettavissa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Koska kyseessä on ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen materiaali, tulee mielestäni myös välineiden mukailla tätä ajattelutapaa. Välineet, joihin materiaalissa on valmistusohjeet, ovat lasten kanssa valmistettavia, uudestaan käytettävissä ja niiden valmistuskustannukset ovat matalat. Yksi tärkeä näkökulma välineiden valmistuksessa on ollut myös niiden käytettävyyden yli toimintamateriaalin. Tässä mahdollistuu ympäristön puolesta toimiminen, kun materiaalit ja välineet on valittu kestävän kehityksen arvojen mukaisesti.

Tietopaketeissa tieto eläimistä on rajattu elinympäristöön, ulkonäköön, ravintoon ja lisääntymiseen. Teksti on kirjoitettu ajatellen kohderyhmää. Se on selkeää, yksinkertaista ja helppolukuista. Tietopaketin avulla mahdollistetaan lapsen oppiminen ympäristöstä. Värityskuvat ovat selkeät ja niissä on paksut ääriviivat helpottamassa värityksen rajojen sisällä pysymistä. Kuvaan on helppo luoda takapuolet löytyvien tietojen perusteella eläimelle sopiva elinympäristö värityskuvan taustaksi. Tällä mahdollistetaan lapsen luova toiminta.

Toiminnallisen materiaalin suunnitteluvaiheessa on huomioitava käytettävissä oleva työvoimaresurssi (Manninen & Verkka 2004, 82-83). Toimintamateriaalissa on huomioitu varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitukset lapsiryhmässä. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä suhdeluku on 1:4 ja yli 3-vuotiaiden ryhmässä 1:8, kuitenkin niin, että lapsiryhmän enimmäiskoko on 12 tai 24 lasta. (Tehy 2017.) Pienryhmätöitä, jota moni varhaiskasvatusyksikkö toteuttaa on nähty toimintamateriaalin toteutustapana. Yhdistystoiminnassa suhdelukuja ei tunneta ja resurssit vaihtelevat vapaaehtoisten määrästä riippuen. Näin ollen toimintamateriaalia voidaan hyödyntää toimijoiden määrän mukaisesti.

Toimintamateriaalin painomuoto tulee olemaan monivärinen A4-koko. Tekstin luettavuus on miellyttävämpi, kun fonttikoko voidaan säilyttää isompana. Lisäksi materiaalin ollessa A4-kokoinen saadaan se suoraan tulostettua myös metsässä käytettävään muotoon. Materiaali vaatii väritulostamisen houkuttelevuuden lisäämiseksi sekä sen kuuden liitteen värien vuoksi. Värilliset kuvat tehtävissä elävöittävät tehtävää ja tekevät siitä mielekkäämmän suorittaa.

7.2 Leirin suunnittelu ja toteuttaminen

Toteutusvaiheessa on tärkeää huomioida, että kaikki ympäristökasvatuksen tasa-arvoiset näkökulmat, oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta, ovat huomioituina. (Manninen & Verkka 2004, 82-83.)

Keväällä 2016 Saimaan Ladun perheliikunnan vastuuhjaaja Henri Kekkonen tarjosi minulle ja opiskelukaverilleni mahdollisuutta toteuttaa opinnäytetyömme Saimaan Ladulle. Ensimmäisellä tapaamisella pidimme ajatusriihen. Kerroimme omasta opiskelustamme, ideoistamme sekä osaamisestamme. Tehtävänäimme oli seuraavaksi tapaamiskerraksi suunnitella alustava runko siitä, minkälaista toimintaa halusimme järjestää Saimaan Ladulle.

Toiseen tapaamiskertaan meillä oli ajatus siitä, että metsän eläimet olisivat toimintamme keskiössä. Tulimme tulokseen, että leirimuotoinen toteutus olisi paras, koska toimintaa voi suunnitella leirille tarpeenmukaisesti. Kekkonen kertoi, että Saimaan Latu omistaa Karhusjärven majan, jossa toiminta olisi mahdollista toteuttaa. Päätimme, että leiri toteutettaisiin toukokuun viimeisenä viikonloppuna,

jolloin ei syntyisi päällekkäisyyksiä kesälomajuhlien kanssa. Tapahtuma-ajan sopiminen oli hyvä ratkaisu, sillä se edellytti suunnitelmallisuutta ja toimintaan ryhtymistä välittömästi.

Seuraavan kerran tapasimme Karhusjärven majalla. Kartoitimme toimintaympäristön mahdollisuuksia sekä keskustelimme siitä, minkälaisia toimintapisteitä metsään pystyisi järjestämään. Keskustelimme kohderyhmästä, joka rajattiin koskemaan esikouluikäisiä lapsia perheineen. Tähän rajaukseen päädyimme lastentarhanopettajan kelpoisuuden osoittavien opintojemme vuoksi. Opintomme määrittävät, että opinnäytetyön kohderyhmän tulee olla alle 8-vuotiaat lapset ja heidän perheensä. Tapahtuman markkinointi päätettiin suunnata Saimaan Ladun jäsenistölle sekä Lappeenrannan varhaiskasvatusyksiköihin.

Tapahtuman hinnaksi sovittiin 5€ perheeltä. Rahasumman katsottiin kattavan leiripäivän lounaan. Majoituspaikan osalta ei kustannuksia syntynyt. Saimaan Ladulla on käytettävissä määritelty budjetti perheliikunnan toteuttamiseen. Tästä budjetista maksettiin leirille tarvittavien materiaalien ja välineiden valmistus ja hankinta. Nämä kulut olivat noin 65€. Tätä summaa ei ollut tarkoitus saada katettua osallistumismaksuilla.

Vastuualueet jaettiin niin, että opiskelijat olivat vastuussa toiminnan sisällöstä, eli tarvittavista välineineistä sekä toimintakokonaisuuden valmistamisesta metsään. Saimaan Latu mahdollisti tapahtumapaikan sekä leiriin tarvittavat puitteet ruokailuineen. Saimaan Ladun vapaaehtoiset osallistuisivat toiminnan toteuttamiseen rastipisteillä opiskelijoiden ohjeistamana.

Maastoon tutustumisen jälkeen oli vuorossa riskikartoitus. Teimme kartoituksen valmiin pohjan avulla ja mietimme kaikki mahdolliset riskit ja tapaturmavaarat leiriä koskien. Teimme myös mainoksen leiristä, joka jaettiin Lappeenrannan varhaiskasvatusyksiköihin. Mainos oli näkyvillä myös Saimaan Ladun perheliikunnan yhteydessä. Mainoksen tavoitteena oli tavoittaa kohderyhmä.

Lappeen Riento antoi opinnäytetyötämme varten kartan Karhusjärven majan ympäristöstä. Suunnittelimme karttaa apuna käyttäen ja maastossa liikkuen jokaiselle toiminnalle toteutuspaikan, joka vastasi toiminnalle asettamiamme alueen

vaatimuksia. Seikkailua lisätäksemme teimme reitille erilaisia jännittävyttä lisääviä elementtejä, kuten kolme erilaista siltaa. Yhden sillan tarkoituksena oli myös ylittää yli kaksi metriä leveä puro.

Rastipisteet on suunniteltu niin, että pienimmän eläimen rastipiste on lähimpänä aloituspaikkaa ja suurimman eläimen kauimmaisena. Rastipisteiden paikkojen varmistuttua suunnittelimme vielä riittävän määrän suuntamerkkejä reittiä varten. Merkitsimme paikat karttaan. Suunnittelimme myös välinelistan, joka jaettiin osallistujille ennen leiriä.

7.3 Materiaalin arviointi

Leirille osallistui 11 lasta. Lapset olivat iältään 4 kuukaudesta 13-vuotiaseen. Toimintamateriaali on suunniteltu varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille. Leirin yleispalautteen perusteella leirin ohjelma kuitenkin pystyi mukautumaan myös tätä vanhemmille lapsille. Mukana olleet vanhemmat kertoivat lastensa viihtyneen radalla ja toimintapisteillä.

Leirille osallistuvilta lapsilta ja heidän vanhemmiltaan kerättiin toiminnan jälkeen palaute laadullisin tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Palautteen antoi 10 lasta ja 10 heidän vanhempaansa, jotka osallistuivat leirillä ohjattuun toimintaan. Lasten kyselylomake oli strukturoitu ja vastaukset annettiin Likert-asteikon arvosanoin 1 – 4. Asteikossa oli käytetty eriasteisia kasvokuvia kuvaamaan syntynyttä mielipidettä. Kyselylomakkeessa oli myös yksi avoin kysymys, johon lapset saivat kuvata koko leirin sisältöä ja antaa vapaasti palautetta. Aikuisilta aineisto kerättiin käyttämällä haastattelua, joka toteutettiin kyselylomakkeen muodossa. Ennalta määritellyt kysymykset ovat yksi haastattelun toteutustavoista. Kysymysten asetelun suhteen täytyy tehdä työtä ennen kyselylomakkeen luovuttamista vastaajille. Se, miten kysymykset on aseteltu ja muotoiltu, auttaa tutkijaa saavuttamaan tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon. Kysymykset voivat olla hyvinkin ennakoon määriteltäviä, jos vastaajalla on riittävä tieto vastata kysymyksiin. (Kananen 2014, 73.) Vastaajat olivat itse olleet mukana leiriohjelman suorittamisessa. Vastaajat tunsivat aiheen hyvin, joten kysymyksiin oli helppo vastata omakohtaisiin kokemuksiin perustuen.

Hyvässä kysymyksessä kysytään kokemuksia, ei olettamuksia. Avoimet kysymykset toimivat suljettuja kysymyksiä paremmin, koska ne tuottavat enemmän tietoa käsiteltävästä aiheesta. Tutkija muodostaa kysymyksensä niin, että vastaaja vastaa kysymyksiin kokemuksiinsa perustuen. (Kananen 2014, 73-83.) Käytimme kyselyssä avoimia kysymyksiä. Kysymyksen muoto on kuvailla, mikä antaa aina vastaukselle henkilökohtaisen sävyn.

Lapset antoivat leirin arvosanaksi 3,7. Tuloksesta voidaan todeta, että leiri ohjelmineen on ollut lapsille mieluinen. Lapset kokivat karhun (ka 3,8) toimintapisteiden kaikista mieluisimmaksi toiminnaksi. Osallistuvista lapsista karhun toimintapisteelle eivät kuitenkaan osallistuneet kaikki lapset. Toimintapisteistä, joille kaikki lapset osallistuivat, koettiin mieluisimmiksi muurahainen (ka 3,7) ja susi (ka 3,7). Jo yksi karhusta puuttuva arvosana olisi voinut ratkaista tuloksen tasatulokseen tai jättää sen alhaisempaan keskiarvoon. Toimintapisteistä jänis sai pienimmän tuloksen (ka 2,8). Koska haastattelussa ei kysytty lapsilta perusteluja heidän mielipiteilleen, voidaan vain arvella millä perustein arvosanat on toiminnoille annettu. Muurahaisen, karhun ja suden toimintapisteillä on kuitenkin käytetty eniten lapsille tuntemattomia ja mahdollisesti uusia toimintatapoja.

Leirin vapaassa kommentoinnissa lapset totesivat: *Maailman paras rata., Mukaivat rastit., Susirata oli todella kiva. Sain maistaa muurahaishappoa. Kivaa nukkua makuupussissa.* Uskoisin, että juuri seikkailun ja elämyksen elementit tekivät leirikokonaisuudesta lasten mielestä miellyttävän.

Ensimmäisessä kysymyksessä käsiteltiin toimintaradan selkeyttä, ohjeistuksia ja tehtäväsisältöjä. Vastauksista käy ilmi, että vanhemmat pitivät tehtäviä monipuolisina ja selkeinä. Kritiikkiä sai mäyrän tehtävästä, jonka yksi vanhemmista koki liian helpoksi lapselleen. Toisessa kysymyksessä kysyttiin perheen viihtymistä toimintaradalla. Kaikissa vastauksissa oli havaittavissa positiivinen sävy ja viihtyminen. Toimintarataa suoritettiin noin kolme tuntia, vaihtelevat tehtävät toivat vanhempien mukaan monipuolisuutta ja uutta intoa aina tehtäväpisteelle saavuttaessa ja huomaamatta tuli lenkkeilyä pitkä matka.

Kolmannessa kysymyksessä tiedusteltiin tietojen ja taitojen kehittymistä tehtäväpisteillä. Metsän eläimiin liittyvät tiedot kehittyivät niin lapsilla kuin aikuisillakin.

Jousiammunta oli monelle vieras laji ja siihen liittyvät kokemukset ja taidot karttuivat monella. Rastit olivat mielenkiintoisia ja uutta tietoa sisältäviä. Vaihtelevat olosuhteet ja hienot ympäristöpuitteet lisäsivät myös erilaisissa ympäristöissä liikkumisen taitoja. Yksi vanhemmista totesi myös, että tietoa voidaan opiskella lisää kotona kaikessa rauhassa ja materiaaleihin on helppo palata vielä kotonakin.

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin toiminnan sopivuudesta lapsen ikään nähden. Ikäjakama toimintaradalla oli 4–11-vuotiaat. Esikouluikäisen lapsen vanhempi kommentoi, että kaikki asiat onnistuivat, mutta niiden eteen joutui tekemään sopivasti työtä. Peruskouluikäisten lasten vanhemmat vastasivat, että tehtävät olivat sopivan haastavia lapsen itsenäiselle toteutukselle. Positiiviseksi koettiin koko toiminnan ideoiminen kehystarinoineen ja tehtävineen.

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin materiaalin hyödyntämistä kotona toiminnan toteuttamisen jälkeen. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että materiaalia voi täydentää jatkossa itse kotona. Värityskuvia pidettiin yleisesti hyvinä tapoina palata aiheeseen ja myös tietopaketin läpi lukemisen välineenä, kun tietojen kautta osataan piirtää ja värittää todellinen väritys ja elinympäristö.

Vapaassa palautteessa eräs vanhemmista totesi radan suunnitteluun ja toteutukseen panostetun paljon. Tehtäväpisteet olivat mukavia ja opettavaisia. Teema ja tehtävät sopivat toimintaympäristöönsä loistavasti.

7.4 Materiaalin täydentäminen ja kehittäminen

Toimintamateriaali on valmistumisen jälkeen esitelty lapsille. Heidän mielipidettään kysyttiin värityskuvien avulla siitä, mitkä eläimet heidän mielestään ovat jääneet materiaalin ulkopuolelle. Lapset totesivat, että toimintamateriaalista puuttivat ilves, orava, ahma, siili, pöllö, joutsen tai jokin muu lintu. Näihin eläimiin voisi suunnitella omat toiminnalliset tehtävänsä, jolla materiaalia voitaisiin täydentää.

Lisäideoiden ollessa runsaita pystyisi materiaalia tuottamaan myös eri ympäristöihin ja erotella metsäeläimet ja vesieläimet omiksi materiaaleikseen. Jaon voisi toteuttaa myös eläinlajien osalta nisäkkäät, linnut ja hyönteiset.

Toimintamateriaalia pystyy laajentamaan ilmiöpohjaiseen oppimiseen, jossa käsittelyssä ovat joko koko metsän eläimistö tai vaikka vain yksittäinen eläin. Satuihin, tarinoihin, näytelmiin sekä jumppa- ja opetushetkiin on tarjolla paljon valmiita materiaaleja täydentämään omaa materiaaliani. Eläimiin liittyvät laulut ja runot voisivat osaltaan olla mukana oheismateriaalina tai toimintapisteillä alustavana tarinana. Laajentamalla materiaalia perusopetuksen käytettäväksi voidaan materiaaliin lisätä erilaisia tehtäviä, kuten kirjoittamisen harjoittelua ja tarinan keksimistä.

Laajentaessa toimintamateriaalia vastamaan perusopetuksen tarpeita tulisi siitä muokata sellainen, että oppilas voisi lukea materiaalin saamatta siihen suoria vastauksia tai helpotuksia, jotka nyt eläinten tarinoista löytyvät. Peruskouluikäisten lasten kanssa toimintaan voisi myös lisätä enemmän seikkailullisia elementtejä, kuten kalliokiipeilyä, melomista tai muuta toimintaa.

8 Pohdinta

Ideointivaiheessa minulla oli toive toteuttaa esikouluikäisille lapsille metsäleiri. Kuitenkin ensimmäisessä vaiheessa opinnäytetyöprosessiani tajusin esitteleväni luokalleni luokkakaverini kanssa haja-asutusalueen varhaiskasvatustoimintaa. Tämä opinnäytetyöidea oli lähtöisin Saimaan ammattikorkeakoululle esitetystä opinnäytetyöideasta. Kuitenkaan ajatus ei tuntunut omalta eikä opinnäytetyöni edennyt. Lopulta hakeuduin yliopettajamme kanssa keskusteluun, jossa kerroin ensimmäisestä ideastani. Yliopettajamme oli juuri saanut viestin Saimaan Ladulta, joka toivoi, että he voisivat tehdä oppilaitosyhteistyötä koulumme kanssa. Saimaan Latu on luontoliikuntaan ja retkeilyyn panostava yhdistys, joten innostuin heti ja tartuin ideaan. Pääsin toteuttamaan haluamaani ideaa.

Esittelimme luokkakaverini kanssa ideamme Saimaan Ladulle. Sovimme leirille toteutusajankohdan toukokuun loppuun. Saimme vapaat kädet suunnitella toimintamateriaaliin sisältöä. Halusimme materiaaliimme Palmerin puumallin mukaiset osa-alueet: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Halusimme myös, että kestävän kehityksen osa-alueet näkyvät toimintamateriaalin suunnittelu-, valmistus- ja toteuttamistyössä.

Tutustuimme Saimaan Ladun toimintaperiaatteeseen ja aikaisempiin toimintoihin, jotta pystyimme muodostamaan heidän arvojaan ja tapojaan noudattavan toimintamateriaalin. Toimintamateriaalissa näkyy kulttuurisesti tärkeät suomalaisen metsän eläimet, sosiaalisuus syntyy yhteistyössä perheen kesken tehtävistä toimintatehtävistä, ja ekologisuus ja taloudellisuus kulkevat käsikkäin välineitä valittaessa ja valmistaessa. Materiaali on tulostettava, mutta kun ohjeistuksen mukaisesti tulostettavan materiaalin laminoi saa siitä monta kertaa iloa tuottavan ja kestävän.

Saimaan ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa käsiteltyjä aiheita pystyimme opinnäytetyömme toiminnallista materiaalia kasatessamme hyödyntämään monin osin. Tärkeimpinä hyödynnettävinä kurssikokonaisuuksina toimivat luovat ja toiminnalliset menetelmät, lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen, vuorovaikutus ja ryhmän ohjaaminen sekä varhaiskasvatuksen opinnot. Opinnäytetyön prosessin aikana luin myös syventävässä kirjallisuudessa aihepiiriin liittyvää kirjallisuutta, jolla syvensin tietämystäni varhaiskasvatusikäisistä lapsista sekä erilaisista menetelmäosaamisen osa-alueista.

Opinnäytetyöni on syntynyt niin, että ensin suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen osuuden, jonka jälkeen kirjoitin kirjalliset ohjeet toimintamateriaaliin. Tämän jälkeen perehdyin teorian tietoon aiheesta. Lukiessani ympäristökasvatuksen, varhaiskasvatuksen sekä kestävän kehityksen materiaaleja on oma tietämykseni selvästi kasvanut. Olen myös lukenut uuden varhaiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tarkasti läpi. Tämän myötä lastentarhanopettajuuden taitoni ovat myös kehittyneet. Työskentelin opinnäytetyöprosessini loppuvaiheella puoli vuotta lastentarhanopettajana ja pystyin hyödyntämään opinnäytetyössäni kertaalleen testattuja materiaaleja omassa työssäni.

Hankaluuksia opinnäytetyöni valmistumiselle asetti koulukaverini poisjättäytymisen toiminnallisen osuuden suorituksen jälkeen. Olen oppinut opinnäytetyöni aikana, että kaikki asiat eivät tapahdu hetkessä. Asiat vaativat aina oman aikansa. Opinnäytetyöprosessiani on mahdollisesti hidastanut se, että toteutin sitä yksin, eikä kukaan ei ole ollut vaatimassa sen etenemistä. Toisaalta taas olen voinut tehdä opinnäytetyötäni oman aikatauluni mukaisesti. Opinnäytetyöni kuvaa mie-

lestäni pitkäjänteistä työprosessia ja yleisesti ottaen kasvua kohti ammatillisempaa työtettä. Jos aloittaisin opinnäytetyöni tänään, toteuttaisin sen aivan eri tavoin. Kirjoittaisin tarkempia muistiinpanoja, suunnittelisin huolellisimmin ja aloittaisin prosessin mahdollisesti toisesta suunnasta. Tutustuisin teorian tietoon ensin, jonka jälkeen materiaalin kasaaminen olisi luontevampaa.

Jatkossa toivoisin, että opinnäytetyötäni tulisi hyödyntämään suunnitelluilla työkentillä: varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja erilaisissa järjestöissä ja yhdistyksissä. Opinnäytetyöstäni olen saanut varhaiskasvattajilta tähän mennessä jonkin verran kiittävää palautetta ja toiveita, jotta sitä pääsisi mahdollisimman pian käytännössä käyttämään. Kehittäisin opinnäytetyöhöni lisää eläimiä, jotka siitä nyt vielä jäivät puuttumaan. Opinnäytetyölläni voisi olla jatkokehittämisideoina eri alalajeihin kuuluvat toimintamateriaalit, kuten hyönteiset, kalat ja linnut.

Kokonaisuutena opinnäytetyö on ollut oman ammatillisen kasvuni prosessi, jossa näkyy sitkeän työn tulos. Toivon, että mahdollisimman monet pystyvät hyödyntämään toimintamateriaaliani käytännön työkentällä. Toivon myös, että jatkossa työllistyessäni pystyn itse hyödyntämään omaa opinnäytetyötäni toteuttaessa ympäristökasvatusta ja kestävästä kehitystä.

Kuvat

Kuva 1 Ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen yhtäläisyydet ja erot10

Kuva 2 Palmerin (1998) puumallissa korostuu ympäristökasvatuksen kolme osa-
aluetta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen
ympäristön puolesta.....11

Lähteet

Cantell, H. 2004a. Johdanto. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 12 – 15.

Cantell, H. 2004b. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 68. Alun perin: Palmer, J. 1998. Environmental education of the 21st century: Theory, practice, progress and promise. London: Rotledge.

Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 60 – 79.

Esiopetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

FEE Suomi 2017. Mitä se on? <https://www.feesuomi.fi/mitae-se-on> Luettu: 13.1.2017

Joensuu, M. 2004. Vihreä lippu liehumaan! Päiväkotien ja koulujen ympäristöohjelma. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 146 – 152.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. SMS-Tuotanto Oy.

Keskinen, K. 2015. Seikkailijasta seikkailukasvattajaksi. Seikkailukasvatus ammattina. Koulutustalo Aavas Oy.

Lipponen, L. 2016. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3 päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 31 – 38.

Luomi, A., Paananen, J., Viberg, K. & Virta, L. 2010. Keke päiväkodissa. Kestävän kehityksen opas. Pääkaupunkiseudun Kierrätys Oy. 4V – Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin.

Manninen, L. & Verkka, K. 2004. Suunnittelu ja arviointi ympäristökasvatuksessa. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 82 – 113.

Nikkinen, I. 2001. Metsämörri. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK, Kustantajat Sarmala Oy.

Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 116 – 143.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perusopetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Next Print Oy.

Raittila, R. 2016. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 210 – 220.

Saimaan Latu 2016. Yhdistys. Tietoa yhdistyksestä. <http://www.saimaanlatu.fi/tietoa-yhdistyksesta/> Luettu: 11.9.2016

Saimaan Latu 2017a. Saimaan Latu. <http://www.saimaanlatu.fi> Luettu: 17.1.2017

Saimaan Latu 2017b. Yhdistys. Majat. <http://www.saimaanlatu.fi/majat/> Luettu: 17.1.2017

Saimaan Latu 2017c. Yhdistys. Välinevuokraus. <http://www.saimaanlatu.fi/tietoa-yhdistyksesta/valinevuokraus/> Luettu: 17.1.2017

Saimaan Latu 2017d. Perheille. Perheretket ja tapahtumat. <http://www.saimaanlatu.fi/perheille/perheretket-ja-tapahtumat/> Luettu: 11.9.2016

Suomen Latu. 2015. Metsämörriohjaajan opas.

Suomen Latu 2016. Ulkoile. Lasten toiminta. Kriteerit. <https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan/kriteerit.html> Luettu: 23.9.2016

Suomen Latu 2017. Ota yhteyttä. Tietoa meistä. Me liikutamme. <https://www.suomenlatu.fi/ota-yhteytta/tietoa-meista.html> Luettu: 16.1.2017

Suomen YK-Liitto 2017a. Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015> Luettu: 13.1.2017

Suomen YK-Liitto 2017b. Sosiaalinen kestävä kehitys. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/sosiaalinen> Luettu: 18.1.2017

Suomen YK-Liitto 2017c. Kulttuurinen kestävä kehitys. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/kulttuurinen> Luettu: 18.1.2017

Suomen YK-Liitto 2017d. Taloudellinen kestävä kehitys. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen> Luettu: 18.1.2017

Suomen YK-Liitto 2017e. Ekologinen kestävä kehitys. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/ekologinen> Luettu: 18.1.2017

Tehy 2017. Henkilöstömitoitus varhaiskasvatuksessa.
<https://www.tehy.fi/fi/apua/tyosuojelu/henkilostomitoitus-varhaiskasvatuksessa>
Luettu: 18.1.2017

Turja, L. 2016. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3 päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 181 – 196.

Varhaiskasvatuslaki 508/2015

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Vihreä lippu 2017. Ohjelman esittely. <http://vihrealippu.fi/ohjelman-esittely-new/>
Luettu: 16.1.2017

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Wolff, L-A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 18 – 29.

Yhdistyneet kansakunnat. Kehitys. Ajankohtaiset teemat. Kestävän kehityksen tavoitteet. <http://yk.fi/sdg> Luettu: 13.1.2017

Ympäristökasvatus. Ympäristökasvatuksen muodot. Alun perin: Tani, S., Cantell, H., Koskinen, S., Nordström, H. & Wolff, L-A. 2007. <http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/files/2008/05/keke.jpg> Luettu: 18.1.2017.

Kettu Repolaisen kadonneet ystävät

Toiminnallisia hetkiä luontoon

Alkuun

Tämän toimintamateriaalin tarkoitus on tuottaa tämän päivän vaatimukset täyttävää ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen toimintaa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen kuin erilaisten yhdistyksien ja toimijoiden tarpeisiin. Toimintamateriaali on syntynyt yhteistyössä Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa ja se on alun perin suunniteltu Saimaan Ladun toteuttamalle lastenleirille.

Toimintamateriaali sisältää 9 suomalaiseen eläimeen liittyvää tarinaa ja näihin eläimiin liittyviä tehtäviä. Tehtäviä voidaan hyödyntää yksittäisinä toimintahetkinä tai yhtenä suurena kokonaisuutena, esimerkiksi teemapäivän tai leirin muodossa. Tämän lisäksi toimintamateriaalista löytyy jokaisesta eläimestä lyhyt tietopaketti sekä värityskuva. Liitteistä löytyvät materiaalit ovat toimintaan tarvittavaa lisämateriaalia tai ohjeita, joiden avulla tarvittavat välineet saadaan itse tehtyä.

Toimintamateriaalin keskeiset käsitteet ovat ympäristökasvatus ja kestävä kehitys. Toimintamateriaalin lähtökohtana on huomioitu varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat. Jo näiden suunnitelmien sisältämissä arvoissa on mainittu toimiminen kestävien periaatteiden mukaisesti. Toimintamateriaalin suunnittelussa on huomioitu erityisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppimisympäristöt, oppimiskäsitys, laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä oppimisen alueet, joihin voi paneutua lisää opinnäytetyöni teoria osassa.

Toimintamateriaalia suunniteltaessa on otettu huomioon myös kestävän kehityksen kaikki neljä osa-aluetta; sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Nämä periaatteet on huomioitu jo tehtävissä käytössä olevissa materiaaleissa, toimintapaikassa, kuin toimintakansion teemassa.

Toimintamateriaalissa on huomioitu lapsen osallisuus mukaan otettavien eläinten, niiden nimien, kuin osittain tehtävienkin osalta sekä tietenkin toimintaan osallistuvana toimijana.

Toivon, että toimintamateriaalini tuottaa oppimista ympäristössä, oppimista ympäristöstä sekä toimimista ympäristön puolesta. Suuret kiitokset ansaitsee Saimaan Ladun Henri Kekkonen, joka mahdollisti toimintamateriaalin vapaan suunnittelun, ideoinnin ja kehittämisen. Lisäksi haluan kiittää opiskelukaveriani Joni Kurkea, joka osallistui toimintamateriaalin suunnittelutyöhön.

Mari Silvennoinen

Sisällysluettelo

<u>Alkuun</u>	48
<u>Materiaalin käyttöohjeet</u>	51
<u>Toiminnan suunnittelu</u>	53
<u>Koko materiaali</u>	53
<u>Munkki Muurahainen</u>	53
<u>Samppa Sammakko</u>	54
<u>Hiiri Hiironen</u>	54
<u>Mäky Mäyrä</u>	55
<u>Sitku Citykettu</u>	56
<u>Reiska Susi</u>	57
<u>Hirvi Sarvipää</u>	58
<u>Pekka Karhu</u>	59
<u>Eläinten tarinat</u>	59
<u>Munkki Muurahainen</u>	60
<u>Samppa Sammakko</u>	61
<u>Hiiri Hiironen</u>	62
<u>Merlin Metsäjänis</u>	63
<u>Mäky Mäyrä</u>	64
<u>Sitku Citykettu</u>	65
<u>Reiska Susi</u>	66
<u>Hirvi Sarvipää</u>	67
<u>Pekka Karhu</u>	68
<u>Karhun pesällä</u>	68
<u>Liitteet</u>	69
<u>Liite 1: Sammakon kehitysvaihekuvat</u>	69

<u>Liite 2: Sammakon kehitysvaiheet ratkaisutaulukko</u>	70
<u>Liite 3: Hiiren purkkitaulukon kuvat</u>	71
<u>Liite 4: Hiiren purkkitaulukko</u>	72
<u>Liite 5: Jäniksen askarteluohje</u>	73
<u>Liite 6: Merkkikivien askarteluohje</u>	75
<u>Liite 7: Matojen askarteluohje 1</u>	76
<u>Liite 7: Matojen askarteluohje 2</u>	76
<u>Liite 8: Ketun havaintotaulukko</u>	77
<u>Liite 9: Karhun ravinto</u>	78
<u>Liite 10: Karhun kutsumanimet</u>	79
<u>Liite 11: Karhu tietokilpailu</u>	80
<u>Liite 12: Mehiläispesän rakennusohje</u>	81
<u>Värityskuvat ja tietopaketit</u>	81

Materiaalin käyttöohjeet

Materiaali sisältää 9 suomalaiseen metsäneläimeen liittyvää ohjattua toimintaa. Ensimmäinen toimintamateriaalin osa on toiminnan suunnittelu. Jokaisella eläimellä on nimi ja nimen perästä löytyy eläinlajin nimi esimerkiksi ”Munkki Muurahainen”. Jokaisesta toiminnasta on lueteltu ryhmän koko, tehtävän suorittamiseen kuluva aika, toiminnalle asetetut tavoitteet, toimintapaikan vaatimukset sekä toimintaan tarvittavat välineet.

Toimintamateriaalin toinen osa on eläinten tarinat. Nämä on rajattu tekstiin paksummalla, jotta voit helposti tulostaa, leikata ja laminoida tarinapohjat kestäviksi. Tarinasta löytyvät ohjeet tehtävien suorittamiseen toimintapisteellä. Jokaisessa tarinassa kertojana toimii kyseisen pisteen eläin. ”Lainausmerkeissä” oleva teksti on eläimen kuviteltua puhetta. Eläimet toivottavat lapsen tervetulleeksi rastipisteelle, antavat tehtävän ja kiittävät tehtävän onnistuneesta suorittamisesta. Jokainen tarina sisältää myös mielenkiintoista faktaa kyseisestä eläimestä.

Tarinasta löytyvät katkoviivat --- katkaisevat tarinan tehtävän suorittamisen ajaksi. Eläin antaa lapselle rastipisteestä riippuen 1 – 3 tehtävää, jotka suoritetaan tarinan etenemisjärjestyksessä. Tarinan lukemista jatketaan tehtävän suorittamisen jälkeen, kunnes tarina on kokonaan luettu.

Tarinassa voi esiintyä → merkkejä, jotka helpottavat tehtävää tai jopa antavat oikeita vastauksia aikuiselle, jotta tämän olisi helpompi auttaa lasta suorittamaan tehtävä. Mikäli toteutat toimintaa lukutaitoisten lasten kanssa, poista ennen tulostamista nämä vinkit jokaisesta tarinasta.

Toimintamateriaalin kolmas osa on liitteet. Liitteet 1-12 tarvitaan toiminnan esivalmisteluissa (jotka luetellaan toiminnan suunnittelussa). Liitteet voidaan kopioida jokaiselle yksilölle tai ryhmälle tilanteesta riippuen. Mikäli materiaalia tullaan käyttämään useaan kertaan, suosittelen laminointia, jotta pohjat säilyvät hyvin. Tällöin on otettava huomioon myös kynän valinta; pitää olla puhdistettavissa, mutta ei saa tahrata.

Karhun tehtävien oikeat vastaukset ovat:

1. Ravinto: Kauris, lintu, puolukka, kala, toukka, hunaja.
2. Kutsumanimet: Nalle, kontio, mesikämmen, otso, metsän kuningas.
3. Tietokilpailu: 1C, 2B, 3C, 4A, 5A, 6B, 7B.

Toimintamateriaalin neljäs osa sisältää värityskuvat tietopaketteineen, sivut 32 – 48. Muista valita tulostimesi asetuksista tulostettaviksi sivuiksi kyseiset sivut ja tämän jälkeen samaisista asetuksista ”tulosta paperin kummallekin puolelle” ”kääntäen pitkän sivun ympäri”. Nämä asetukset valitessasi saat värityskuvat ja tietopaketit näyttämään tarkoituksenmukaisilta. Värityskuvia ja tietopaketteja voidaan hyödyntää luonnossa tapahtuvaa toimintaa ennen tai toiminnan suorittamisen jälkeen. Eläinten tarinat osuudessa värityskuvat on huomioitu palkkiona luonnossa saatavina, jos haluat käyttää materiaalia toisin, poista ennen tarinoiden tulostamista teksti värityskuvista tai vaihtoehtoisesti rastipisteellä ole lukematta se. Värityskuvissa on huomioitu, että lapsi voi halutessaan piirtää kuvaan lisää asioita, kuten kyseisen eläimen elinympäristön tai harjoitella eläimen nimen kirjoittamista.

Viimeisenä materiaalista löytyy kunniakirja. Kunniakirjaa voi hyödyntää esimerkiksi leirin tai teemapäivän päätöksessä. Tällä tavoin lasta kiitetään toimintamateriaalin suorittamisesta.

Toiminnan suunnittelu

Nämä toiminnan sisällöt ovat teorialtetta siitä, minkälaisia tavoitteita kyseiselle toiminnalle on asetettu, mikä on toimintaan katsottuna sopiva ryhmä koko, kauanko toiminta keskimäärin kestää, minkälaiset vaatimukset toimintapaikalle on asetettu ja minkälaisia välineitä toiminnassa tarvitaan.

Koko materiaali

Ryhmä koko: 5 – 25 henkilöä

Kesto: Vaihtelee mukaan otettavien tehtävien mukaan. Laske yhteensä jokaisen mukaan otetun tehtävän maksimiaika ja lisää siihen toimintapisteiden välimatkasta riippuen 5 – 15 minuuttia.

Tavoitteet: Lapsi saa lisää tietoa suomalaisen metsän yhdeksästä eläimestä. Lapsi oppii yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä ryhmässä toimimista. Lapsen hieno- ja karkeamotoriset taidot kehittyvät. Lapsi saa toteuttaa itseään ja kehittää kykyjään leikin, liikunnan, tutkimisen, ilmaisun ja taiteellisen kokemisen kautta. Lapsi kokee iloisen, jännittävän ja omia kykyjä haastavan seikkailun.

Toimintapaikka: Monipuolinen metsämaasto

Välineet: Säänmukaiset vaatteet, maastoon soveltuvat jalkineet, juomapullo, kynä ja reppu.

Munkki Muurahainen

Ryhmän koko: 1 – 4 henkilöä

Kesto: 15 – 30 minuuttia

Toiminnan tavoitteet: Lapsi tutustuu muurahaisen elinympäristöön ja täydentää tietämystään muurahaisista. Lapsen havainnoinnin taidot kehittyvät, kun hän tutkii muurahaispesässä tapahtuvia reaktioita. Lapsi saa tunnekokemuksen, että hän on tehnyt muurahaisten hyväksi asioita ruokkiesaan niitä. Lapsi oppii yhdistämään asioita toisiinsa sekä havaitsee muurahaiskeon pieniä prosesseja (kukka→muurahaishappo→kukan värjäytyminen). Lapsi saa myös makuaistimuksen muurahaishaposta. Lapsen päätteilykykyä voidaan herätellä myös muurahaishapon maistamisen prosessissa. Miksi muurahaiset toimivat näin, kun tikku osuu pesään?

Toimintapaikka: Toimintapaikalta on löydyttävä muurahaiskeko, jossa muurahaiset aktiivisesti elävät.

Välineet: Sinisiä kukkia vähintään 1 kappale/osallistuja, taloussokeria, säilytysrasia kukalle ja sokerille, puutikku.

Samppa Sammakko

Ryhmän koko: 1 - 4 henkilöä

Kesto: 15 – 20 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu sammakon elinympäristöön ja täydentää tietämystään sammakoista. Lapsi oppii asettamaan tapahtumia oikeaan järjestykseen. Lapsen looginen ajattelukyky harjaantuu. Toimintapaikan ollessa sammakoiden luontaisella elinalueella lapsi pystyy siirtämään havaintonsa suoraan luontoon.

Toimintapaikka: Mielellään sellainen paikka, joka on luontaisesti sammakoiden elinympäristöä, mutta mikä tahansa vesistöalue kelpaa. Toiminta voidaan toteuttaa myös tekemällä tehtävä etukäteen sisätilassa ja siirtymällä tämän jälkeen havainnoimaan ulos.

Välineet: liite 1 kehitysvaihekuvat, liite 2 taulukko, teippi tai liima.

Esivalmistelut: Leikkaa liite 1 kuvat irti. Kiinnitä kuvat esimerkiksi klemmarilla sellaiseen järjestykseen, että ne eivät anna heti oikeaa vastausta. Vaihtoehtoisesti, jos toteutat toimintaa sisätiloissa voit sekoittaa kuvat kuvapuoli alaspäin pöydälle.

Hiiri Hiironen

Ryhmän koko: 1 - 2 henkilöä

Kesto: 20 - 45 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu hiiren elinympäristöön ja täydentää tietämystään hiiristä. Lapsen työmuisti kehittyy, kun lapsi pyrkii pitämään näkemänsä numeron mielessä reittiä kulkiessaan. Lapsi kehittää numerovastaavuuden taitojaan etsiessään taulukosta aiemmin näkemänsä numeron.

Toimintapaikka: Riittävän laakea alue, jossa voidaan kulkea pisteeltä pisteelle.

Välineet: liite 3 purkkiin piilotettavat kuvat, liite 4 ratkaisutaulukko, 20 kannellista purkkia esimerkiksi jugurtti- tai pilttipurkkia, musta tussi kansien numerointiin, vapaavalintaista materiaalia purkkien kiinnittämiseen reitille (esimerkiksi villalanka, joka kulkee purkkien lävitse / metallilanka, jolla ne on sidottu puuhun kiinni / tai valokuvakarttareitistä jolla purkit sijaitsevat)

Esivalmistelut: Pese ja kuivaa purkit. Kirjoita kansiin numerot 1-20. Leikkaa liite 3 kuvat ja aseta jokaiseen purkkiin yksi kuva. Käy kiinnittämässä purkit vapaavalintaisella tavalla maastoon.

Merlin Metsäjänis

Ryhmän koko: 1 – 4 henkilöä

Kesto: 10 – 20 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu jäniksen elinympäristöön ja täydentää tietämystään jäniksistä. Lapsi oppii tunnistamaan pää- ja välivärejä. Lapsen karkeamotoriset taidot kehittyvät eri liikkumistapoja harjoitellessa.

Toimintapaikka: Riittävän selkeästi rajattavissa oleva, juoksuun soveltuva alue (esimerkiksi jokin polku, tienreuna tai avoin metsäalue).

Välineet: jokaiselle osallistujalle 1 kappale pehmojäniksiä (ohje: liite 5), sekä alueen rajaamiseen tarvittavat merkit (ohje: liite 6) sekä alueen päätepisteeseen esimerkiksi iso kori tai muu astia.

Esivalmistelut: Kohderyhmästä riippuen toteuta ensin askartelu liitteen 5 mukaisesti tai hyödynnä valmiita materiaaleja pehmojäniksinä (esimerkiksi kotoa tuotu vanha pehmolelu). Kopioi myös jokaiselle toimintaa ohjaavalle henkilölle liikkumistavoista muistilista. Liikkumistapoja voit lisätä tai muokata lapsiryhmän taitojen mukaan. Merkitse suoritusalueelle selkeillä merkeillä (kartiot, liitteen 6 värimerkityt kivet tai muut vastaavat) kohdat, jonka jälkeen liikkumistapa vaihtuu. Vie juoksureitin päätyyn jokin astia, johon pehmoeläimet voi suorituksen jälkeen jättää.

Mäky Mäyrä

Ryhmän koko: 1 – 8 henkilöä

Kesto: 10 – 20 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu mäyrän elinympäristöön ja täydentää tietämystään mäyristä. Lapsi oppii tunnistamaan päävärit. Lapsen matemaattiset kyvyt harjaantuvat ja lukukäsitteet selkiytyvät. Lapsen 1-10 laskemisen taidot kehittyvät. Lapsen tarkkavaisuus kehittyy.

Toimintapaikka: Rajattu metsäalue, jonne madot piilotetaan.

Välineet: jokaista osallistujaa kohden 10 matoa (ohje: liite 7), paksua narua alueen rajaamiseen

Esivalmistelut: Askartele liitteen 7 mukaan matoja. Rajaa metsästä alue, jonne madot sijoitellaan. Käy sijoittamassa madot piiloon.

Sitku Citykettu

Ryhmän koko: 1 – 4 henkilöä

Kesto: 10 – 30 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu ketun elinympäristöön ja täydentää tietämystään ketuista. Lapsi oppii havainnoimaan ympäristöään. Lapsi oppii käyttämään teknologiaa toiminnassaan apuna. Kiikareiden käytössä voidaan opetella myös laitteen teknisiä toimintamahdollisuuksia, kuten tarkennusta. Lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään metsän eläimiä.

Toimintapaikka: Rajattu alue, mihin on mahdollisuus kiikaroida avaralta alueelta.

Välineet: pahvia tai vaneria, vedenkestävää ruskeaa maalia, kiikarit, taulukko johon merkitään löydetty eläimet (liite 8), nippusiteitä tai narua eläinten kiinnittämiseen maastossa.

Esivalmistelut: Leikkaa pahvista tai sahaa vanerista eläinten muotoisia silhuetteja (vaneriset ovat kestävämpiä ja useampaan kertaan käytettävissä). Nämä eläimet ovat: orava, majava, kettu, karhu, hirvi ja pöllö. Voit vaihtoehtoisesti tehdä mitkä tahansa eläimet, tai muokata sekaan silhuetteja, jotka eivät ole mikään eläin. Maalaa eläimet oikeanväriksi. Hanki kiikareita vähintään kahdet. Vie eläimet niille luontaisiin paikkoihin metsän reunaan. Vinkki: Eläimet saat piirrettyä isompi kokoisena käyttäessäsi apuna piirtoheitintä tai videotykkiä. Näiden eläinten tekemiseen ei valitettavasti ole ohjeita tässä materiaalissa niiden suuren koon vuoksi. Lapset kuitenkin osaavat piirtää pahville tai vanerille varmasti mallista kyseiset eläimet. Lapsia voi pyytää tuomaan kiikareita kotoaan.

Reiska Susi

Ryhmän koko: 1 – 4 henkilöä

Kesto: 20 – 45 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu suden elinympäristöön ja täydentää tietämystään susista. Lapsi oppii käsittelemään jousipyssyä nuolineen turvallisesti. Lapsi oppii hieno- ja karkeamotorisia taitoja sekä silmän ja käden koordinaatiota. Lapsi oppii myös keskittymään.

Toimintapaikka: Sellainen alue, että jousella ampuminen on turvallista. Alueella on riittävästi tilaa ja suora näkyvyys maalitauluun, parasta olisi, että maalitaulun taakse ei pystyisi menemään (esimerkiksi hiekkakuoppa, seinä yms.)

Välineet: Vastakaarijousi ja nuolia, ilmapalloja ja karamelleja.

Esivalmistelut: Hanki jousiammuntaan perehtynyt henkilö järjestämään rastipistettä (näitä henkilöitä löytyy esimerkiksi erilaisista järjestöistä tai yhdistyksistä, ehkä joku työpaikallasi on perehtynyt lajiin). Hanki vastakaarijousi ja nuolia (mahdollista saada varmasti edellä mainitun henkilön mukana lainaksi). Täytä ilmapallot niin, että niiden sisällä on käärekarkit.

Puhalla tai pumpppaa palloihin ilmaa. Kiinnitä pallot maalitauluun.

Hirvi Sarvipää

Ryhmän koko: 1 – 8 henkilöä

Kesto: 20 - 40 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu hirven elinympäristöön ja täydentää tietämystään hirvistä. Lapsi oppii luovasti käyttämään hyödykseen erilaisia materiaaleja ja työstämään vanhasta mahdollisesti käyttökelvottomasta uutta. Lapsi oppii valmistamaan soivan soittimen luonnon- ja kierrätysmateriaalia apuna käyttäen. Lapsi käyttää ja opettelee erilaisten työkalujen kanssa toimimista ja sitomistaitoja. Lapsi saa käyttää mielikuvitustaan apuna työskentelyssään. Lapsen hienomotoriset kädentaidot kehittyvät. Lapsi oppii myös tekemään erilaisia ääniä.

Toimintapaikka: Mikä tahansa metsäalue, jossa on riittävästi tilaa.

Välineet: esimerkiksi keppejä, kaarnoja, kiviä, kasveja, lankaa, ruuveja, naurua, nauvoja, erilaisia metalli- ja lasipurkkeja, nippusiteitä, rautalankaa, vasara, ruuvimeisseli, viila, puukko (kaikkia mahdollisia erilaisia välineitä, mitä vain keksitkin).

Esivalmistelut: Viedään tarvittavat välineet toimintapaikalle. Ohjaaja voi myös suunnitella ja toteuttaa muutaman esimerkki soittimen. Helpoin soitin syntyy, kun kahta kiveä hakataan vastakkain (kapulat).

Pekka Karhu

Ryhmän koko: 1 – 8 henkilöä

Kesto: 45 – 60 minuuttia

Tavoitteet: Lapsi tutustuu karhun elinympäristöön ja täydentää tietämystään karhuista. Lapsen päättelykyky ja ongelmanratkaisukeinot kehittyvät.

Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät, kun he yhdessä pohtivat vastauksia tietokilpailukysymyksiin. Karhun kutsumanimet tehtävässä kulttuuritieto kasvaa, kun pohditaan miten karhua Suomessa kutsutaan. Lapsen yleistieto lisääntyy. Lapsi oppii voittamaan oman jännityksensä esimerkiksi kiipeämällä ottamaan hunajaa mehiläispesästä.

Toimintapaikka: Monipuolinen maasto, jossa olisi mielellään mahdollisuus kiivetä puuhun ja ylittää jonkinlaista vesistöä.

Välineet: liite 9 (karhun ravinto), liite 10 (karhu tietokilpailu), liite 11 (karhun kutsumanimet), liisteriä, iso ilmapallo/pomppupallo, liite 12 (ohje: kuinka rakentaa jättiläishunajapesä), tapettiliisteriä, sanomalehtiä, minigrip tai muita vastaavia pikkuisia pusseja, narua, hunajaa, kynä.

Esivalmistelut: Tulosta ja laminoi liitteet 9, 10 ja 11. Rakenna mehiläispesä (liite 12). Täytä pusseihin pieni määrä hunajaa ja ripusta ne mehiläispesään. Käy merkitsemässä reitti ja laita tehtävät sopivien välimatkojen päähän toisistaan reitille. Kiinnitä mehiläispesä puuhun. Rakenna metsään karhunpesä. Karhunpesään voit hyödyntää luonnonmateriaaleja kuten keppejä, risuja ja kaikkea irtonaista materiaalia.

Eläinten tarinat

Nämä toimintaohjeet tulostetaan jokaiselle suunnitellulle rastipisteelle. Halutessasi voit laminoida tarinat, jotta ne kestävät paremmin luonnossa.

Munkki Muurahainen

Olet saapunut Munkki Muurahaisen pesäkeolle.

"Tiesitkö muuten, että me muurahaiset olemme olleet olemassa jo yli sadan miljoonan vuoden ajan, eli tosi kauan ennen ihmisiä. Nyt, kun kevät-aurinko lämmittää kekoamme ja olemme heränneet, niin olemme hirveän nälissämme. Voisitko sinä auttaa minua saamaan vähän lisää ravintoa, että pääsisin mahdollisimman nopeasti matkaan kohti Kettu Repolaisen juhlia?" Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Sinulla on mukanasasi isokiteistä taloussokeria. Ripota sitä muurahaiskekoon ja katso, kuinka me muurahaiset syömme sokerin keon pinnalta.

"Kiitos pieni kulkija! Nyt vatsani on aivan täynnä ja tunnen oloni energiseksi. Jaksan varmasti kävellä Kettu Repolaisen juhliin. Voi ei, huomasin juuri, että minulla ei ole Kettu Repolaiselle minkäänlaista lahjaa ja haluaisin viedä punaisen kukan, miten ihmeessä saisimme sinisestä kukasta punaisen?". Tee tehtävä 2.

Tehtävä 2: Sinulla on mukanasasi sininen kukka. Munkki Muurahainen kuitenkin toivoisi, että voisi viedä mukanaan punaisen kukan. Aseta sininen kukkasi muurahaispesään ja katso mitä sille tapahtuu.

Kukka värjäytyy punertavaksi muurahaishaposta.

Jos kukka ei ala värjäytyä, voit varovasti kutittaa muurahaiskekoon eloa ohuella tikulla.

"Hurraa, onnistuit jälleen! Nyt minulla on energiaa ja lahjakin mukamani. Haluaisin palkita sinut pienellä yllätyksellä. Uskallatkohan sinä ottaa sen vastaan?" Tee tehtävä 3.

Tehtävä 3: Aseta ohut puutikku tai cocktail-tikku muurahaisten pesään ja anna sen olla hetken aikaa pesässä. Nosta tikku varoen pesästä. Voit maistaa tikusta muurahaishappoa.

Nyt olet suorittanut kaikki Munkki Muurahaisen antamat tehtävät ja auttanut Munkki Muurahaisen Kettu Repolaisen juhliin.

Samppa Sammakko

Olet saapunut tänne vesistön äärelle, jossa asustaa Samppa Sammakko perheineen. ”Tiesitkö, että me sammakot sekä meidän kutumme ovat rauhoitettuja Suomessa. Rauhoitettuna oleminen tarkoittaa sitä, että rauhoitettuja eläimiä ei saa pyydystää eikä kasveja poimia. Eläimiä ei myöskään saa tappaa eikä pesintää häiritä.”

”Sammakonkutu on ikään kuin sammakoiden muna, josta kuoriutuu sitten vauvasammakko, eli nuijapää. Nuijapäällä ei ole ollenkaan jalkoja. Siitä muistui, minullahan oli sinulle kasvuuni liittyvä tehtävä.” Tee tehtävä 1.

Tee tehtävä 1: Aseta nämä sammakon kehitysvaiheisiin liittyvät kuvat oikeaan järjestykseen.

➔ Oikea järjestys on: 1. sammakon kutu, 2. nuijapää 3. kehittyneet raajat 4. hännän surkastuminen 5. täysikasvuinen sammakko

”Hienoa, sait tehtävän tehtyä. Tiesitkö, että me sammakot tosiaan aloitamme kehityksemme kudusta. Oikeastaan nyt, kun olet täällä vesistön lähellä, niin seuraava tehtävä liittyykin havainnointiin.” Tee tehtävä 2.

Tehtävä 2: Tarkkaile vesistöä, löydätkö sieltä sammakonpoikasia. Missä kehitysvaiheessa sammakot tällä hetkellä ovat? Jos sammakoita ei näy, voit tarkastella löydätkö joitakin muita vesieläimiä.

Nyt olet suorittanut kaikki Samppa Sammakon antamat tehtävät. Samppa Sammakko on todella iloinen, että pääsee lähtemään Kettu Repolaisen juhliin. Saat itsellesi palkinnoksi sammakon kuvan. Kuvan takana on myös tietoa sammakosta.

Hiiri Hiironen

Tervetuloa Hiiri Hiironen kotikololle. ”Et ehkä usko, mutta pystyn hyp-
päämään yli metrin korkuisia loikkia, vaikka olen vain 9-12cm pitkä. On
myös aika hassua, että vartaloni on tuon mainitun mittainen ja häntäni on
samanmittainen, eli puolet minusta on pelkkää häntää.”

”Ennen, kuin pääsen lähtemään Repolaisen juhliin, on sinun autettava mi-
nua. Sinun pitää varmistaa reittini ja kertoa, missä kohtaa minun tulee
kulkea erityisen varovasti. Pystytkö siihen?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Hiiri Hiironen reitille on piilotettu 20 purkkia, jotka on nume-
roitu 1-20. Sinun tehtäväsi on tarkistaa purkki kerrallaan, että reitti on
turvallinen kulkea. Merkitse mukana olevaan taulukkoon mistä pur-
keista löytyi mikäkin asia. Jos joudut avaamaan purkin kannen, laita se
varovasti takaisin kiinni etteivät purkit mene rikki.

➔ Reitiltä on mahdollista löytää 6 hiirtä, 2 rottaa, 5 juustoa, 3 jyviä, 3
vaarallista hiirenloukkua ja 1 lahja Kettu Repolaiselle.

Kiitos, että tarkistit Hiiri Hiironen reitin. Nyt Hiiri Hiironen on turvallista
lähteä kaikkien kavereideni kanssa matkaan kohti juhlapaikkaa. Ota sinä
palkinnoksi hyvin suoritetusta tehtävästä hiiren kuvan. Kuvan takana on
myös tietoa hiirestä.

Merlin Metsäjänis

Nyt olet saapunut Merlin Metsäjäniksen luokse.

”Mitä luulet, minkä värisenä tulen tällä hetkellä vastaan, jos minut kohtaavat?”

➔ Harmaana (kevät, kesä, syksy), valkoisena (talvi)

”Tiesitpä hyvin! Meillä jäniksillä on kuitenkin tapana suojautua saalista-jilta muuttuen luonnon värityksen mukaan harmaaksi tai valkoiseksi.

Aika uskomatonta, kaksi eriväristä karvaa vuodessa.”

”Huomaat varmaan, että kaikki poikaseni ovat jääneet metsään leikkimään ja minun pitäisi jo rientää matkaan. Poikaset ovat vielä liian pieniä lähtemään niin pitkälle matkalle. Voisitko auttaa minua kantamaan poikaset takaisin lepopaikallemme?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Hiekkatielle on aseteltu erivärisiä merkkikiviä. Sinun tehtävänäsi on liikkua eri tavoin erivärisiltä kiviltä seuraaville. Pystytkö kuljetamaan pienen jäniksenpoikasen mukana turvaan?

Keltaisen ja sinisen väli – tasajalkapompuin

Sinisen ja punaisen väli – laukka-askelin

Punaisen ja oranssin väli – yhdellä jalalla pomppien

Oranssin ja vihreän väli – mahdollisimman nopeasti juosten

Vihreiden ja violettien väli – hiipien varovasti

Lapselle on varattu yksi jäniksen poikanen, jonka hän voi ottaa mukaansa. Jänis jätetään turvaan reitin loputtua.

Hurraa, sait kuljetettua poikasen pois niityltä takaisin jänisten turvaluolalle. Nyt Merlin Metsäjänis voi lähteä loikkimaan kohti Kettu Repolaisen juhlia. Ota sinä palkinnoksi kuva jäniksestä. Kuvan takana on myös tietoa jäniksestä.

Mäky Mäyrä

Saavuit Mäky Mäyrän ruokailupaikalle. ”Tiesitkö, että me mäyrät asumme syvällä maan alla sellaisissa luolissa ja käytävissä, jotka olemme kaivaneet itsellemme? Käytävät voivat olla yli 100 metriä pitkiä, eli samanmittaisia, kuin vaikkapa 100 sinua makaamassa maassa. Et olisi kuitenkaan löytänyt kotiini, joten olipa onni, että olin juuri ruokailemassa. Nyt, kun kerran törmäsimme. Auttaisitko minua etsimään lisää mehukkaita matoja ruuaksesi?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Mäyrän ruokapaikka on jaettu kolmeen lohkoon. Ensimmäisessä lohkossa on punaisia matoja, toisessa lohkossa keltaisia ja kolmannessa lohkossa sinisiä matoja. Sinun tehtävänäsi on etsiä 3 punaista matoa, 3 keltaista matoa ja 4 sinistä matoa Mäky Mäyrän ravinnoksi.

”Olipas sinusta apua. Nyt minulla on yllin kyllin matoja syötäväkseni, ennen kuin pääsen Kettu Repolaiselle. Osaisitkohan sanoa, kuinka monta matoa minulla on yhteensä?” Tee tehtävä 2.

Tehtävä 2: Laske, kuinka monta matoa sinulla on yhteensä kerättynä.

➔ Oikea vastaus: 10 kappaletta.

Hurraa, löysit ja osasit laskea kaikki Mäky Mäyrän madot. Mäky Mäyrä pääsee jatkamaan tunnelinsa tekoa kohti Kettu Repolaisen juhlapaikkaa. Ota sinä palkinnoksi kuva mäyrästä. Kuvan takana on myös tietoa mäyrästä.

Sitku Citykettu

Löysit eksyneen Sitku Cityketun metsästä. ”Nyt tää on kyl pahas pulas. Mä nimittäin talsin tänne tuolt citin keskustast enkä oo niinku koskaan enne ollu tämmöses metsäs. Aika jännää tää puuha. Mites täält löytää ees niit kavereit, ketä pitäis niinku lähtee seuraa et osais sinne Kettu Repolaisen juhlii.”

”Hei toho on kyl jätetty tommone apuväline, mitä meikä poika on kyl opinu käyttää ku on ihmisii katellu. Noiha on kiikarit, vai mitä?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1. Tarkoituksenasasi on löytää metsässä piilossa olevat eläimet (pahviset/vaneriset hahmot) kiikaroimalla rajatun alueen suuntaan. Merkitse mukanasasi olevaan taulukkoon mitkä eläimet löydät rajatulta alueelta.

➔ Osa eläimistä on nähtävissä jo silmin, osaan täytyy käyttää kiikareita.

➔ Eläimet, jotka voi alueelta löytää ovat: orava, majava, kettu, karhu, hirvi, pöllö

”Hei nyt sain jonkuu sentää täält metsäst oppaaks. Varmaa joku noist löydetyist kavereist tietää et missä se serkkupoika asustaa. Varmaa pakko lähtee jatkaa matkaa, ettei jää porukast.”

Sitku Citykettu voi nyt jatkaa apua saatuaan matkaansa. Toivottavasti ystävykset löytävät perille Kettu Repolaiselle ja ennättävät oikeaan aikaan juhliin mukaan. Ota sinä palkinnoksi kuva ketusta. Kuvan takana on myös tietoa ketusta.

Reiska Susi

Saavuit Reiska Suden saalistusreitille. ”Tiesitkö, että me sudet juttelemme ulvomalla, murisemalla, vikisemällä ja haukkumalla niin kuin koiratkin. Olemme myös koirien esi-isiä. Se tarkoittaa sitä, että koirat ovat muokautuneet meistä susista pitkien aikojen saatossa.”

”Me sudet muuten metsästämme ruokamme. Emme ole ihmisille vaaraksi. Metsäneläimet taasen sopivat oikein hyvin ruuaksemme. Oletko sinä koskaan metsästänyt? Entä mikä olisi lempisaaliisi? Pääset nyt kokeilemaan vähän erilaista metsästystaktiikkaa. Itse en tätä käytä, vaan saalistan kynsiä apuna käyttäen, mutta kokeile sinä. Katsotaan, kuinka onnistut?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Tehtäväpaikalla on valvoja, joka opastaa sinut jousen oikeaoppiseen käyttöön. Kukaan, ei missään nimessä saa olla ampujan edessä, vaan muiden henkilöiden on pysyttävä ampujan takana. Tehtävänäsi on ampua jousella ja nuolella rikki tauluun kiinnitettyjä ilmapalloja. Ilmapallon rikkoutuessa maahan tipahtaa sinulle saalis. Saat kerätä saaliin mukaasi, kun olet rikkonut kaikki ilmapallot.

➔ Jousen virittäminen vaatii voimaa ja tähtäyskin voi tuntua haastavalta. Voit edetä lähemmäs taulua onnistuaksesi.

Hienoa! Katso kuinka komean saaliin sait metsästettyä. Reiska Susi onkin kerinnyt lähteä matkaan kohti Kettu Repolaisen juhlia. Ota sinä palkinnoksi kuva sudesta. Kuvan takana on myös tietoa sudesta.

Hirvi Sarvipää

Olet saapunut Hirvi Sarvipään taistelutantereelle. ”Me uroshirvet taistemme naaraiden suosiosta kolisuttamalla hienoja sarviamme yhteen. Taistelunäytökset saattavat joskus olla jopa vaarallisia. Haluamme kuitenkin mitellä voimasta, jotta saamme porukan hienoimman naarashirven.”

”Huomaatko, olemme viskelleet ohi mennessämme tuonne taistelupaikalle kaikenlaisia materiaaleja. Osaisitkohan sinä tehdä niistä itsellesi soittimen?” Tee tehtävä 1.

Tehtävä 1: Tehtäväalueelle on kasattu erilaisia luonnonmateriaaleja sekä myös tavallisia askarteluvälineitä. Tee välineistä itsellesi jonkinlainen soitin. Voit kokeilla saatko aikaan yhtä hienon metelin, kuin uroshirvet hienoista sarvistaan.

- ➔ Yksinkertaisimmillaan ääntä saadaan aikaiseksi lyömällä kahta keppiä tai kiveä toisiaan vasten.
- ➔ Voit ottaa mallia aikuisen rakentamista valmiista soittimista, tai keksiä itse omanlaisesi.

Soittimesi on nyt valmis. Voit ottaa sen mukaasi. Hirvi Sarvipää sai taistelunsa loppuun ja naaraan voitettua itselleen mukaan matkalle Kettu Repolaisen luokse. Nyt he ovat yhdessä matkalla juhliin. Ota sinä itsellesi palkintokuva hirvestä. Kuvan takaa löytyy myös tietoa hirvestä.

Pekka Karhu

”Olet saapunut Pekka Karhun kierrokselle. Tätä et kyllä varmasti tiennyt, mutta voin juosta nopeammin, kuin mopolla saa ajaa. Ennätysjuoksu-vauhtini voi olla jopa 60km tunnissa. Nyt en kuitenkaan ole kiinnostunut juoksemisesta vaan ruuasta.

Reitiltä löytyy erilaisia rastipisteitä.

Seuraa polkua ja suorita merkityillä paikoilla tehtävät.

Ravinto

Kutsumanimet

Tietokilpailu

- ➔ Lasta voi auttaa tehtävien suorittamisessa poissulkemismenetelmää apuna käyttäen.
- ➔ Tehtävien oikeat vastaukset löytyvät tämän materiaalin ohjeet osiosta.

Jatka merkattua reittiä pitkin. Saavut pian Pekka Karhun pesälle.

Karhun pesällä

Nyt olet suorittanut kaikki karhuun liittyvät tehtävät. Hienoa! Pekka Karhu on varmasti jo matkalla kohti Kettu Repolaisen juhlia. Käänny sinäkin ympäri, huomasitko matkalla puussa jotain erityistä? Se on Pekka Karhun ruokailupaikka, mehiläispesä. Palaa takaisin päin ja kurkista matkalla olisiko mehiläispesään jäänyt sinulle jokin herkullinen yllätys. Ota mukaasi palkintokuva karhusta. Kuvan takana on myös tietoa karhusta.

Liitteet

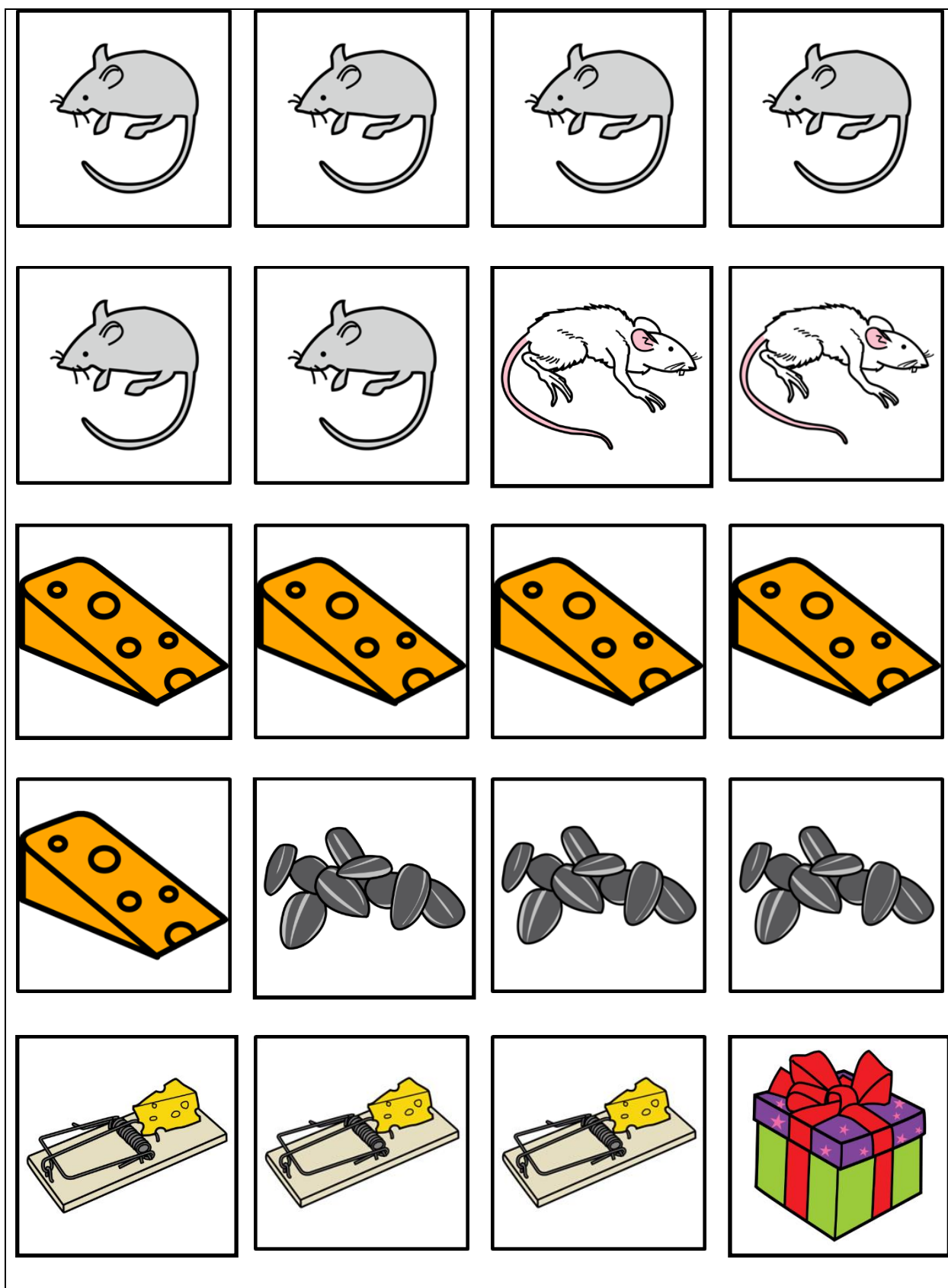
Liite 1: Sammakon kehitysvaihekuvat

Liite 2: Sammakon kehitysvaiheet ratkaisutaulukko

1 vaihe:
2 vaihe:
3 vaihe:
4 vaihe:
5 vaihe:

Liite 3: Hiiren purkkitaulukon kuvat

Liite 4: Hiiren purkkitaulukko

						
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						

Liite 5: Jäniksen askarteluohje

Tarvikkeet:

- vanha lakana, pyyhe tai muu kangas (valkoinen)
- paksu neula
- villalankaa
- vanha tyyny, josta poistetaan vanut
- 1 tai 2 nappia

Askarteluohje:

1. Piirrä kaavanmukainen (kts. seuraava sivu) jänis valitsemallesi kankaalle kaksi kertaa.
2. Leikkaa ääriveriivoja pitkin jänikset irti kankaasta.
3. Ompele pistoin lähes kiinni. Käännä jänis ompelun jälkeen kokonaan ympäri. Saat jäniksestä näin siistimmän näköisen, kun pistot eivät näy ulospäin.
4. Pura vanhasta tyynystä vanut ulos. Täytä jänis sopivan paksuiseksi. Ompele täyttö kohta umpeen.
5. Liimaa tai ompele jänikselle silmä napista.

Liite 6: Merkkikivien askarteluohje

Tarvikkeet:

- 12 kiveä, halkaisijaltaan noin 25cm
- sininen, punainen ja keltainen pulloväri
- tiskiharja
- pesuvati
- sivellin
- jogurttipurkki tai muu vastaava maalien sekoittamista varten
- jätessäkki tai muu vastaava maalauslustaksi

Askarteluohje:

1. Etsi luonnosta noin 25cm halkaisijalta olevia kiviä 12 kappaletta. Pyydä aikuista kantamaan kivet sisälle, ovat melko painavia.
2. Siirrä yksi kivi kerrallaan pesuvatiin ja hankaa siitä tiskiharjalla irtomainen lika pois.
3. Anna kiven kuivua pesun jälkeen.
4. Kaada pulloväriä jogurttikuppiin. Maalaa 2 kiveä siniseksi, 2 kiveä punaiseksi ja 2 kiveä keltaiseksi.
5. Tämän jälkeen sekoita pääväreistä välivärit. Maalaa 2 kiveä violetiksi, 2 kiveä oranssiksi ja 2 kiveä vihreäksi.
6. Nyt sinulla on erilaisiin jumppa- ja liikuntahetkiin soveltuvia merkitsemiseen käytettäviä kiviä.

Vinkki: Jaa ryhmä pareihin. Pareja voi olla yhteensä 6 kappaletta, eli 12 osallistujaa. Jokainen pari valitsee itselleen värikkäät kivet, jotka ovat parilla samanväriset. Maahan piirretään rajaviiva, jonka taakse osallistujat asettuvat. Vuorotellen heitetään eriväriset kivet, niin, että toinen joukkueesta aloittaa. Tämän jälkeen saman joukkueen jäsen pyrkii heittämään mahdollisimman lähelle oman joukkueensa kiveä. Tehtävää vaikeuttaakseen voidaan tehdä myös viiva, jonka yli jokaisen täytyy kivi heittää.

Vinkki 2: Kiviä voidaan hyödyntää myös petanque-pelissä, jossa pyritään heittämään lähimmäs pientä valittua kiveä.

Vinkki 3: Kivillä voi pelata myös pistepeliä, jolloin maahan piirretään ympyröitä, jotka kertovat pisteen lukumäärän. Pisteet voivat olla esimerkiksi uloin ympyrä 1 piste, seuraava 3 pistettä, seuraava 5 pistettä ja pienin keskiympyrä 10 pistettä.

Liite 7: Matojen askarteluohje 1

Tarvikkeet:

- sinistä villalankaa / maton kudetta
- punaista villalankaa / maton kudetta
- keltaista villalankaa / maton kudetta

Askarteluohje:

1. Leikkaa villalangasta tai maton kuteesta kolme samanpituista pätkää.
2. Tee niistä letittämällä villalankamato. Letitysohje: Solmi kaikkien kolmen langan pää samasta kohden kiinni toisiinsa. Avaa langat niin, että yksi lanka on vasemmalla, yksi keskellä ja yksi oikealla. Siirrä vuorotellen vasen keskimmäisen langan yli ja vuorotellen oikea keskimmäisen langan yli.

Liite 7: Matojen askarteluohje 2

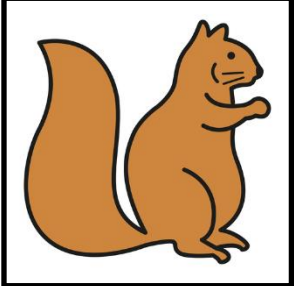
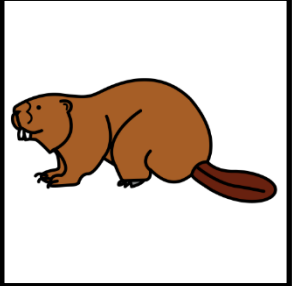
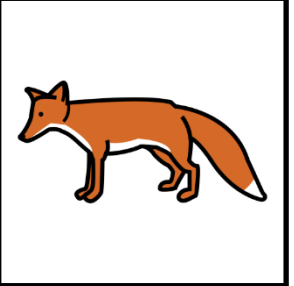
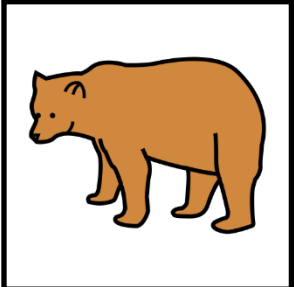
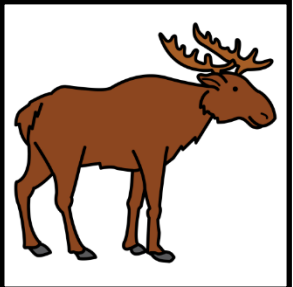
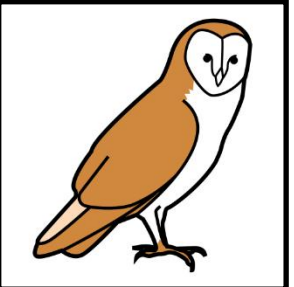
Tarvikkeet:

- vanhat sormikkaat (punaiset, keltaiset, siniset)
- lankaa
- neula
- vanha tyyny, josta otetaan vanut

Askarteluohje:

1. Leikkaa sormikkaista kaikki sormiosat pois.
2. Täytä sormiosat vanulla ja ompele päädyt umpeen.

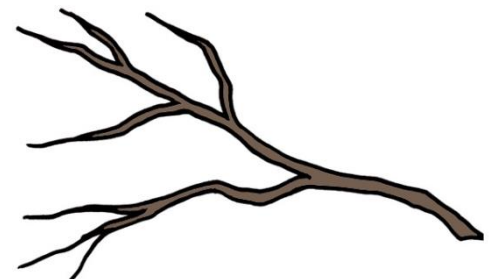
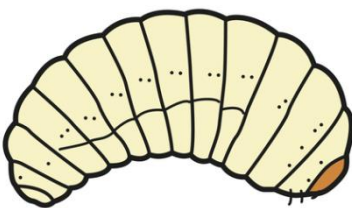
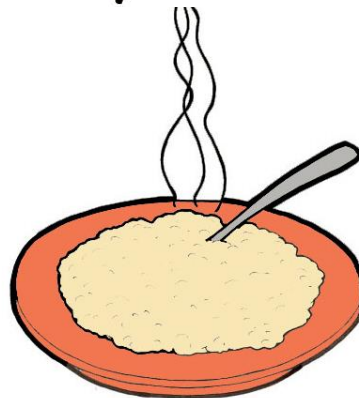
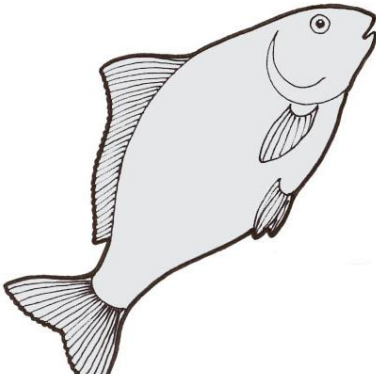
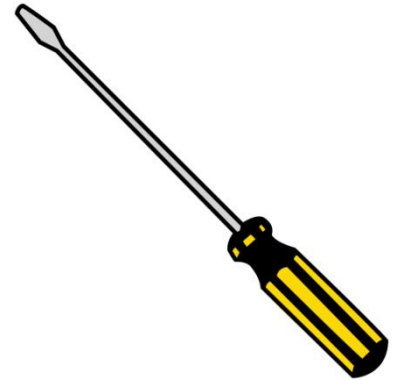
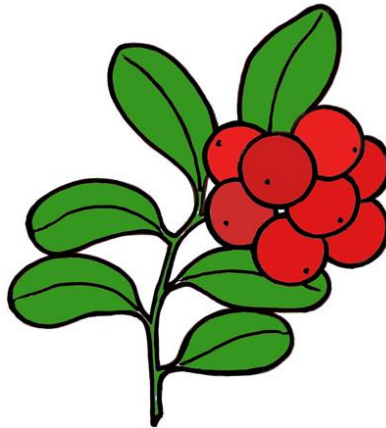
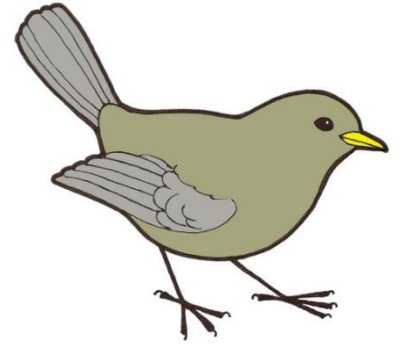
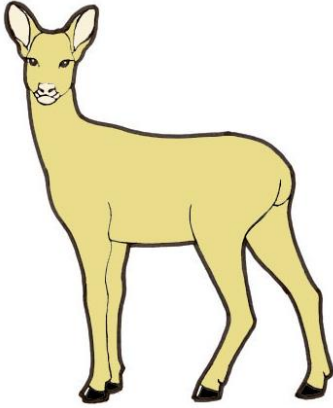
Liite 8: Ketun havaintotaulukko

		
ORAVA	MAJAVA	KETTU
		
KARHU	HIRVI	PÖLLÖ

MITÄ MUITA HAVAINTOJA TEIT KIIKAROIDESSASI. PIIRRÄ TAI KIRJOITA.

Liite 9: Karhun ravinto

Tehtävä: Ympyröi kaikki kuvat, jotka kelpaavat karhulle ruuaksi. Kuvia on yhteensä 6.

Liite 10: Karhun kutsumanimet

Tehtävä: Ympyröi kaikki ne sanat, joilla karhua kutsutaan. Sanoja on yhteensä 5.

REPOLAINEN

NALLE

KONTIO

AHMATTI

MURKKU

SARVIPÄÄ

MESIKÄMMEN

HUKKA

JÄNÖJUSSI

KUHNURI

VAAKKU

RÄKÄTTI

OTSO

METSÄN KUNINGAS

REPO

Liite 11: Karhu tietokilpailu

Tehtävä: Vastaa kysymyksiin ympyröimällä oikea vastaus vaihtoehto. Lapsia voi auttaa pohdinnassa sulkemalla epätodennäköiset vastaukset pois.

1. Kuinka monta karhua Suomessa on?
 - a) noin 19
 - b) noin 190
 - c) noin 1900
2. Ovatko Suomessa elävät karhut yleensä?
 - a) valkoisia
 - b) ruskeita
 - c) mustia
3. Kuinka paljon karhu voi painaa?
 - a) jopa 3kg
 - b) jopa 30kg
 - c) jopa 300kg
4. Nukkuuko karhu talvella?
 - a) kyllä
 - b) ei
5. Osaako karhu kiivetä puuhun?
 - a) kyllä
 - b) ei
6. Mikä on Suomen suurin petoeläin?
 - a) susi
 - b) karhu
 - c) hirvi
7. Onko karhu?
 - a) kasvissyöjä
 - b) sekasyöjä
 - c) lihansyöjä

Liite 12: Mehiläispesän rakennusohje

Tarvikkeet:

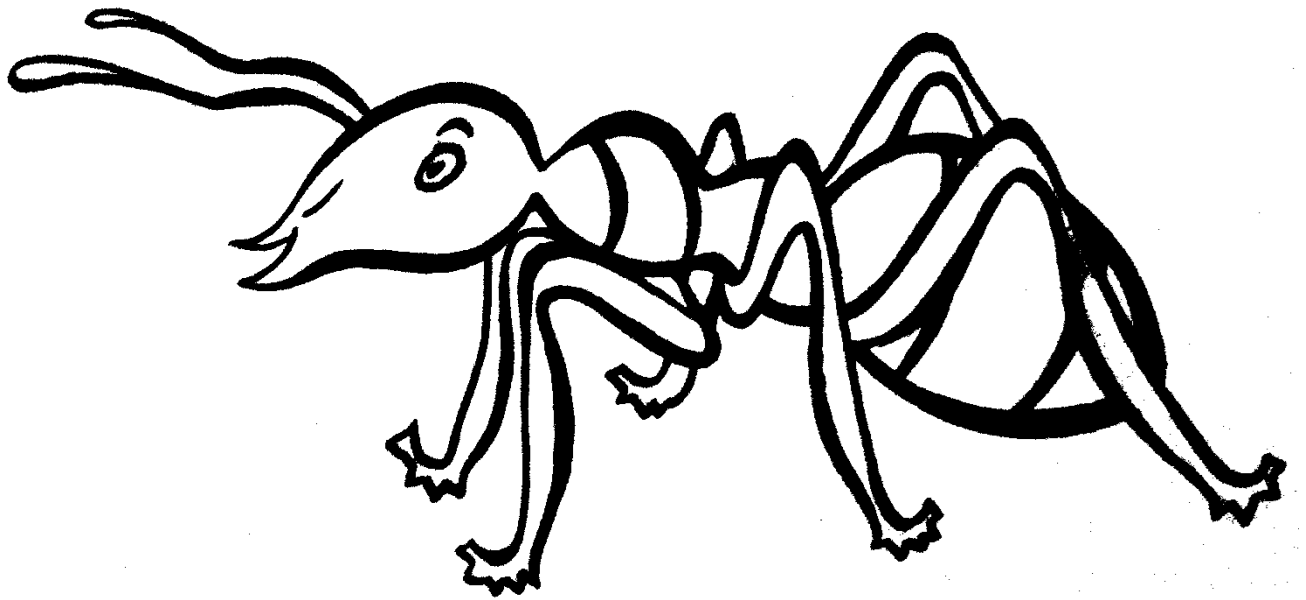
- sanomalehtiä
- tapettiliisteriä
- vettä
- vati
- jumppapallo tai iso ilmapallo
- harmaata maalia
- muovipussi

Askarteluohjeet:

1. Täytä iso ilmapallo tai jumppapallo ilmalla.
2. Sekoita vadissa vettä ja liisterijauhetta pakkauksen ohjeen mukaisesti.
3. Revi sanomalehti leveydeltään noin 5cm suikaleiksi.
4. Liisteröi ilmapallo/jumppapallo niin, että siihen jää tulpan/navan kohdalle noin 15cm halkaisijalta oleva päällystämätön kohta.
5. Levitä 1 – 3 kerrosta liisteriä ja sanomalehtisuikaleita. Anna kuivua kunnolla. Toista 10 kertaa, jotta saat vahvan pallon aikaiseksi.
6. Kun pallo on viimeisen kerran kuivunut, puhkaise ilmapallo tai tyhjennä jumppapallo.
7. Maalaa valmis paperimassapallo harmaaksi saadaksesi sen näyttämään mehiläispesältä.
8. Toteuta kohta 9, jos käytät mehiläispesää Pekka Karhun rastipisteellä.
9. Kiinnitä teippiä apuna käyttäen pallon sisälle minigrip-pussit, joissa on annosteltuna hunajaa.

Värityskuvat ja tietopaketit

Seuraavalta sivulta alkavat värityskuvat ja tietopaketit. Tulosta ne käyttäen tulostusasetuksia: "Tulostettavat sivut 33–50." "Tulosta paperin molemmin puolin" ja "Käännä sivu pitkän suoran ympäri".

Muurahainen

Elinympäristö:

Erityisesti vanhat valoisat kuusikot ovat muurahaisten elinympäristöä. Muurahaiset rakentavat pesänsä erilaisista karikkeista, joita ovat esimerkiksi havunneulaset. Maan päälle rakentuva keko on usein vain pieni osa muurahaispesästä. Suurin osa on maan alla erilaisina holveina ja käytävinä. Muurahaiset voivat myös rakentaa aikojen saatossa etäkekoja, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Tässä tapauksessa muurahaisten tulee olla keskenään sukulaisia. Vierekkäiset erisukujen kekomuurahaiset alkavat taistella keskenään kohdatessaan.

Ulkonäkö ja koko:

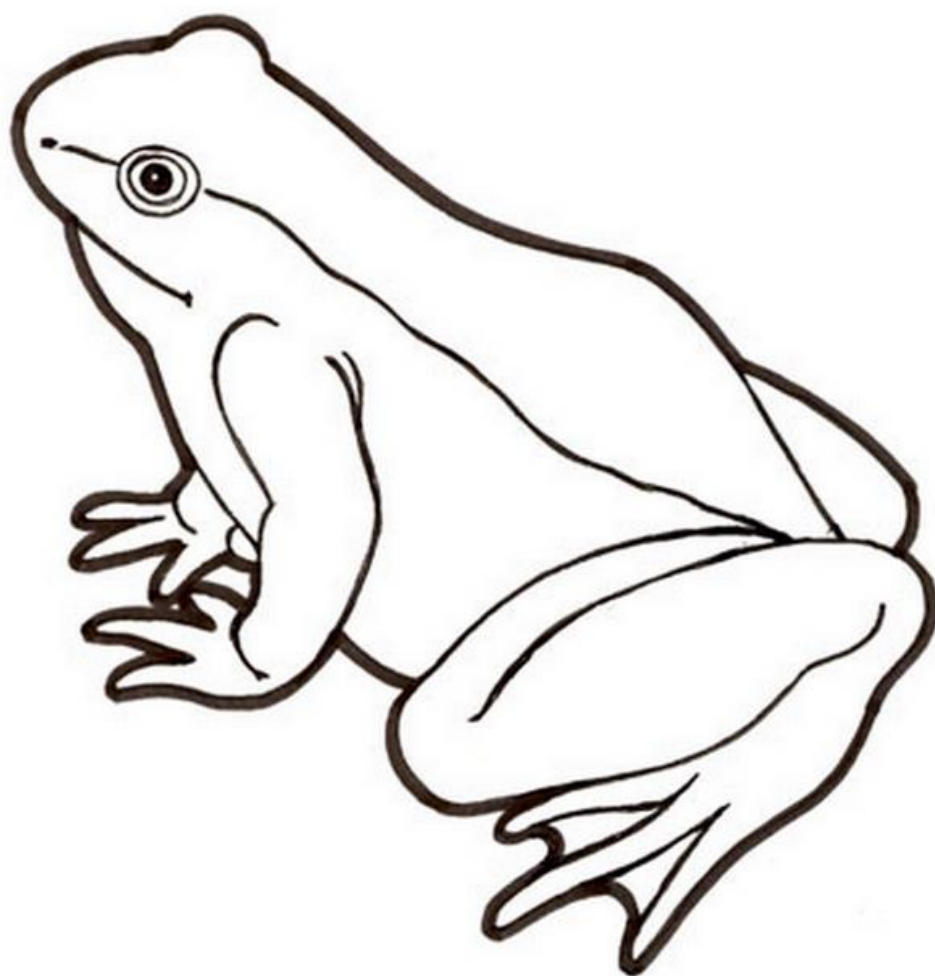
Muurahaisten vartalo koostuu kolmesta osasta. Niillä on kuusi jalkaa ja tuntosarvet. Muurahaisella on kova kuori, jota kutsutaan kitiinikuoreksi. Muurahaisten silmät ovat verkkomaiset. Muurahaisilla on vahvat leuat, joissa on myös lajista riippuen erimäärät hampaita. Väritykseltä muurahaiset ovat erisävyisiä ruskeita, jopa lähellä mustaa. Muurahainen on kaksivatsainen. Toisessa vatsassa se kuljettaa ruokaa toukkavaiheen muurahaisille kekkoon ja toista se käyttää itse. Muurahaiset ovat noin 1cm pituisia.

Ravinto:

Muurahaiset syövät muita hyönteisiä, erilaisia raatoeläimiä, kyykäärmeitä, kasvien siemeniä ja kirvojen erittämää mesikastetta. Jotkut muurahaiset osaavat kasvattaa itselleen ravinnoksi myös sieniiä. Taisteluissa kuolleet lajitoiverit syödään, koska ne sisältävät paljon ravintoaineita. Muurahaiset tarvitsevat elääkseen myös vettä. Muurahaiset jopa pystyvät itse kantamaan vesipisaroita pesäänsä veden pintajännitteen avulla.

Lisääntyminen:

Muurahaisten pesästä löytyy aina vähintään yksi kuningatar, urospuoleiset kuhnurit sekä naaraspuoleiset työläiset. Yhden kuningattaren pesistä kuningatar lähtee pariutumislennolle, jonka jälkeen se munii pesään munia. Aluksi kuhnureilla ja kuningattarella on siivet, mutta lennon jälkeen siivet tippuvat pois, eivätkä muurahaiset enää lennä. Munista tulee toukkia ja tätä kautta taas uusia muurahaisia.

Sammakko

Elinympäristö:

Sammakot voivat elää monissa erilaissa ympäristöissä. Mieluiten sammakot haluavat päiväsaikaan varjoisan ja kostean paikan. Sammakot viihtyvät soilla, niityillä, puutarhoissa ja metsissä. Sammakko laskee kudun mieluiten rehevään ja runsasvetiseen lampeen, mutta tarpeen tullen sille kelpaavat myös pienemmät vesistöt ja karutkin olosuhteet.

Ulkonäkö ja koko:

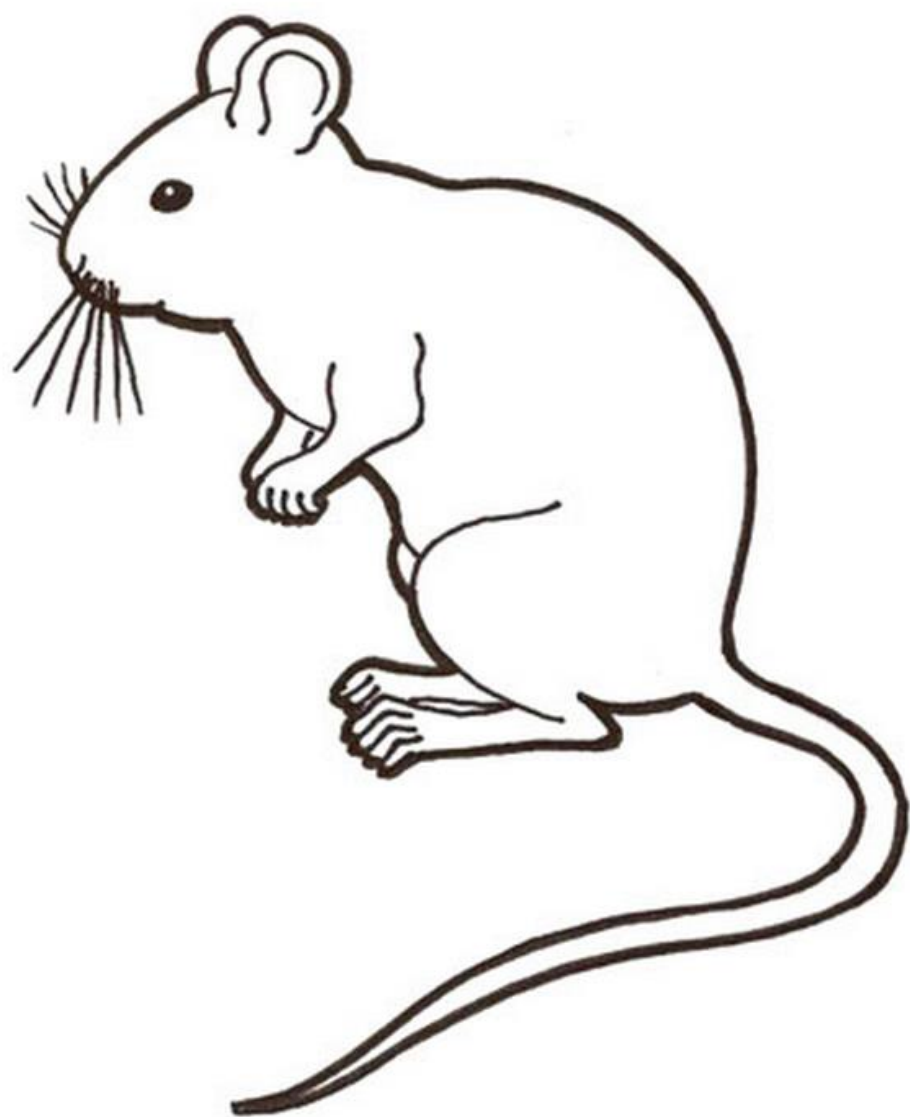
Sammakoiden väritys vaihtelee suuresti. Selkäpuoleltaan ne voivat olla ru-sehtavia, harmahtavia, vihertäviä tai kellertäviä. Vatsapuolelta väritys on vaalea, harmahtava, kellertävä tai jopa oranssiin vivahtava. Kyljet ovat laikukkaat tai juovikkaat. Sammakon kuono on pyöreähkö. Takajaloissa sammakolla on suuret räpylät. Naarassammakot voivat kasvaa jopa 9cm ja koiraat 8cm pituisiksi, usein ne kuitenkin jäävät pienemmiksi.

Ravinto:

Sammakot syövät erilaisia hyönteisiä, hämähäkkejä, etanoita ja kastematoja. Sammakonpoikaset syövät toukkavaiheessa erilaisia vesikasveja.

Lisääntyminen:

Naaras laskee munansa rantaveteen, joka on alkukeväästä lämpimintä. Koiras laskee munien päälle spermansa. Poikaset ovat aluksi yhdessä hyytelömassassa ja niitä voi olla jopa 2000. Ensin hyytelömassa painuu veden pohjaan, mutta pian se nousee takaisin pintaan, kun hyytelö munien ympärillä paisuu. Ensin kudusta tulee nuijapäitä, jotka ovat sammakon toukkia. Toukkavaiheen jälkeen sammakon takajalat alkavat kasvaa, sen jälkeen pienemmät etujalat. Lopulta häntä surkastuu ja sammakko on kasvanut aikuiseksi. Ensimmäisen elinvuotensa sammakko elää kokonaan maalla, se palaa vesistön äärelle vasta, kun se on itse sukukypsä.

Hiiri

Elinympäristö:

Hiiret elävät kangasmetsissä, lehtomaisissa sekametsissä sekä pensaikkosilla niityillä. Kylmien säiden alettua ne voivat ilmestyä kesämökeille tai asuinrakennuksiinkin. Hiiren pesä on pallomainen ja sen rakentamiseen on käytetty silputtua paperia tai muuta keinotekoisista aineista. Pesä voi olla kätkeä maanalaiseen käytävään tai puunjuuristoon.

Ulkonäkö ja koko:

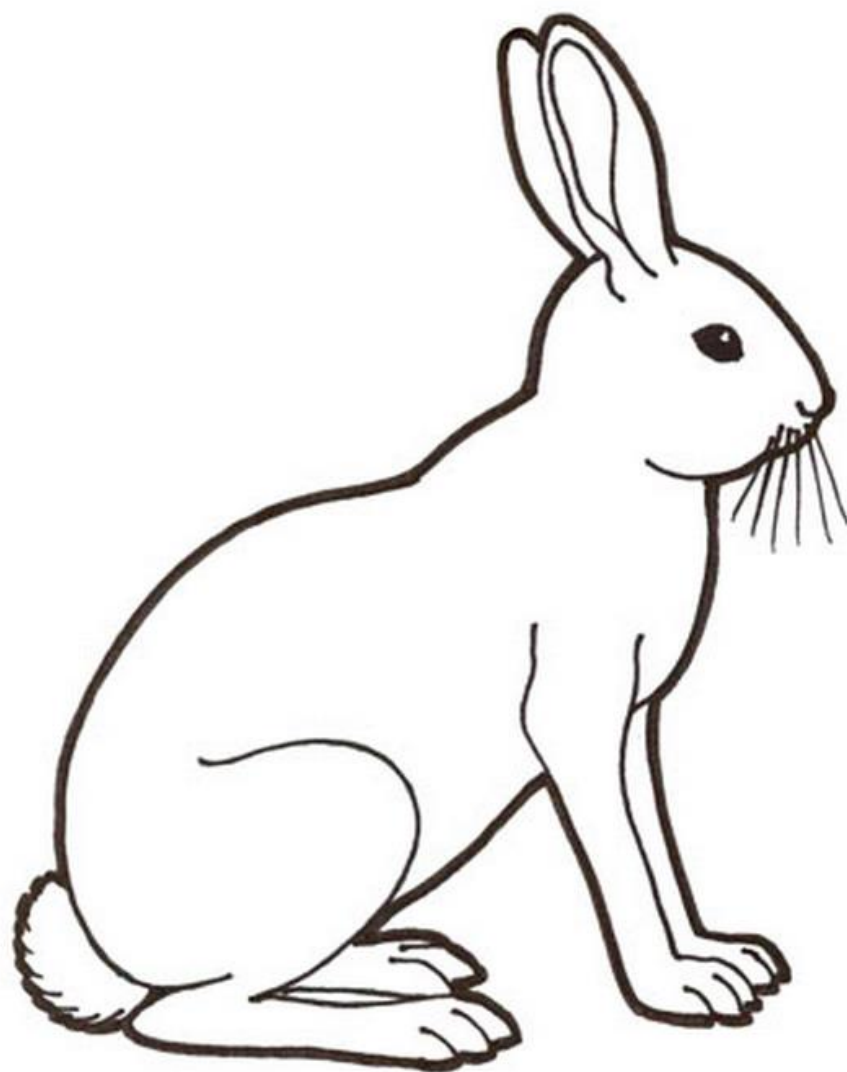
Hiiri on kooltaan samanpituinen, kuin sen oma häntä. Kummatkin osat hiirestä ovat noin 9-14cm pituisia. Hiiret painavat 10–45 grammaa. Hiiren häntä on siimamainen. Turkki on päältä ruskeahko tai kellertävä ja vatsapuoli valkea. Hiirellä on myös kellertävän värinen ohut nauha kaulansa ympärillä.

Ravinto:

Hiirille kelpaa ravinnoksi eläin- ja kasvikunnan tuotteet. Kaikenlaiset siemenet ovat hiirten suosikkiruokaa esimerkiksi käpyjen siemenet, pähkinät ja tammenterhot. Myös kukkien varret, kukat ja marjat kelpaavat hiirille. Talvena aikana ne voivat aiheuttaa ihmisten rakennuksissa tuhoja vaikkapa viljajalaareissa. Jos ravintoa on paljon tarjolla, säilöo hiiri sitä koloihin.

Lisääntyminen:

Hiiri on moniavioinen. Hiiret saavat vuodessa 2-4 poikuetta, joissa jokaisessa on 3-6 poikasta. Kolmeviikkoisena emo lähtee pois ja jättää poikaset selviytymään itsenäisesti. Poikiminen tapahtuu normaaleissa oloissa usein keskikesällä, mutta ihmisten jättämän ravinnon turvin voivat hiiret lisääntyä sydäntalvenakin. Hiiri poikii juurakon tai risuläjän suojaan, joskus ne kuitenkin kiipeävät puuhun ja poikivat puun onkaloihin.

Metsäjänis

Elinympäristö:

Metsäjänikset elävät nimensä mukaan metsissä, mutta niiden elinympäristöä ovat monipuoliset maastot, kuten niityt, tunturirinteet, pellot, suot, laidunmaat. Jänikset liikkuvat pääosin hämärällä ja yöllä. Jäniksien reviirin laajuus on 85–100 hehtaaria, mutta ne voivat vaeltaa pitkiäkin matkoja. Jäniksen pesäpaikka on tallottu alue, josta on hyvä tarkkailla lähiympäristöä. Talvella se voi tehdä lumikuopan suojakseen.

Ulkonäkö ja koko:

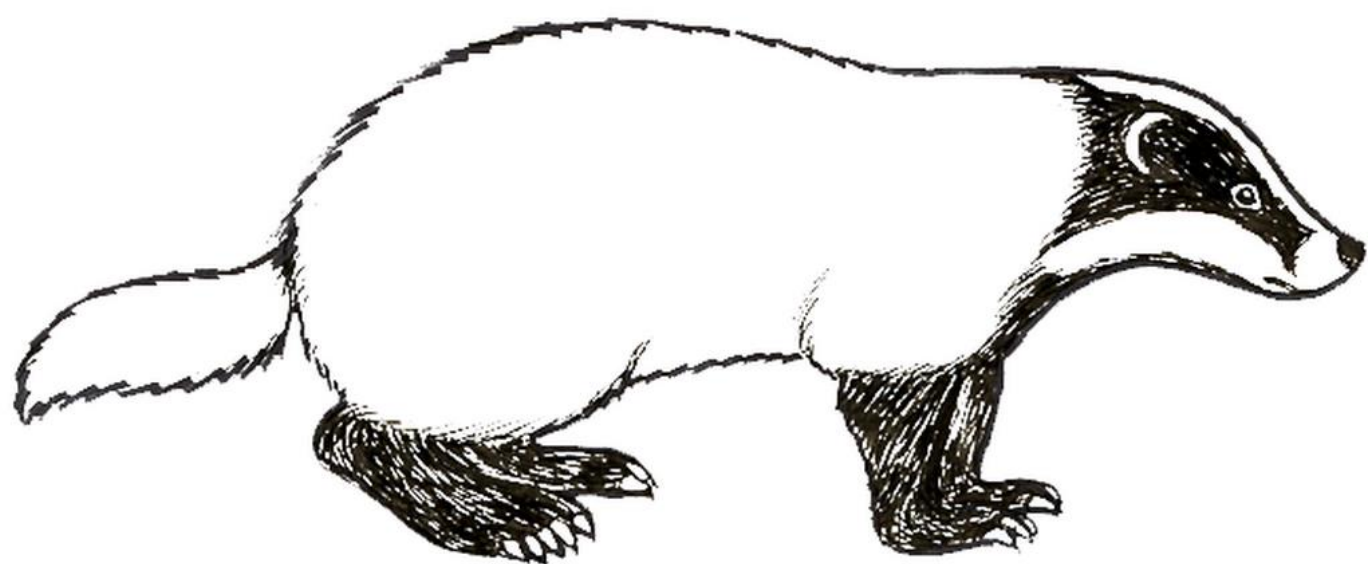
Metsäjänikset ovat noin 3-5 kg painoisia ja ruumiit ovat noin 50–60 cm. Niiden turkki on harmaanruskea ja vatsapuolelta vaaleahko. Talvella metsäjänikset vaihtavat värityksensä kokonaan valkoisiksi. Väritys suojelee niitä, kun ne maastoutuvat lumiseen ympäristöön paremmin. Häntä on tupsumainen ja se on väritykseltään valkoinen ympäri vuoden. Korvat ovat kärjestä mustat. Naaraat ovat koiraita hiukan suurempia.

Ravinto:

Ruohokasvien varret, lehdet ja varvut sopivat jäniksen ravinnoksi kesäaikaan. Talvisin se syö lehtipuiden ja pensaiden kuoria. Jänis on myös siitä merkillinen eläin, että se syö säännöllisesti omaa ulostettaan, jotta ruuansulatusentsyymiä kulkeutuisi vatsaan. Jänis valitsee ruuan sen ravinteikkouden ja myrkyllisyyden perusteella. Marjat, kanervat ja heinät kelpaavat myös hyvin jäniksen ravinnoksi.

Lisääntyminen:

Vuosittain jänis saa 2-3 poikuetta, joissa jokaisessa on 1-8 poikasta. Lisääntyminen tapahtuu helmikuusta elokuuhun. Poikaset vieroitetaan noin kolmenviikon ikäisenä ja ne tulevat sukukypsiksi toisena elinvuotenaan. Poikaset ovat syntyessään lähes hajuttomia, joka auttaa niitä pysyttelytymään suojassa petoeläimiltä. Naarasjänis voi jättää pennut oman onnensa nojaan useaksi tunniksi ja vasta tämän jälkeen palata imettämään niitä.

Mäyrä

Elinympäristö:

Mäyrän elinympäristöä ovat seka- ja lehtimetsät. Asuinympäristö voi ulottua metsänreunasta pelloille, niityille ja aukioille. Rehevillä alueilla mäyrän elinympäristö on noin 30 hehtaaria, huonommilla mailla jopa 150 hehtaaria. Mäyrä kaivaa itselleen tunnelimaisia luolia pesäpaikaksi. Nämä tunnelistot voivat olla useita satoja metrejä pitkiä. Tunnelin suukäytävät mäyrä vuoraa heinillä, saniaisilla ja sammalilla. Nämä pesänrakennusmateriaalit se vaihtaa keväällä ja syksyllä.

Ulkonäkö ja koko:

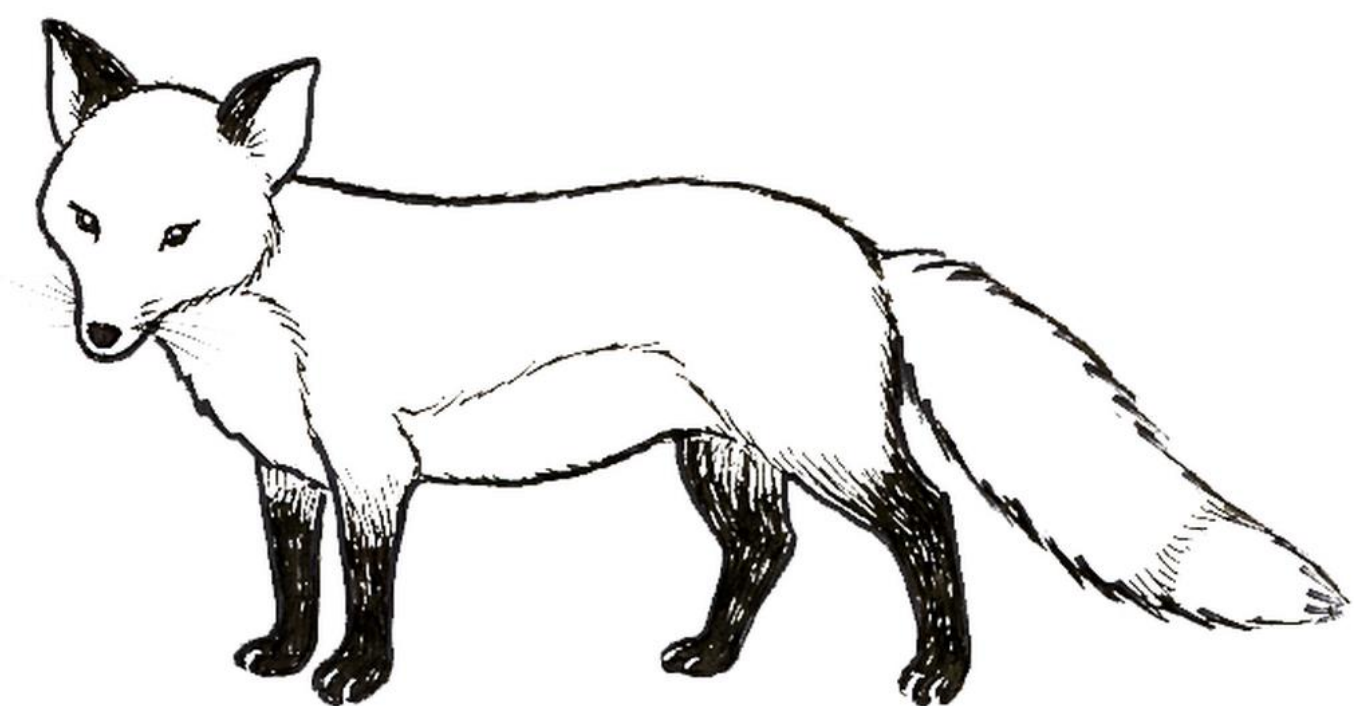
Mäyrä on keskisuuri petoeläin. Mäyrän pää on muutoin valkoinen, mutta sitä koristavat kolme vaaleaa juovaa. Selät ja kyljet ovat pitkiä, karkeita ja vaaleita. Pohjavilla on vaaleaa. Mahan ja jalkojen peitinkarva on mustaa. Sen ruumiin pituus on keskimäärin 65-85cm pitkä ja häntä 15cm. Paino vaihtelee 6-15kg vuoden ajan mukaan. Talviunilta herättyään mäyrä on kevyt, koska se on käyttänyt varastoimansa rasvan talviunessa.

Ravinto:

Kastemadot ovat mäyrän suurta herkkua. Sittiäisiä, kiitäjiä, herhiläisiä ja mehiläisiä mäyrät syövät kesäisin, myös kyseisten eläinten pesät kelpaavat ravinnoksi. Yleensä näätaeläimet eivät syö kasvisruokaa, mutta mäyrä poikkeaa tässä sillä sille kelpaavat myös erilaiset viljat, marjat ja hedelmät. Pikkunisäkkäät, linnut ja lintujen munat sopivat myös ruuaksi. Oikeastaan voidaan sanoa, että mäyrä valitsee ruokailunsa sen mukaan, mitä kulloisessakin elinympäristössä on saatavilla.

Lisääntyminen:

Mäyrät parittelevat Suomessa yleensä toukokuussa. Mäyrät eivät saa poikasia joka vuosi. Poikueeseen syntyy tavallisesti 1-5 poikasta. Poikasten silmät aukeavat kuukauden ikäisenä, pesästä ne tulevat ulos parin kuukauden ikäisenä ja kuluu lähes vuosi, ennen kuin mäyrät selviävät ilman vanhempiaan, usein ne jäävätkin sen ikäiseksi saakka vanhempiansa seuraan.

Kettu

Elinympäristö:

Ketun elinympäristöksi kelpaavat sellaiset paikat, joissa on riittävästi ravintoa ja suojaisia paikkoja. Kettuja on metsissä, tuntureilla, maaseuduilla ja nykyään usein myös kaupunkialueilla. Ketut käyttävät usein mäyrän kaivamia luolastoja pesäpaikkoinaan. Jos valmista pesäpaikkaa ei ole, voi kettu sen myös itse kaivaa. Kettu voi käyttää yhtä aikaa montaa pesää. Jotakin asumuksenaan ja toista vaikkapa ruokavarastonaan.

Ulkonäkö ja koko:

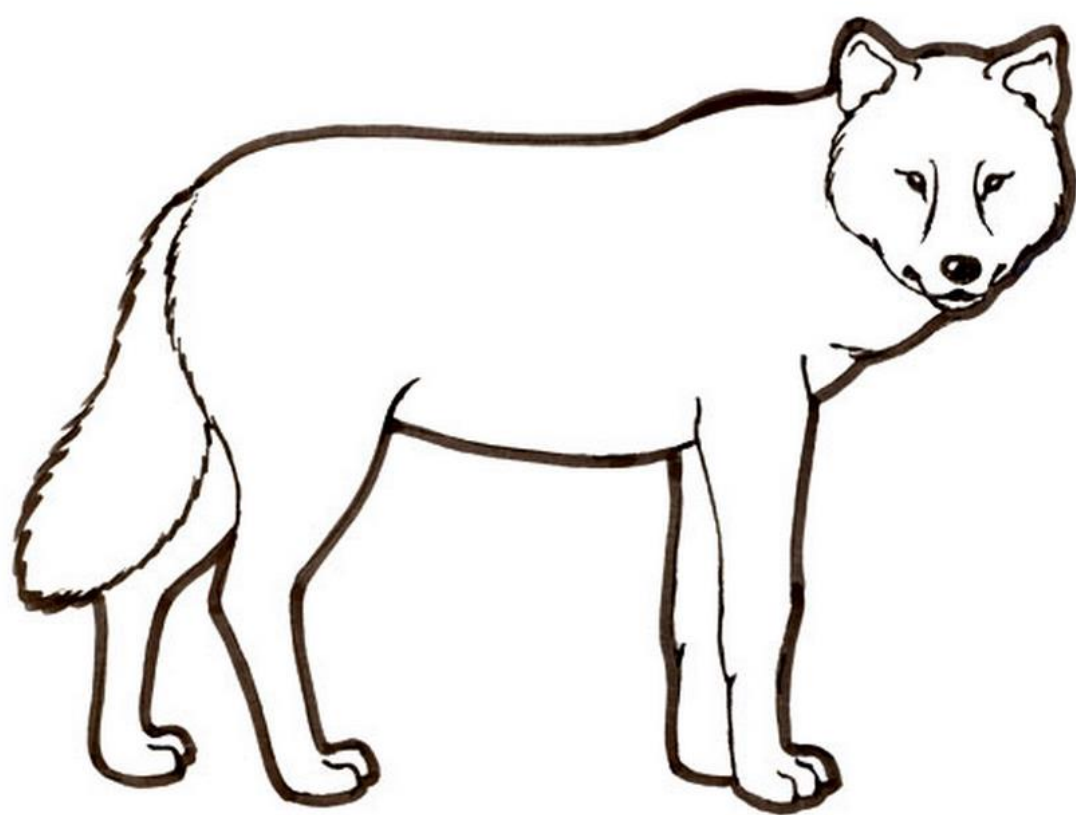
Punakettu eli tavallisemmin kettu. Ketun ulkonäkö muistuttaa paljon koiraa. Se on kooltaan paljon pienempi kuin susi. Väriykseltään kettu on punertavan ruskea, vatsa ja rinta ovat valkeat. Ketun jalat ovat väriykseltään mustat. Korvat ovat suipot ja takaa mustat. Häntä on tuuhea ja viistää usein maassa asti. Hännänpää on valkoinen. Tavallisesti ketut ovat 50-70cm pituisia, häntä on 30-50cm ja ketut painavat 3-10kg.

Ravinto:

Ketut ovat kaikkiruokaisia. Ne syövät sitä mitä on tarjolla. Saalistaa pikkunisäkkäitä, lintuja ja selkärangattomia. Raadot, marjat ja siemenet kelpaavat myös. Suurimmillaan ketut voivat saalistaa myös metsäkauriin tai valkohäntäpeuran vassoja. Kala kelpaa myös ketun ravinnoksi. Kettu kaivaa myös tun-
kioita ja kaupunkialueella ihmisten ruuantähteitä roskiksista.

Lisääntyminen:

Ketut ovat yksi- tai moniavioisia. Ketut parittelevat tammi-maaliskuussa ja 3-5 pennun pentue syntyy yleensä touko-kesäkuussa. Urokset osallistuvat poikasten hoitoon tuoden pesälle ruokaa. Jos uroksella on useampi naaras, joista vain yksi saa pentuja, ei ole mahdotonta, että muut naaraat osallistuisivat pentujen hoitoon. Ketun pennut syntyvät soikeina ja avuttomina, mutta valtaavat jo syksyllä oman reviirinsä vieroituttuaan.

Susi

Elinympäristö:

Sudet elävät erilaisissa ympäristöissä, aroilla, tundralla ja metsissä. Suomessa sudet meinattiin tappaa sukupuuttoon noin sata vuotta sitten. Nykyään susia on noin 200 ja ne elävät pääpiirteittäin Itä- ja Pohjois-Suomessa, mutta tavataan myös muualla. Sudet voivat vaeltaa yli 1000 kilometriä ravinnon perässä. Niiden tavallinen reviirin koko on 150-200km². Susi on laumaeläin, joten se vaatii elinympäristöönsä myös laajuutta. Suden pesät ovat luolissa tai onkaloissa ja kuopissa, jota suojaava kasvillisuus. Voi myös käyttää ketun tai mäyrän tekemää luolastoja.

Ulkonäkö ja koko:

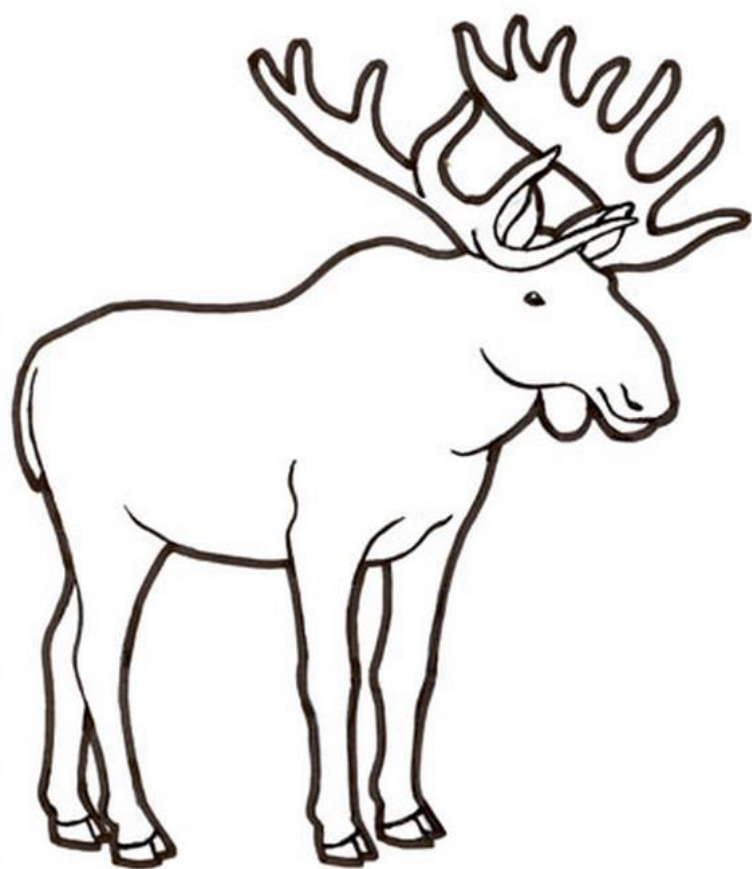
Susi on ison koiran kokoinen. Säkäkorkeutta voi olla jopa 90cm, mutta tavallisesti hiukan pienempi. Urokset ovat naaraita kookkaampia. Susi painaa 20-70kg. Sudet ovat väriykseltään harmaita, vatsapuoleltaan hiukan vaaleamman sävyisiä. Väriyksen kirjo on kuitenkin lähes mustasta melkein valkoiseen. Sudella on pitkät jalat ja suuret käpälät. Etujaloissa kulkee usein mustat viivat väriyksessä. Sudella on suora tuuhea häntä.

Ravinto:

Sudet ovat lihansyöjiä ja se on yksi Suomen neljästä suurpedosta. Sudet saalistavat suurikokoisia sorkka- ja karioeläimiä ravinnokeksi. Niiden pääsääntöinen ravinto kuitenkin riippuu asuinalueesta ja ravinnon saatavuudesta. Sudet syövät myös jäniksiä, jyrjijöitä, haaskoja ja jätteitä. On tavallista, että susi tappaa reviiriltään kettuja ja supikoiria, jotta ne eivät olisi saalistamassa samaa ravintoa susien kanssa.

Lisääntyminen:

Susi on laumaeläin. Laumassa vain johtava susipari saa paritella. Susilauma koostuu 30-40 eri-ikäisestä yksilöstä. Sudet parittelevat alkukevällä. Naaras kantaa poikasia 2 kuukautta. Pentuja syntyy tavallisesti 5-6. Susi vieroittaa pentunsa 2 kuukauden ikäisenä, mutta pennut ovat emojensa kanssa ainakin seuraavan vuoden. Sukukypsyyden susi saavuttaa 2 vuoden ikäisenä. Lauman jäsenet huolehtivat emosta ja poikasista, jos emo on estynyt itse poikasten huolehtimisesta.

Hirvi

Elinympäristö:

Hirveä tavataan koko Suomessa havu- ja sekametsäalueilla. Hirvet elävät yleisesti yksinään ilman laumaa. Elinpiiri on 2-20km², mutta hirvet voivat vaeltaa 150km matkoja ravinnon perässä. Pohjoisella alueella eläessä vaellukset voivat olla edellistäkin pidempiä. Uroksilla on suurempi reviiri, kuin naarailla. Hirvellä ei ole pesää.

Ulkonäkö ja koko:

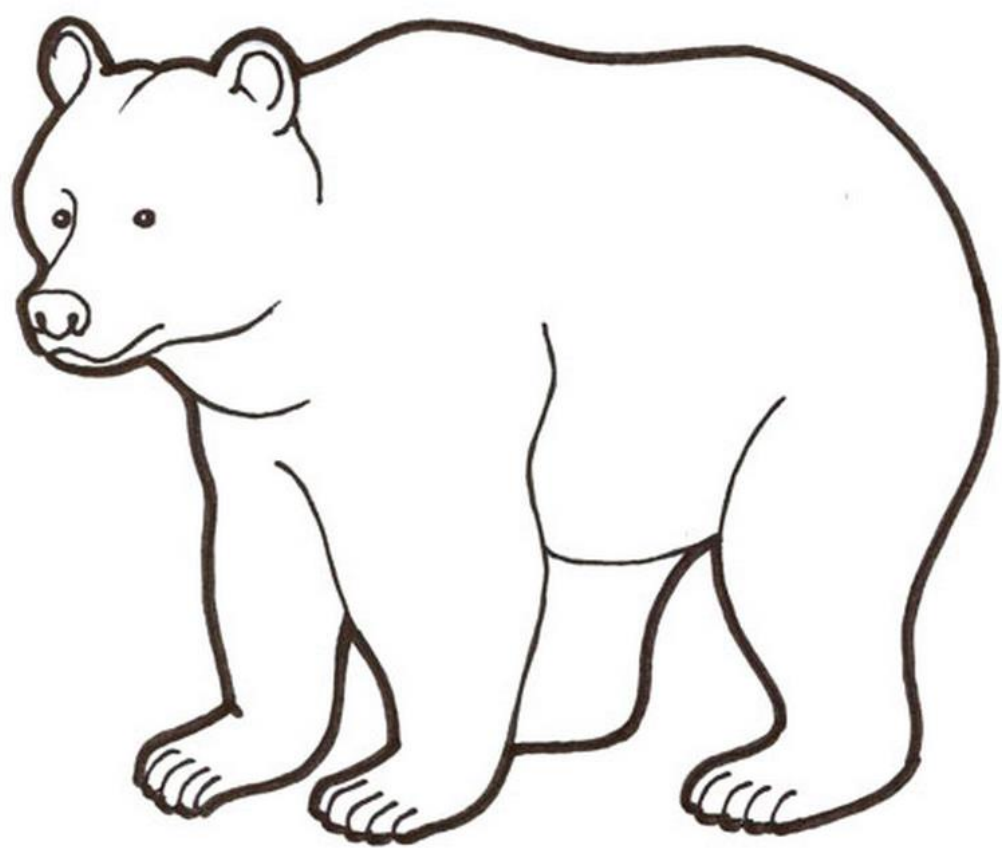
Hirvi on suurin suomalainen eläin. Sen säkäkorkeus voi vaihdella 170-220cm. Urokset voivat painaa jopa 700kg, naaraat yleisesti alle 500kg. Keskiselkä on mustanruskea, kyljet ovat vaaleammat. Hirvi on kyttyräharteinen ja sen rakenne on etupainoinen. Uroksilla alaleuasta kaulaan ulottuu ihopoimu ”parta”. Hirvellä on pitkät jalat, joiden alaosat vaaleasävyiset. Uroksille kasvaa suuret sarvet, jotka ne pudottavat tammikuussa. Hirvi uusii sarvensa.

Ravinto:

Hirvet syövät monipuolista kasviravintoa. Niille kelpaavat jäkälät ja sammaleet. Hirvet syövät myös puunkuoria ja oksia. Parhaiten niille maistuvat rauduskoivu ja mänty. Heinät ja ruohokasvit kelpaavat myös. Hirvet voivat syödä lisääntymiskautta varten jopa 50kg ravintoa päivittäin.

Lisääntyminen:

Hirven kiima-aika on syksyllä. Uroshirvet taistelevat sarvia apuna käyttäen naaraiden suosiosta. Paritteluvaiheessa sonni kuopii maahan kiimakuopan ja virtsaa siihen. Naaras voi tehdä samoin. Tämä kuoppa kertoo paritteluvalmiudesta. Naaras synnyttää keväällä 1-2 poikasta (3 harvinaisuus). Vasat seuraavat emojaan vuoden ajan, kunnes emo ajaa ne pois luotaan uuden vasan syntymän aikoihin.

Karhu

Elinympäristö:

Karhut elävät koko Suomessa, lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Eniten niitä tavataan Itärajan tuntumassa. Elinympäristöjä ovat metsät ja suot. Pesäpaikkana karhulla on luola, maakuoppa tai puunjuurien alapuolisissa onkaloissa.

Pesäpaikka vuorataan hyvin oksilla ja kasveilla. Pesän tulee olla suojassa, sillä karhu nukkuu siinä puolet vuodesta talviunta. Talviuniaika sijoittuu lokakuulta maaliskuuhun.

Ulkonäkö ja koko:

Karhu on Euroopan suurin petoeläin. Se on 90-110cm korkea, 150-250cm pitkä ja sillä on 5-15cm töpöhäntä. Karhut painavat 50-230kg. Karhulla on pitkä tuuhea turkki, joka on väriltään ruskea. Sävyt voivat vaihdella lähes mustasta kellertävään. Karhulla on vahvat jalat, joissa on suuret, käyrät kynnet. Karhut ovat isopäisiä ja kyttyräselkäisiä.

Ravinto:

Ravinto koostuu sekä liha-, että kasvisravinnosta. Suurin osa on kuitenkin kasvisperäistä. Liharavinnoksi kelpaavat kauriit, kalat, linnut ja haaskat. Kasvisravinnoksi puolestaan kelpaavat kasvit, juuret, hyönteiset, marjat, pähkinät ja viljat. Karhu varastoi saaliinsa ja saattaa syödä isoa saalista useanakin päivänä. Karhut myös tuhoavat mehiläispesiä ja muurahaiskekoja syöden niistä ravintoa.

Lisääntyminen:

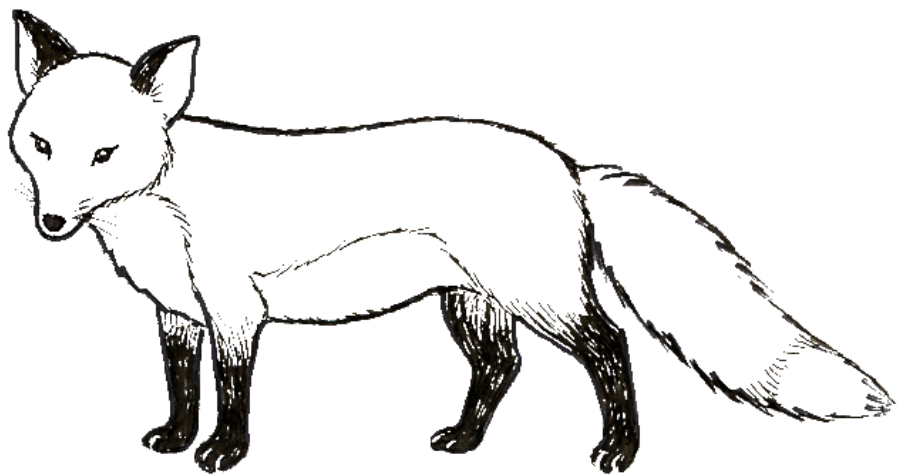
Karhut pariutuvat alkukesästä. Pentuja saadaan kerralla noin 1-3 kappaletta. Pennut syntyvät talvipesään vain oravankokoisina. Karhunpoikaset seuraavat emoaan talvipesään seuraavana vuonna. Karhu vieroittaa pentunsa 1,5-3 vuoden iässä. Karhunaaras saa pentuja vain 2-4 vuoden välein. Karhun sukukypsyys alkaa 3-5 vuoden ikäisenä.

KUNNIAKIRJA

on osallistunut _____ järjestettävään Kettu
Repolaisen kadonneet ystävät luontoaiheiseen met-
säseikkailuun!

Hän on suorittanut yhdeksän eläimen antamat tehtä-
vät, jotka ovat vaatineet voimaa, kestävyyttä, neu-
vokkuutta ja rohkeutta!

Olkoon tämä kunniakirja merkinä kaikista näistä
ominaisuuksista, joita tältä seikkailijalta löytyy!

Lähteet ja kiitokset

Haluan kiittää toimintojen suunnittelusta opiskelukaveriani Joni Kurkea sekä koko opinnäytetyön mahdollistamisesta ja puitteiden luomisesta Saimaan Ladun Henri Kekkosta. Lisäksi haluan kiittää jäniksen kaavan luomisesta isoäitiäni Helena Paajasta, muurahaisen värityskuvan piirtämisestä Nelli Orasta sekä sammakon kehitysvaihekuvien käyttämisestä Sammakkolampi-sivuston Joonas Gustafssonia.

Lähteet (luettu 11.5.2016):

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Muurahaiset>

<http://luontoga.mbnet.fi/murkku2.htm>

<http://www.luontoliitto.fi/pihka/tehtavat/metsa/kekomuurahaiset-taustaa>

<http://www.sammakkolampi.fi/lajit/sammakko.html>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Sammakko>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Mets%C3%A4hiiri>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/metsahiiri>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/metsajanis>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Mets%C3%A4j%C3%A4nis>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/mayra>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/M%C3%A4yr%C3%A4>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Kettu>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/kettu>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Susi>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/susi>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Hirvi>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/hirvi>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Karhu>

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/nisakkaat/karhu>

Kuvat, joita materiaalissani olen käyttänyt, ovat Papunet – sivuston vapaasti käytettävissä olevasta kuvamateriaalipankista: <http://papunet.net/kuva-tyokalu/fi>